

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ:

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА
МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Чернігів

2023

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М. Лазаревського

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

**ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ:
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ТА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

**INNOVATIVE EDUCATIONAL
METHODOLOGIES FOR SCHOOL TEACHERS
AND POLICY MAKERS:
GUIDELINE**

*В рамках проекту
«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: МОЖЛИВІСТЬ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ
УКРАЇНИ»*

*програми Erasmus+ на пряму Jean Monnet
реєстраційний номер 611363-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE*

*Within the project
«EUROPEAN EDUCATIONAL AREA: OPPORTUNITY AND CHALLENGES FOR
UKRAINE»*

*of the Erasmus+ Program of the Jean Monnet action
project number 611363-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-
MODULE*

Чернігів
2023

Рецензенти	Дятлов В. О., доктор історичних наук, професор
	Янченко Т. В., доктор педагогічних наук, професор
Відповідальний редактор	Ячменіхін К. М., доктор історичних наук, професор

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка (Протокол № 10 від 3 травня 2023 р.).*

I-66 Інноваційні освітні технології: навчальний посібник для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та менеджерів освітньої галузі / Упор. Стрілюк О. Б. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2023. 205 с.

Навчальний посібник розроблений у рамках проекту ЄС програми Еразмус+ на пряму Жан Моне «Європейський освітній простір: можливість та виклики для України» (611363-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE). У ньому представлено документи та матеріали, які відображають історію освітньої політики ЄС, механізми її реалізації; дозволяють виділити особливості періодів розвитку шкільної освіти в Європі; інструменти посилення її ефективності та критерії Брюсселя для моніторингу розбудови державами-членами ефективною шкільною освітою. Матеріали посібника спонукають замислитись над можливостями та перешкодами входження української освіти в європейський простір.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

УДК 378.147

© О. Б. Стрілюк, передмова,
переклади документів,
контрольні запитання та
практичні завдання

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

AEDE	European Association of Teachers	Європейська асоціація вчителів
ATEE	Association for Teacher Education in Europe	Асоціація педагогічної освіти в Європі
CCC	Council for Cultural Co-operation	Рада з питань культурного співробітництва
CEDEFOP	European Centre for the Development of Vocational Training	Європейський центр з розвитку професійної освіти
CEFR	Common European Framework of Reference	Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою
EEA	European Economic Area	Європейська економічна зона
EC	European Community	Європейське співтовариство
ECTS	European Credit Transfer System	Європейська кредитна трансферна система
EFTA	European Free Trade Association	Європейська асоціація вільної торгівлі
EPALE	Electronic Platform for Adult Learning in Europe	Електронна платформа для навчання дорослих у Європі

ESHA	The European Secondary Heads' Association	Європейська асоціація керівників середньої освіти
ETUCE	European Trade Union Committee for Education	Європейський комітет профспілок освіти
EU	European Union	Європейський Союз
EUDISED	European documentation and information system for education	Європейська система документації та інформації для освіти
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Організація економічного співробітництва та розвитку
PIAAK	Programme for the International Assessment of Adult Competencies	Міжнародна програма з оцінки компетенцій дорослих
PISA	Programme for International Student Assessment	Програма міжнародного оцінювання учнів
RTD	Research and Technological Development	Дослідження та технологічний розвиток
SDG	Sustainable Development Goals	Цілі сталого розвитку
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematic	Наука, технології, інженерія та математика
TMR	"Training and Mobility for Researchers" programme	Програма «Навчання та мобільність для дослідників»

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ I. ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:	
МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	8
ТЕКСТИ ДЖЕРЕЛ.....	9
КЛЮЧОВІ ДОКУМЕНТИ	65
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ I	67
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ	70
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ	71
РОЗДІЛ II. «ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ» ШКІЛ:	
ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ	77
ТЕКСТИ ДЖЕРЕЛ.....	78
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ.....	166
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ II.....	170
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ	173
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ	177
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ.....	186
ПРО УПОРЯДНИКА.....	200

ПЕРЕДМОВА

Посібник складено за підсумками трирічного викладання (2019–2022) спеціального курсу «Інноваційні технології в школах Європи: досвід і найкращі практики» в рамках реалізації проєкту «Європейський освітній простір: можливість та виклики для України» («European Educational Area: Opportunity and Challenges for Ukraine») № 611363-EPP-1-2019-1-UA-EPP1MO- MODULE (реєстраційний номер в Україні – 4307). В основу матеріалів, які склали зміст посібника, покладено документи Європейського Союзу, які визначали політику в галузі освіти, зокрема шкільної, та аналітичні матеріали, які відображають супровід діяльності в цій сфері.

Інтеграція України до світового демократичного простору передбачає кардинальну трансформацію усіх суспільних сфер, у тому числі й освіти. В умовах інформаційного суспільства освіта стає одним із провідних засобів підготовки молоді до життя, подальшої роботи. Це обумовлює необхідність інноваційного розвитку усіх її ланок, зокрема, й шкільної. Вивчення позитивного досвіду країн Європи, безумовно сприяє успішній реалізації цього завдання.

Дисципліна «Інноваційні технології в школах Європи: досвід і найкращі практики» була зорієнтована на те, щоб розкрити зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу, основні напрямки та тенденції змін в освітній політиці, технології навчання та викладання; ознайомити з інноваціями в шкільній освіті. Розуміючи, що сучасна школа потребує фахівців творчих, креативних, здатних швидко орієнтуватись в насиченому інформаційному просторі, а також ухвалювати нестандартні рішення, вчитися та розвиватися протягом усього життя, дисципліна також була спрямована на те, щоб допомогти майбутнім учителям оволодіти новітніми технологіями у навчанні історії та підготовці сучасних гуманітаріїв.

Здобувачі освіти знайомилися з документами, які визначали й визначають стратегію змін у шкільній освіті Європи, сутність та зміст шкільних інноваційних освітніх технологій в країнах ЄС, висвітлюють результати та знайомлять з кращими практиками впровадження інновацій.

Відтак, накопичений досвід викладання та вивчення курсу уможливив виокремлення у посібнику найважливіших проблем Європейського освітнього простору, визначення можливостей та перешкод входження української шкільної освіти в цей простір. Важливим є також набуття навичок аналізу системи освіти Європейського союзу та України, підходів щодо реформування цієї системи, щоб у подальшому мати змогу оцінювати, формувати та корегувати освітню політику.

РОЗДІЛ І.

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Матеріали розділу можуть бути використані, наприклад, при розгляді наступних питань:

1. *Історія освітньої політики ЄС.*
2. *Нормативно-правова база.*
3. *Механізм реалізації освітньої політики в Європі.*

Документи, представлені в розділі, дозволяють звернути увагу на багатоаспектність поняття «освітня політика Європейського Союзу» та його змістовні характеристики; виділити фактори, що обумовлюють становлення та розвиток загального освітнього простору ЄС: політичні, соціальні, економічні, педагогічні.

Передумови для освітньої політики були створені задовго до появи в 1957 р. Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Відтак, аналіз напрацювань багатосторонньої взаємодії в сфері освіти, зроблені Радою Європи, дозволяють простежити, який розвиток вони отримали в Римському договорі від 25 березня 1957 р. Слід також звернути увагу, що розвиток багатостороннього співробітництва в рамках ЄЕС, відповідно до проголошених цілей, не був схематичним і послідовним. Аналіз джерел спонукає замислитись, чим був викликаний цей феномен, та який розвиток отримали положення Римського договору, в частині, що стосується питань освіти, в 60 – 70-х рр. ХХ ст.? У цьому сенсі варто звернути увагу на ухвалення в 1976 р. «Програми дій в галузі освіти» та на результати її впровадження до 1986 р. Період же з 1987 по 1991 рр. став періодом остаточного утвердження спільної європейської освітньої політики.

Маастрихтський договір – знаковий у галузі освітньої політики на європейському рівні. Варто відзначити, що цей договір разом з Зеленою книгою 1993 р. «Про європейський вимір в освіті» («European Dimension of Education») спричинив дискусію та вихід у листопаді 1995 р. Білої книги «Викладання і навчання – на шляху до навчання суспільства» («Teaching and Learning – Towards the Learning Society»), а в 1996 р. ще однієї Зеленої книги «Освіта – Навчання – Дослідження. Перешкоди на шляху транснаціональної мобільності», («Education – Training – Research. The obstacles to transnational mobility»), яку прийняла Європейська Комісія. Упродовж 1996 – 1997 рр. з'явилися ще два важливих документи: «Навчання в інформаційному суспільстві – план дій Європейської освітньої ініціативи, 1996 – 1998 рр.» («Training in Information Society Plan of Action of the European Education Initiative, 1996 – 1998») та «До Європи знань» («Towards a Europe of knowledge»). Джерела дозволяють проаналізувати, які цілі формування

європейської освітньої політики було визначено, а також звернути уваги на програми, які були реалізовані для досягнення цих цілей. Заслугове на увагу Лісабонська стратегія та відповідні програми, що мали сприяти її успішній імплементації, а також документи, покликані впроваджувати в життя основні цілі інноваційної стратегії «Європа 2020».

Друге питання передбачає розгляд основних джерел правового регулювання освітньої політики Європейського Союзу, то для проведення його більш повного та ґрунтовного аналізу, доречним є в цілому зацентрувати увагу на понятті «джерела права ЄС» та визначенні їх видів.

Розглядаючи третє питання, варто врахувати, що діяльність ЄС в освітній сфері очолює та координує Європейська Комісія в особі Комісара з питань освіти, культури, багатомовності та молоді (EU Commissioner designate for Education, Culture, Multilingualism and Youth). Також у Європейській Комісії функціонує Генеральний Директорат з питань освіти і культури (European Commission's Education and Culture Directorate General (DG EAC)). Особлива увага приділяється прагненню ЄС поширити Лісабонську стратегію на шкільну, і навіть дошкільну освіту.

ТЕКСТИ ДЖЕРЕЛ

ДОГОВІР ПРО ЗАСНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ (ДОГОВІР ПРО ЗАСНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА)

(Витяг)

ПІДРОЗДІЛ 3

ОСВІТА, ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА МОЛОДЬ

Стаття 149

1. Спільнота сприяє розвиткові якості освіти, заохочуючи співпрацю держав-членів та, в разі потреби, підтримуючи й доповнюючи їхні дії, цілковито шануючи обов'язки держав-членів щодо змісту навчання та організації освітніх систем, а також їхнє культурне та мовне розмаїття.

2. Спільнота спрямовує свої дії на те, щоб:

- розвивати європейський вимір в освіті, зокрема через викладання та поширювання мов держав-членів,
- сприяти мобільності студентів та викладачів, зокрема заохочуючи академічне визнання дипломів та строків навчання,
- сприяти співпраці навчальних закладів,

- розвивати обмін інформацією та досвідом із питань, спільних у освітніх системах держав-членів,
- сприяти розвиткові обміну молоддю та фахівцями з соціоосвітніх питань,

- заохочувати розвиток дистанційного навчання.

3. Спільнота та держави-члени заохочують співпрацю у сфері освіти з третіми країнами та компетентними міжнародними організаціями, зокрема з Радою Європи.

4. Щоб досягти мети, зазначеної в цій статті, Раді належить:

- діючи згідно з процедурою, зазначеною в статті 251, та після консультацій з Економіко-соціальним комітетом і Комітетом регіонів, ухвалювати рішення про заохочувальні дії за винятком будь-якої гармонізації законів та підзаконних актів держав-членів,

- на пропозицію Комісії кваліфікованою більшістю ухвалювати рекомендації.

Стаття 150

1. Спільнота реалізує політику професійного навчання, що підтримує та доповнює дії держав-членів, цілковито шануючи обов'язки держав-членів щодо змісту та організації професійного навчання.

2. Спільнота спрямовує свої дії на те, щоб:

- полегшити адаптацію до промислових змін, зокрема через професійне навчання та перекваліфікацію,
- поліпшувати початкове та дальше професійне навчання, щоб полегшити професійну інтеграцію та реінтеграцію на ринку праці,
- полегшувати доступ до професійного навчання та заохочувати фахівців та учнів, зокрема молодих, до мобільності,
- заохочувати співпрацю у справах навчання між освітніми інституціями чи навчальними закладами та підприємствами,
- розвивати обмін інформацією та досвідом із питань, спільних у навчальних системах держав-членів.

3. Спільнота та держави-члени заохочують співпрацю у сфері професійного навчання з третіми країнами та компетентними міжнародними організаціями.

4. Раді, діючи згідно з процедурою, зазначеною в статті 251, та після консультацій з Економіко-соціальним комітетом і Комітетом регіонів, належить вживати заходів, що сприяють досягненню мети, зазначеної в цій статті, за винятком будь-якої гармонізації законів та підзаконних актів держав-членів.

Див.: Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства).

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text

**РЕЗОЛЮЦІЯ РАДИ ТА МІНІСТРІВ ОСВІТИ, ЩО ЗУСТРІЛИСЯ В
РАМКАХ РАДИ
від 9 лютого 1976 року
що містить програму дій у галузі освіти**

**РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ І МІНІСТРИ ОСВІТИ, ЩО
ЗАСІДАЮТЬ У РАМКАХ РАДИ**

Беручи до уваги Договори про заснування Європейських Співтовариств, посилаючись на резолюцію міністрів освіти, які зустрілися в рамках Ради, від 6 червня 1974 року про співробітництво в галузі освіти (1),

посилаючись на пункти 5 і 9 Комюніке Конференції глав урядів держав-членів, що відбулася в Парижі 9 і 10 грудня 1974 р., посилаючись на пункти 5 і 9 Комюніке Конференції глав урядів держав-членів, що відбулася в Парижі 9 і 10 грудня 1974 р.,

посилаючись на резолюцію Ради від 21 січня 1974 року про програму соціальних дій (2) та пропозиції на користь трудящих-мігрантів та їхніх сімей, подані Комісією Раді 19 грудня 1974 року, а також про освіту дітей трудящих-мігрантів від 28 липня 1975 року (3),

беручи до уваги, що на своєму засіданні 22 вересня 1975 року (4) Європейський Парламент підкреслив важливість діяльності Співтовариства в галузі освіти,

беручи до уваги, що на своєму засіданні 23 і 24 квітня 1975 року Економічний і Соціальний Комітет нагадав, що «освіта має центральне значення для повного і здорового розвитку Співтовариства» (5),

підтверджуючи своє бажання досягти європейського співробітництва в галузі освіти,

усвідомлюючи внесок, який така співпраця може зробити у розвиток Співтовариства,

беручи до уваги доповідь Комітету з питань освіти,

УХВАЛЮЮТЬ ЦЮ РЕЗОЛЮЦІЮ:

I . Програма дій, викладена в пункті IV, повинна бути виконана.

II. 1. Створюється Комітет з питань освіти, що складається з представників держав-членів та Комісії. Його головою є представник країни, що головує в Раді.

Комітет координує та здійснює нагляд за виконанням Програми; він звітує про її виконання відповідно до процедури, викладеної у статті 4 Договору про заснування єдиної Ради та єдиної Комісії Європейських Співтовариств, Раді та міністрам освіти, які зустрічаються в рамках Ради.

Комітет, відповідно до тієї ж процедури, готує матеріали Ради та засідань міністрів освіти в рамках Ради, в тому числі ті, що стосуються майбутніх змін у сфері освіти.

2. Комісії пропонується вживати, у тісному зв'язку з Комітетом з питань освіти, відповідних заходів, які мають бути реалізовані на рівні Співтовариства.

З метою реалізації на рівні Співтовариства заходів щодо співробітництва між державами-членами, ухвалених на зустрічі міністрів освіти в рамках Ради, Комісія діє за погодженням з Комітетом з питань освіти, який діє, як зазначено у другому підпункті параграфу 1.

III. Рада та міністри освіти, які зустрічаються в рамках Ради, проводять періодичні зустрічі для відстеження виконання програми дій, визначення майбутніх керівних принципів та порівняння своїх політик.

IV. Програма дій полягає в наступному:

Покращення умов для навчання та підготовки громадян та дітей громадян інших держав-членів Співтовариств та країн, що не є членами Співтовариств

1. Рада та міністри освіти, які зустрічаються в рамках Ради, взявши до уваги керівні принципи, представлені Раді Комісією 19 грудня 1974 року в рамках програми соціальних дій, підкреслюють освітній вимір такої програми.

Міністри висловлюють готовність держав-членів продовжувати і розвивати, від імені громадян і дітей громадян інших держав-членів Співтовариств і країн, що не є членами Співтовариств, відповідні заходи з метою поліпшення умов прийому цих дітей і надання їм можливості адаптуватися до шкільної системи і способу життя приймаючої країни. З цією метою вони погоджуються підтримати наступні заходи:

- організацію та розвиток системи прийому, яка включала б інтенсивне вивчення мови або мов приймаючої країни,

- надання більших можливостей для навчання цих дітей рідній мові та культурі, якщо це можливо, у школі та у співпраці з країною походження,
- надання сім'ям більше інформації про можливості навчання та освіти, які їм доступні.

2. На рівні Співтовариства будуть реалізовані наступні заходи:

- обмін інформацією та досвідом щодо організації відповідних типів навчання, у формі обмеженої кількості пілотних схем, які дозволять порівняти та оцінити ці типи навчання, а також співпраця у підготовці вчителів, які повинні взяти на себе відповідальність у цій галузі,
- освітні дослідження та наукові дослідження з наступних тем:
 - адаптовані методи викладання мови,
 - місце і значення рідної мови і культури в шкільних програмах,
 - існуючі умови та положення щодо доступу до освіти на всіх рівнях, а також особливі потреби щодо освітньої орієнтації,
 - наявні та запропоновані положення щодо освітніх та мовних програм на радіо та телебаченні,
 - оцінка потреби у створенні шкіл з викладанням більш ніж однією мовою.

Сприяння тіснішим відносинам між освітніми системами в Європі

3. Необхідно покращити взаєморозуміння різних освітніх систем у Співтоваристві та забезпечити постійне порівняння політики, досвіду та ідей у державах-членах.

4. З цією метою буде організовано наступне:

- на рівні Співтовариства – регулярні зустрічі між особами, відповідальними за політику в галузі освіти,
- на рівні держав-членів – навчальні візити до інших держав-членів для місцевих, регіональних та національних керівників шкіл та вищих навчальних закладів.

5. З метою надання європейського виміру досвіду вчителів та учнів початкових та середніх шкіл Співтовариства, держави-члени сприятимуть та організовуватимуть

- короткі навчальні візити та обміни для вчителів, з особливим акцентом на вчителів іноземних мов,
- розвиток національних інформаційних та консультативних служб, необхідних для сприяння мобільності та обміну учнями та вчителями в рамках Співтовариства,
- контакти між органами влади установ, що займаються підготовкою вчителів,
- освітні заходи з європейським змістом.

Співробітництво в цих сферах на рівні Співтовариства буде розвиватися з урахуванням діяльності та досвіду держав-членів.

6. На рівні Співтовариства буде вивчатися наступне:

- розширення практики визнання періодів навчання за кордоном,
- можливість надання вчителям можливості практикувати свою професію протягом певного часу в іншій країні Співтовариства, ніж їхня власна країна,
- створення закладів європейського або міжнародного типу, що працюють за спеціальними навчальними програмами та використовують декілька мов викладання.

7. Для того, щоб допомогти учням з держав-членів, які переїжджають з однієї країни в іншу в межах Співтовариства, здійснити перехід з однієї освітньої системи в іншу, на рівні Співтовариства буде вивчена ідея та засоби запровадження стандартної картки шкільного обліку з метою якнайшвидшого прийняття рішення.

Збір актуальної документації та статистичних даних про освіту

8. Необхідно збільшити і поліпшити циркуляцію інформації між особами, відповідальними за освіту, і тими, хто її отримує, на всіх рівнях.

9. З цією метою буде створена інформаційна мережа шляхом призначення в кожній державі-члені національної інформаційної служби з питань освіти в Співтоваристві. Організація роботи на рівні Співтовариства буде вивчена після того, як будуть прийняті відповідні національні заходи.

10. При зборі інформації держави-члени будуть експериментально застосовувати норми, узгоджені в рамках EUDISED.

11. Для того, щоб Співтовариство могло зробити свій конкретний внесок у сприяння кращому взаєморозумінню освітніх систем, на рівні Співтовариства буде проведено дослідження найкращого способу доведення існуючої інформації до відома громадян Співтовариства. Будуть розроблені інформаційні довідники для учнів та студентів.

12. Рада та міністри освіти, які зустрічаються в рамках Ради, висловлюють свою волю підтримати зусилля, що вживаються Статистичним управлінням Європейських Співтовариств з метою розширення, в рамках безперервної програми, даних, що стосуються співробітництва в галузі освіти.

Співробітництво у сфері вищої освіти

Необхідно сприяти співробітництву в галузі вищої освіти.

13. Поважаючи незалежність вищих навчальних закладів, на рівні Співтовариства будуть вжиті наступні заходи з метою збільшення кількості контрактів між ними:

- заохочення розвитку зв'язків з організаціями, що представляють вищі навчальні заклади, та між ними,
- заохочення коротких навчальних візитів з конкретними цілями для викладацького та адміністративного персоналу, а також для дослідників,
- сприяння спільним програмам навчання або досліджень між установами в декількох державах-членах.

14. З метою сприяння вільному пересуванню і мобільності викладацького складу, студентів і дослідників, на рівні Співтовариства будуть вжиті наступні заходи:

- організація дискусії за участю представників вищих навчальних закладів з питання розробки спільної політики щодо прийому студентів з інших держав-членів до вищих навчальних закладів ,
- підготовка доповіді з метою встановлення того, чи слід і в якій мірі розширювати національні схеми надання стипендій, студентських та науково-педагогічних стажувань з метою підвищення мобільності в Співтоваристві та, у разі необхідності, подання відповідних пропозицій,
- розробка пропозицій, спрямованих на усунення перешкод для мобільності студентів, а також викладачів і дослідників університетів.

15. З цією ж метою держави-члени запропонують компетентним органам при обчисленні стажу враховувати періоди викладацької або дослідницької діяльності, проведені в інших державах-членах, а також вивчити шляхи і засоби, що дозволяють об'єднувати періоди викладацької або дослідницької діяльності, проведені в інших державах-членах, для цілей обчислення пенсійних виплат.

16. З метою розширення можливостей академічного визнання дипломів, періодів навчання та проведених досліджень, на рівні Співтовариства будуть вжиті наступні заходи:

- підготовка звіту, що аналізує поточну ситуацію з академічним визнанням дипломів і містить пропозиції щодо поліпшення ситуації і, в разі необхідності, щодо розвитку мережі угод,
- організація консультацій між особами, відповідальними за освітню політику та співпрацю між вищими навчальними закладами з метою сприяння визнанню періодів навчання та проведених досліджень.

Викладання іноземних мов

17. Для того, щоб якомога більша кількість учнів могла вивчати мови Співтовариства, заохочується досягнення наступних цілей:

- надання всім учням можливості вивчати принаймні ще одну мову Співтовариства,
- дотримання принципу, згідно з яким студент, перш ніж отримати кваліфікацію вчителя іноземної мови, повинен прожити певний час у країні або регіоні, де розмовляють мовою, яку він має викладати,
- просування (наприклад, на радіо і телебаченні) викладання мов поза традиційною шкільною системою, зокрема, для задоволення потреб професійної підготовки дорослих.

18. В якості початкових заходів, на рівні Співтовариства повинні бути вжиті наступні дії:

- організація консультацій між особами, відповідальними за організацію викладання мов, та спеціалізованими дослідниками в цій галузі ,
- розгляд на рівні Співтовариства результатів досліджень у галузі методології викладання мов, зокрема тих, що проводяться в рамках Ради з питань культурного співробітництва Ради Європи.

19. У той же час, держави-члени будуть

- організовувати регулярні тривалі стажування за кордоном для вчителів та заохочувати систему обміну для асистентів з іноземних мов,
- заохочувати обміни учнями або групами учнів.

Досягнення рівних можливостей для вільного доступу до всіх форм освіти

20. Досягнення рівних можливостей для вільного доступу до всіх форм освіти є важливою метою освітньої політики всіх держав-членів, і її важливість повинна бути підкреслена в поєднанні з іншими економічними та соціальними політиками, щоб досягти рівності можливостей у суспільстві.

21. На додаток до заходів, що вживаються в кожній державі-члені, на рівні Співтовариства буде організовано обмін думками і досвідом щодо концепцій і тенденцій з метою визначення конкретних сфер, в яких можуть бути здійснені спільні дії. Цей обмін думками спочатку буде зосереджений на наступних питаннях:

(a) організація дошкільної освіти та її зв'язок з початковою освітою, а також організація самої початкової освіти таким чином, щоб надати всім дітям можливість скористатися доступом до середньої освіти, приділяючи особливу увагу інтересам соціально незахищених груп населення,

(b) організація обов'язкової середньої освіти таким чином, щоб дати всім дітям можливість повністю розвинути свій потенціал; вжиття відповідних заходів, щоб допомогти їм досягти успіху в цьому, з належною

увагою до їхніх особистих прагнень і здібностей, а також до їхньої професійної підготовки.

22. Без шкоди для заходів, що вживаються в державах-членах, наступні питання вважаються пріоритетними на рівні Співтовариства:

(а) заходи, які необхідно вжити в галузі освіти для підготовки молодих людей до роботи, полегшення їхнього переходу від навчання до трудового життя та збільшення їхніх шансів на працевлаштування, зменшуючи таким чином ризику безробіття

(б) забезпечення, в контексті безперервної освіти і професійної підготовки, подальшої освіти, яка дасть змогу молодим працівникам і молодим безробітним поліпшити свої шанси на працевлаштування.

З цією метою Комітет з питань освіти підготує для Ради та зустрічі міністрів освіти в рамках Ради до 1 липня 1976 року початкову доповідь. У доповіді буде зроблено особливий наголос на проблемах, порушених у пунктах (а) і (б) вище, і на заходах, які могли б допомогти їх вирішити в рамках освітніх систем.

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див.: Resolution of the Council and of the Ministers of Education, meeting within the Council, of 9 February 1976 comprising an action programme in the field of education.

[URL:https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41976X0219](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41976X0219)

ЗЕЛЕНА КНИГА ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ОСВІТИ

(Витяг)

ВСТУП

1. Ця Зелена книга «Європейський вимір освіти» має на меті забезпечити основу для розгляду можливих майбутніх напрямків діяльності на рівні Співтовариства в сфері освіти. Дійсно, Договір про заснування Європейського Співтовариства (далі – «Договір») – зі змінами, внесеними Договором про Європейський Союз – запроваджує, у статті 126, нові повноваження Співтовариства у сфері освіти.

2. Вперше існує правова база, яка дозволяє Співтовариству пропонувати спільні дії у сфері освіти, і, зокрема, у сфері шкільної освіти.

...Однак, перш ніж будуть зроблені конкретні пропозиції щодо дій, спрямованих на реалізації цілей, викладених у згаданій вище статті, важливо приділити час попередньому розгляду цілей і засобів, які дозволять Співтовариству зробити свій внесок «у розвиток якісної освіти шляхом заохочення співробітництва між державами-членами», та, за необхідності, підтримуючи і доповнюючи їхні дії, при повній повазі до відповідальності держав-членів за зміст викладання та організацію освітніх систем, а також за їхні культурні та мовні розмаїття...

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ОСВІТИ ТА ЙОГО ЦІЛІ

12. Загальні завдання шкіл включають:

- сприяння рівності можливостей для всіх;
- дати всім молодим людям відчуття їхньої відповідальності у взаємозалежному суспільстві;
- розвивати в учнів здатність діяти самостійно, виносити судження, критично оцінювати речі та впроваджувати інновації та адаптуватися до них;
- надання можливості всім молодим людям повністю реалізувати свій потенціал в їхньому трудовому житті та в їхньому особистому розвитку, особливо шляхом розвитку в них смаку до навчання впродовж усього життя;
- надавати учням підготовку та кваліфікацію, які полегшать їм перехід до трудової діяльності, зокрема, завдяки здатності опановувати технологічні зміни.

13. Розглядаючи ці загальні цілі освіти, важливо визначити конкретні цілі – і, через них – додаткові переваги діяльності Співтовариства в сфері освіти. Ця «додана вартість» сприятиме європейському громадянству, заснованому на спільних цінностях взаємозалежності, демократії, рівності можливостей і взаємної поваги; це також сприятиме розширенню можливості для підвищення якості освіти; і нарешті, це допоможе учням у соціальній інтеграції та забезпечить кращий перехід до трудового життя.

а) Сприяння отриманню європейського громадянства

14. Повага до різних культурних та етнічних ідентичностей та боротьба з усіма формами шовінізму та ксенофобії є невід'ємними компонентами діяльності у сфері освіти.

15. Системи освіти не обмежуються забезпеченням збереження власної культури; вони також повинні готувати молодь до демократії, до боротьби з нерівністю, до толерантності та поваги до розмаїття. Вони також повинні виховувати громадянськість; і тут Європа не є виміром, який замінює інші, а тим, який посилює їх.

Тому дії Співтовариства повинні зосередитись на вихованні громадянськості, яке включає:

- пізнавати європейський вимір через вивчення мови, працюючи над спільним транснаціональним проєктом, пізнання інших країн через інформацію, яка є основою та стимулом для роздумів;

- соціалізація в європейському контексті через транснаціональні обміни, оскільки це дає можливість кожному громадянину відігравати певну роль на європейській арені;

- краще розуміння Європи сьогодні та її та її устрою завтра.

б) Пропонувати можливості для підвищення якості освіти

16. Коли школи належним чином враховують європейський вимір, вони можуть вважати його стимулом для розвитку. Він може діяти як важель для стимулювання освітніх систем і заохочення інновацій, особливо через знайомство з різними підходами та методами викладання, а також через обмін досвідом у розробці навчальних матеріалів – все це сприяє підвищенню якості освіти.

17. Слід підкреслити, що з часу прийняття у 1988 році Резолюції про європейський вимір в освіті, більшість держав-членів поступово інтегрували цей вимір у підготовку вчителів, а також у навчальні програми; і вони заохочували створення відповідних навчальних матеріалів. Такі зусилля були доповнені на регіональному, національному рівнях та на рівні Співтовариства різними діями та ініціативами під керівництвом різних неурядових організацій, що працюють у сфері освіти.

18. Таке збагачення змісту навчання повинно супроводжуватися, з одного боку, підвищенням обізнаності та наданням відповідної інформації керівникам освіти та іншим зацікавленим особам про наявні можливості; з іншого боку, транснаціональною співпрацею між установами, відповідальними за початкову підготовку та підвищення кваліфікації вчителів; і, нарешті, співпраця у розробці відповідних навчальних матеріалів.

в) Підготовка молоді до інтеграції в суспільства та для кращого переходу до трудового життя

19. У контексті досягнення Єдиного ринку, з усім, що з цього випливає, а також поступового розвитку європейського ринку праці, розвиток європейського виміру освіти може сприяти полегшенню підготовки учнів до трудового життя та розширенню їхніх можливостей для працевлаштування. Дійсно, знання мов і знайомство з іншими культурним та професійним середовищами, особливо в сфері бізнесу, є позитивними факторами, що допомагають молодим людям вийти у світ і бути здатними освоїти зміни, а також у підготовці їх до змін, а також у підготовці їх до професійної мобільності та до професійної мобільності та кращої інтеграції в суспільство.

20. У цій сфері діяльність Співтовариства може бути спрямована на розвиток:

- **транснаціональних партнерств**, що передбачає тісніший зв'язок між школами та світом не лише бізнесу, але й місцевою владою, неурядовими організаціями тощо.

- створення **мереж транснаціонального співробітництва** для сприяння кращому зв'язку між загальною освітою та початковою професійно-технічною.

ІІІ. ГРАВЦІ, СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

21. Школа є одним з головних координаційних центрів діяльності в галузі освіти в державах-членах; і те ж саме має стосуватися і діяльності Співтовариства. Школа – це об'єкт, що складається з системи, яка охоплює багатьох гравців (учні, вчителі, батьки, місцева громада тощо). Це місце для організації наявних ресурсів, а також можливість пропонувати послуги своїй громаді, за допомогою яких розвиваються динамічні та взаємозалежні відносини.

22. Ці взаємозалежні відносини створюють власний динамізм і об'єднують:

- тих, хто перебуває на різних рівнях управління освітою;
- тих, хто безпосередньо бере участь у житті школи: учнів, вчителів та інших працівників;
- людей, залучених до освітнього процесу та пов'язаних зі школою: вчителі-тренерів та інспекторів; університети та дослідницькі групи; співробітників бібліотек та інші джерел інформації;
- організації, які складають соціальну та культурну основу місцевої громади, і які можуть зробити цінний внесок у розвиток шкіл: професійні асоціації та профспілки, батьки, місцеві органи влади, торгові асоціації, центри дозвілля тощо;
- дидактичні та педагогічні ресурси, методи та матеріали, що використовуються залученими сторонами

23. Діяльність на рівні Співтовариства в галузі освіти може бути зосереджена на школах через транснаціональні освітні проєкти, створені на основі партнерства.

Вони можуть включати в себе наступне:

- співробітництво через мобільність та обміни;
- підготовка вчителів та інших осіб, задіяних в освіті;
- розвиток викладання мов;
- дистанційне навчання за допомогою мультимедійних систем;
- просування інновацій у викладанні;
- обмін інформацією та досвідом;
- використання досвіду європейських шкіл.

а. Співпраця через мобільність та обміни

24. Одним з головних елементів у будівництві нової Європи є вільне пересування людей. Досягнення цієї мети буде значно легше, якщо молоді люди зможуть отримати перший досвід мобільності ще під час навчання в школі. Дійсно, що стосується культурних звичаїв, необхідно щоб учні якомога раніше мали можливості для зустрічей і знайомства з різним оточенням.

25. Така транснаціональна мобільність може ґрунтуватися на покращенні знань та визнанні систем інших країн. Це вже доступно кількома способами, наприклад, через широкий спектр двосторонніх обмінів і поїздок. Однак, дії Спільноти можуть бути зосереджені на:

- **партнерствах**, на основі співпраці між школами, що мають спільні інтереси в певних сферах (мови, навколишнє середовище, культурна спадщина тощо);
- **мережі**, в сенсі структур, які дозволяють розширити партнерські дії з метою ширшого розповсюдження результатів та досвіду.

26. Дійсно, цілком очевидно, що підтримка Спільнотою таких обмінів не матиме сенсу, якщо дії, що передбачаються, не будуть гарантовано мати багатократний ефект, що призведе до поширення досвіду серед широкої громадськості. У цьому контексті важливим елементом є використання нових інформаційних та комунікаційних технологій.

б) Підготовка вчителів та інших учасників освітнього процесу

27. Тренінги вчителів є основним інструментом розвитку педагогічної практики вчителів. Тому вони мають бути в центрі уваги дій, спрямованих на просування педагогічних інновацій, а також для розвитку європейського виміру в навчанні.

28. Дійсно, вчителі та їхні тренери відіграють важливу роль у визначенні та впровадженні нових напрямів викладання. Тому вони є головними гравцями в інтеграції європейського виміру в зміст і практику освіти.

29. Впровадження цього виміру вимагає від вчителів

- знати про різні аспекти сьогоденної Європи та її майбутній устрій;
- навчитися ділитися і передавати багатство європейських культур;
- розвивати європейську перспективу поряд з національними та регіональними особливостями;
- використовувати спільну культурну спадщину та існуючі партнерства та мережі як опорні точки для створення підходу до викладання з європейським виміром;
- долати культурні та мовні бар'єри з метою розвивати багатомовну та мультикультурну практику.

30. Тому вкрай важливо посилити початкову підготовку вчителів та підвищення їхньої кваліфікації без відриву від роботи. Тут знову ж таки, акцент має бути на міжнародній та національній співпраці між закладами підготовки вчителів, особливо у формі європейських мереж, використовуючи засоби обміну та спираючись на вже розпочаті пілотні заходи.

31. Таке транснаціональне співробітництво не повинно охоплювати лише вчителів: досвід показує, що відповідальні за школи, інспектори, радники або, наприклад, консультанти з профорієнтації, відіграють важливу роль у житті школи. Тому було б логічно, що будь-яка діяльність Співтовариства в галузі освіти має бути відкритою і для цих людей.

в) Розвиток викладання мов

32. Недостатній рівень володіння мовою та знання інших культур є сьогодні однією з головних перешкод для мобільності. Як можна переїхати в іншу країну, якщо ти не маєш можливості спілкуватися? Таким чином, знання мови є необхідною умовою для мобільності та обмінів, а також пріоритетом для розвитку європейського виміру в освіті та пізнанні інших культур.

33. Виходячи з досвіду програми LINGUA, а також її конкретних заходів (наприклад, для початкового навчання іноземним мовам), можна було б передбачити більш розвинену діяльність Співтовариства, спрямовану на ширше коло осіб, які вивчають іноземні мови.

34. Такі дії можуть супроводжуватися заохоченням до розробки навчально-методичних та інших допоміжних матеріалів на основі партнерства. Фактично, це сприятиме вдосконаленню та збагаченню методів викладання та вивчення іноземних мов і, як наслідок, підвищенню статусу такого навчання.

35. Такий підхід може бути побудований на досвіді двомовних класів, а також на нещодавньому досвіді європейських класів.

г) Дистанційне навчання за допомогою мультимедійних систем

36. Школа повинна допомогти учневі адаптуватися до вимог швидких технологічних і соціальних змін, які характеризують сучасне суспільство. Вона повинна шукати найкращі способи допомогти учням легко адаптуватися до суспільства, в якому вільне пересування людей стає все більш поширеним явищем.

37. Відкрите та дистанційне навчання надає цілий ряд можливостей для того, щоб молоде покоління могло адаптуватися до змін на робочому місці або навіть перекваліфікуватися, полегшуючи передачу знань. Спільні проєкти дистанційного навчання в рамках таких програм, як

COMETT, ERASMUS або FORCE, вже продемонстрували переваги, які цей підхід до навчання може привнести в диверсифікацію пропонованої освіти та навчання.

38. З точки зору забезпечення найбільшої ефективності діяльності Співтовариства, дистанційне навчання, в тому числі з використанням телематики, має важливе значення, оскільки дозволяє покращити доступ до освіти, особливо в менш розвинених регіонах. Крім того, воно підтримує транснаціональні партнерства і може стати основним інструментом для поширення інновацій, що є результатом діяльності Спільноти.

39. Однак слід підкреслити, що використання нових технологій не обмежується лише відкритим та/або дистанційним навчанням. **Дійсно, мультимедійні системи покликані відігравати все більш важливу роль у передачі знань і розширенні спектру місць, де відбувається навчання.**

Щодо використання нових технологій в освіті, то Спільнота повинна бути особливо зацікавлена в таких розробках, особливо тих, що передбачають створення навчальних матеріалів.

д) Сприяння інноваціям у викладанні

40. **Дослідження в галузі освіти і навчання також виграють від європейського виміру.** Четверта Рамкова програма з досліджень і розробок, яка вже представлена, відкриває цікаві можливості в цій сфері.

41. Дійсно, спільне використання проблем і методологій з конкретних тем дає змогу досягти економії на масштабах. Це може включати співпрацю між науково-дослідними інститутами та університетами з освітніх питань. Наприклад, дослідження інновацій та стратегій співпраці в та між школами у різних державах-членах, а також їхнього впливу, могло б стати сферою спільного інтересу.

42. Поширення інновацій у системах навчання та між ними сприяє підвищенню якості освіти, і тому його слід заохочувати. Цьому сприятиме створення транснаціональних мереж дослідників і викладачів, заснованих на темах, що становлять спільний інтерес, які визначатимуться учасниками на відповідних рівнях.

е) Обмін інформацією та досвідом

43. **Інформація про освітні системи держав-членів, їхні реформи та інновації є важливою основою для взаєморозуміння між державами-членами та для розвитку європейського виміру освіти.** У цьому контексті діяльність та публікації інформаційної мережі з питань освіти в

Європейському Співтоваристві (EURYDICE) становлять великий інтерес для всіх, хто працює у світі освіти. Вона буде корисною для посилення порівняльного аналізу освітніх систем і методологій, а також розповсюдження інформації, отриманої в результаті цього аналізу.

44. Інформація про освіту в державах-членах забезпечує суттєву підтримку обміну досвідом між тими, хто відповідальний за освіту та залучений до неї.
g.

є) Досвід європейських шкіл

45. Освітній підхід, розроблений європейськими школами, вже зробив свій внесок у розвиток європейського виміру освіти і заслуговує на увагу. Зокрема, завдяки мультикультурному поєднанню та впровадженню іноземних мов у викладання різних предметів, ці школи мають потенціал для інновацій, який слід розвивати.

46. Їхній досвід може стати відправною точкою у розвитку «лабораторій» педагогічних інновацій, сприяючи мультикультурному навчанню та повазі до різноманітності.

ВИСНОВКИ

48. Як зазначено на початку цього документу, ця Зелена книга має на меті стимулювати дискусії щодо можливостей, запропонованих статтею 126 Договору. Як така, вона не є пропозицією, а запропоновані в ній можливі майбутні напрямки скоріше вказують на дії, які могли б бути найбільш доцільно заохочені Співтовариством в дусі статті 126 Договору.

49. Зрозуміло, що всі заходи, описані в цьому документі, необхідно розглядати у можливій взаємодії та поєднанні. Мета полягає в тому, щоб сприяти визначенню заходів, які, доповнюючи і підтримуючи діяльність, що вже здійснюється в державах-членах, могли б принести додаткову цінність для розвитку якості освіти.

50. Таке осмислення необхідне для імплементації статті 126. Це вимагатиме залучення та співпраці осіб, відповідальних за освіту, та їхніх партнерів на різних рівнях і в їхніх власних сферах відповідальності.

Дебати та дискусії, які, як ми сподіваємося, стимулюватиме ця Зелена книга, без сумніву, сприятимуть майбутньому співробітництву Співтовариства в галузі освіти.

ДОДАТОК А

КІЛЬКА ПРИКЛАДІВ ПРОЄКТІВ СПІВПРАЦІ

ПІЛОТНІ ЗАХОДИ ЗА ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ

Пілотний проєкт з розвитку 40 міжшкільних партнерств

1. Одним із важливих прикладів є партнерство, відоме як «Колумб», проєкт, координований Нідерландами, стимулом для якого стало 500-річчя відкриття Америки. Він об'єднав школи з п'яти міських портів, щоб вивчити, як розвиток цих портів пов'язаний з розвитком торгівлі, зокрема, морської. Учні з Генуї, Антверпена, Лісабона, Барселони та Палермо вивчали історичні, географічні та культурні аспекти та наслідки розвитку торгівлі, пов'язані з відкриттям Христофора Колумба. Вони також вивчали розвиток цих портів у XIX–XX століттях, в період, коли контакти між Європою та Америкою посилювалися внаслідок еміграції та промислового і технологічного розвитку.

2. Ця робота була підкріплена візитами, що дозволило кожній школі запросити деяких учнів з інших шкіл, які брали участь у проєкті. Проєкт реалізовувався протягом трьох років і дозволив кожному учневі з класів, що брали участь у проєкті, принаймні один раз побувати в іншому місті, і в той же час залучив до дослідження всі класи і був цікавим для всієї школи, що брала участь у проєкті.

Схема обміну вчителями

3. З початку реалізації програми вона розширила зв'язки між учнями та школами, вчителями, які беруть участь в обмінах. Це можна проілюструвати загальною схемою. Відправною точкою став обмін між двома дуже захопленими класичною літературою вчителями, один з яких був греком, а інший – французом. Це переросло в проєкт: постановка п'єси за участю дітей двох шкіл, змішання вікових груп і класів. Таким чином, обмін вчителями поширився на учнів, які порівнювали аспекти грецького та французького театру і ставили п'єси в обох країнах. Через два роки вчителі (усвідомлюючи обмеженість двостороннього підходу) поширили цю схему на третю школу в іншій країні, обравши тему «Грецький, французький та італійський театр: стосунки між господарем і слугою».

4. Таким чином, спільне читання і театральна робота охоплювала три твори, залежно від групи чи класу. Текст читався робочою мовою (французькою, яку вивчали або якою володіли всі три групи), з перехресними

посиланнями грецькою (як давньою, так і сучасною), італійською та латинською мовами. Враховуючи, що театр за визначенням є спільною діяльністю, до цієї роботи можуть бути залучені цілі школи, які зможуть доторкнутися до важливого елементу історичних та культурних витоків Європи.

Мережа педагогічних навчальних закладів

5. Прикладом може слугувати мережа, яка координується ірландською установою і працює над розробкою базової навчальної програми для вчителів початкових класів. Цей проєкт отримав назву «Meithal», від ірландського слова, що використовується в сільській місцевості для позначення проєкту взаємодопомоги.

6. Всі установи-учасниці погодилися визнавати виконану роботу та час, проведений в одному з закладів мережі, як частину підготовки їхніх майбутніх вчителів. Вони створили спільний сертифікат, який вручається кожному зі студентів-учасників. Це цікавий приклад співпраці, переговорів і взаємної довіри між педагогічними навчальними закладами.

II РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Діяльність неурядових організацій робить важливий внесок у просування європейського виміру в освіті. Організації, які діють на рівні Співтовариства включають:

7. Європейський комітет профспілок освіти (ETUCE)

Соціальні партнери, що представляють світ освіти відіграють важливу роль у розвитку європейського виміру на всіх рівнях навчання. Вони є ключовими дискусійними партнерами у співпраці з Співтовариством через дебати, які вони ініціюють, і пропозиції, які вони розробляють на основі конференцій і робочих груп на теми, що становлять спільний інтерес для вчителів.

8. Європейська асоціація керівників середньої освіти (ESHA)

Європейська асоціація керівників середніх шкіл (ESHA) успішно провела пілотний проєкт під назвою «Європейські класи – історія». Учні та вчителі (з Греції, Данії, Бельгії, Італії, Німеччини та Нідерландів) разом склали тексти з історії Європи з 1945 року. Реалізація проєкту включала обмін вчителями та європейські зустрічі учнів.

9. Європейська асоціація вчителів (AEDE)

Європейська асоціація вчителів (AEDE) вже багато років сприяє просуванню європейського виміру освіти. У 1993 році вона опублікувала посібник з європейських освітніх обмінів для вчителів та учнів.

10. Асоціація педагогічної освіти в Європі (АТЕЕ)

Асоціація педагогічної освіти в Європі (АТЕЕ) видає регулярний бюлетень «Новини АТЕЕ» для своїх членів. Сюди входять регулярні звіти про діяльність різних робочих груп АТЕЕ, а також статті про актуальні події в європейській освіті, зокрема про європейський вимір освіти.

ДОДАТОК Б

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИМІРУ ОСВІТИ НА РІВНІ СПІЛЬНОТИ

1. Хоча Договір про заснування Ради Європи від 35 березня 1957 року не охоплював питання освіти, діяльність у цій сфері поступово розвивалася з середини 1970-х років на основі Резолюцій та Висновків, які надали можливість державам-членам розпочати перше співробітництво у цій галузі.

2. На цьому тлі інтерес, проявлений Співтовариством до освіти, знайшов конкретне вираження в Резолюції Ради та зустрічі міністрів освіти в рамках Ради від 9 лютого 1976 року щодо програми дій в галузі освіти.

3. Ця Резолюція являє собою реальний фундамент для співпраці. Вона поклала початок роботі Співтовариства, яка поступово розширювалася завдяки прийняттю нових текстів, але які вже вимагали поліпшення інформації про освітні системи та їх порівняння, а також покращення викладання мов, як основи для кращого взаєморозуміння.

4. **Штутгартська декларація від 19 червня 1983 року** рекомендувала співпрацю між вищими навчальними закладами та покращення інформації про європейську історію та культуру з метою сприяння європейській свідомості. **Декларація Фонтенбло від 25-26 червня 1984 року**, зі свого боку, підкреслила важливість просування ідентичності Співтовариства як для його громадян, так і для всього світу. Завдяки цим двом деклараціям поступово з'явилася концепція європейського громадянина.

5. **Спеціальний комітет (березень 1985 року)** визначив цю концепцію і висунув деякі пропозиції щодо залучення молоді до розбудови нової Європи, зокрема, щодо викладання мов для наймолодших, шкільних обмінів та ініціатив транснаціональної співпраці.

6. З прийняттям **Єдиного європейського акта (1986)** включення європейського виміру в освіту стало необхідністю.

7. У своїй **Резолюції про європейський вимір в освіті Рада і міністри освіти**, що зустрілися які зустрілися в рамках Ради 24 травня 1988 року, підтвердили та визначили її цілі, а саме:

- «зміцнити в молоді почуття європейської ідентичності та донести до неї цінності цивілізації та засад, на яких європейські народи мають намір будувати свій розвиток сьогодні, а саме: захист принципів демократії, соціальної справедливості та поваги до прав людини;

- підготувати молодь до участі в економічному та соціальному розвитку Співтовариства та до конкретного прогресу на шляху до Європейського Союзу, як це передбачено Єдиним Європейським Актом;

- ознайомити їх з перевагами, які представляє Співтовариство, але й з викликами, які воно несе з собою, відкриваючи для них розширений економічний і соціальний простір;

- покращити свої знання про Співтовариство та його держав-членів в історичному, культурному, економічному та соціальному аспектах, а також донести до них важливість співпраці держав-членів Європейського Співтовариства з іншими країнами Європи та світу».

У цій Резолюції державам-членам та Співтовариству було запропоновано вжити таких заходів, як інтеграція європейського виміру в шкільну програму, навчальні матеріали та підготовку вчителів.

8. Європейський Парламент постійно підтримує та заохочує розвиток європейського виміру освіти в ряді різних документів. У своїй резолюції «Про політику в галузі освіти і навчання до 1993 року», ухваленій у червні 1992 року, він наголосив на необхідності інтеграції європейського виміру в загальну освіту та запровадження європейського громадянства.

9. Висновок Економічного і Соціального Комітету від 23 вересня 1992 року пролив нове світло на це питання, заявивши, що Європейське громадянство є додатковою цінністю до різноманітності та специфічних особливостей усіх інших, для збагачення всіх. Він закликала Співтовариство більш творчо підходити до просування європейського виміру в школі.

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див: GREEN PAPER ON THE EUROPEAN DIMENSION OF EDUCATION. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMVIUNITIES. COM(93) 457 final. Brussels, 29 September 1993.

URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ca1f0e1a-7e3c-4093-ac92-b5ffd0c38082>

БІЛА КНИГА

ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ – НА ШЛЯХУ ДО НАВЧАННЯ СУСПІЛЬСТВА

(Витяг)

*«Ми повинні мати сміливість дослідити
все, обговорювати все і навіть навчати
всьому»*

Кондорсе

ПЕРЕДМОВА

Ця Біла книга є частиною процесу, покликаного одночасно забезпечити аналіз та запропонувати керівні принципи для дій у сфері освіти та навчання. Вона є продовженням Білої книги «Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість», яка підкреслила важливість для Європи нематеріальних інвестицій, особливо в освіту та наукові дослідження. Ці інвестиції в знання відіграють важливу роль у зайнятості, конкурентоспроможності та соціальній згуртованості. Ця Біла книга, з нетерпінням чекаючи Мадридської зустрічі Європейської Ради, спирається на висновки Європейської Ради в Каннах у червні 1995 року, в яких зазначено, що «Політика у сфері навчання та професійної підготовки, яка має фундаментальне значення для покращення зайнятості та конкурентоспроможності, повинна бути посилена, особливо безперервне навчання».

Статті 126 і 127 Договору про заснування Європейського Співтовариства передбачають відповідно, що «Співтовариство сприяє розвитку якісної освіти шляхом заохочення співробітництва між державами-членами і, в разі необхідності, підтримуючи та доповнюючи їхні дії» і що «Співтовариство впроваджує політику професійного навчання, яка підтримує і доповнює діяльність держав-членів».

Ці статті є чіткою основою для дебатів, які Комісія, представляючи цю Білу книгу, має намір розпочати у 1996 році, який Рада та Європейський Парламент обрали Європейським роком навчання впродовж життя.

Після опису того, що поставлено на карту, і аналізу змін, які необхідно розглянути, з дотриманням принципу субсидіарності, Біла книга визначає дії, які мають бути здійснені в державах-членах, та заходи підтримки, які мають бути на рівні Співтовариства. Основні напрямки діяльності на європейському рівні, передбачені на 1996 рік, включають цілі, спрямовані на

- заохочення набуття нових знань;
- зближення школи та бізнес-сектору;
- боротьба з ізоляцією;
- розвиток володіння трьома європейськими мовами;
- рівне ставлення до капіталовкладень та інвестицій у навчання.

ЧАСТИНА ПЕРША

ВИКЛИКИ

Коли це століття наближається до свого завершення, ми бачимо, що причини змін у суспільстві були різноманітними і вплинули по-різному вплинули на наші системи освіти і навчання. Демографічні тенденції посилилися, тривалість життя радикально змінюється, одночасно змінюючи вікову структуру населення, тим самим збільшуючи потребу в навчанні впродовж життя. Значне зростання кількості працюючих жінок змінило традиційне місце сім'ї по відношенню до школи та виховання дітей. Експансія технічних інновацій у всіх сферах породила нові вимоги до знань. Змінилися моделі споживання та спосіб життя. Крім того, люди звернули увагу на екологічні проблеми та використання природних ресурсів, і це вплинуло як на систему освіти та навчання, так і на промислову діяльність.

Однак, з'явилися **три основні, глибокі і масштабні фактори**, які трансформували контекст економічної діяльності та спосіб функціонування наших суспільств у радикальний і довготривалий спосіб, а саме: становлення інформаційного суспільства; вплив науково-технічного світу; інтернаціоналізація економіки. Ці події сприяють розвитку суспільства, що навчається. Вони несуть з собою ризики, але також і можливості, які необхідно використати.

Побудова цього суспільства буде залежати від здатності реагувати **двома важливими способами** на наслідки цих подій. Перший фокусується на необхідності **широкої бази знань**, а другий спрямований на **розвиток здібностей до працевлаштування та економічного життя**.

Створення суспільства, що навчається, буде також залежатиме від того, як ті, хто бере участь та навчальні заклади продовжуватимуть розвиток, що вже відбуваються в державах-членах ЄС.

I. Три фактори змін

Як і решта світу, Європа зіткнулася з наслідками широкого розповсюдження інформаційних технологій, тиску на світовий ринок і невинного поступу науки і технологій. Ці виклики є кроком вперед, оскільки спонукають людей до тісніших стосунків.

Європа зіткнулася з глобальним технологічним та економічним розвитком в контексті вищого, ніж в інших частинах світу, рівня безробіття та зростання соціальної ізоляції. Це призвело до того, що дехто розглядає технології як невід'ємну й остаточну перешкоду для зростання зайнятості, тоді як інші вважають, що рівень соціального захисту в тих країнах, які найбільше постраждали, призвів до фіксованих витрат, які потребують серйозного перегляду. Це змусило інших закритися в національних рамках,

що можна інтерпретувати як нездатність розробити і побудувати нову модель суспільства.

Ця Біла книга вважає, що **європейське суспільство перебуває на перехідному етапі до нової форми суспільства, яка виходить за рамки короткострокових прогнозів.**

А. Вплив інформаційного суспільства

У доповіді «Європа і глобальне інформаційне суспільство» (травень 1994 р.), підготовленій групою високого рівня під головуванням пана Бангеманна, підкреслювалось, «що в усьому світі інформаційні та телекомунікаційні технології спричиняють нову промислову революцію, яка вже виглядає такою ж важливою і радикальною, як і ті, що їй передували».

Ця революція, як і попередні, матиме наслідки для праці та зайнятості.

Не було доведено, що нові технології знижують рівень зайнятості. Деякі

технологічно розвинені країни створили навколо нових інформаційних технологій, кількість робочих місць порівнянну, а в деяких випадках і більше, ніж було втрачено в інших сферах.

Однак, безсумнівно, що інформаційні технології докорінно змінили характер праці та організацію виробництва. Ці зміни зараз глибоко впливають на європейське суспільство.

Масове виробництво занепадає, звільняючи місце для більш кастомізованого типу виробництва. Традиційна модель зростання оплачуваної зайнятості, тобто повної та постійної зайнятості, зменшується. Виробничі відносини та умови зайнятості змінюються. Корпоративна організація все частіше звертається до гнучкості та децентралізації. Пошуки гнучкості, розвиток мережевої співпраці, більш широке використання субпідряду, розвиток роботи в командах – це деякі з наслідків інформаційних технологій.

Інформаційні технології сприяють зникненню рутинної та повторюваної роботи, яку можна кодифікувати, запрограмувати та автоматизувати. Зміст роботи буде все більше складатися з інтелектуальних завдань, що вимагають ініціативи та здатності до адаптації.

Хоча децентралізація завдань стає простішою, інформаційні технології координують ці завдання в інтерактивних он-лайн комунікаційних мережах, які однаково добре функціонують на всіх континентах, як і з одного офісу та з поверху до поверху. Результатом є одночасно вищий рівень індивідуальної

автономії для працівників, але менш чітко сприйняття контексту їхніх дій. Нові технології мають подвійний ефект. З одного боку, вони значно підвищують роль людського фактору у виробничому процесі, а з іншого – роблять працівників більш вразливими до змін в організації праці, оскільки вони є лише звичайні люди в рамках складної мережі.

Інформаційні технології справляють значний вплив на виробничу діяльність, а також на освіту та навчання, таким чином зближуючи «систему навчання» і «систему виробництва». Існує помітне зближення між світом праці та світом навчання/підготовки в тому, що стосується необхідних навичок.

Зміни, пов'язані з інформаційними технологіями, мають широкі економічні та соціальні наслідки для розвитку: самозайнятості; сфери послуг; нових форм організації праці, відомих як менеджмент управління, децентралізації та гнучкого робочого часу.

Інформаційне суспільство, незважаючи на нові технологічні знання, піднімає питання про те, чи освітній зміст, який воно несе, посилить чи, навпаки, зменшить знання індивіда...

Ось чому Комісія, особливо на зустрічі G7 з питань інформаційного суспільства в Брюсселі в лютому 1995 року, підкреслила необхідність стимулювання європейського виробництва освітнього програмного забезпечення. Інформаційне суспільство змінить методи навчання, замінивши надмірно пасивні стосунки між вчителем та учнем на нові – і, здається, перспективні – інтерактивні відносини. У той же час, однак, зміна методів навчання не впливає на зміст матеріалу, що викладається.

В. Вплив інтернаціоналізації

Інтернаціоналізація економіки є другим фактором змін, який призвів до безпрецедентної свободи руху капіталу, товарів і послуг.

Швидше, ніж прийнято вважати, з'явиться глобальний і особливий ринок праці. Великі і малі компанії, і навіть мобільні професії вже використовують «телепортацію», щоб виконувати роботу он-лайн у країнах з низькою заробітною платою.

У своїй Білій книзі «Зростання, конкурентоспроможність та зайнятість» Комісія чітко висловилася за Європу, відкриту для решти світу, але підкреслила, що її майбутній розвиток повинен мати чіткий європейський вимір, роблячи особливий акцент на збереженні європейської соціальної соціальної моделі. Таким чином, **інтернаціоналізація просто зміцнює**

позиції Європи на світовій арені. У мінливому і невизначеному світі Європа є природним рівнем організації. Це було продемонстровано через торговельну політику, технічну гармонізацію, захист навколишнього середовища, солідарність між регіонами, а також через реальний прогрес у сфері освіти та навчання, наприклад, у програмі ERASMUS.

Проте, Європа все ще повинна продемонструвати звичайним людям, що вона існує не лише для того, щоб створювати правила, але що вона близька до їхніх повсякденних проблем.

Цей варіант передбачає підвищення конкурентоспроможності наших економік, і підвищить якість життя через більш ефективний розподіл ресурсів у світі. Це однак, передбачає серйозні корективи в кожній країні.

Існує ризик соціального розколу з усіма несприятливими і навіть драматичними наслідками, які це може спричинити.

С. Вплив наукових і технологічних знань

Розвиток і розповсюдження науково-технічних знань прискорюється. Виникає нова модель виробництва знань і ноу-хау, що поєднує в собі вузьку спеціалізацію та міждисциплінарну креативність. Промисловість все більше покладається на науку у розробці нових продуктів (наприклад, спеціальних сплавів для спортивного спорядження, біологічні процеси для екологічної промисловості) і наукові дослідження потребують обладнання з високим ступенем технічної складності (наприклад, суперкомп'ютери, високопродуктивні комунікаційні мережі, геноми людини).

Але замість того, щоб святкувати прогрес, як це було століття тому, громадська думка часто сприймає наукові починання і технологічний прогрес як загрозу.

Ці зростаючі занепокоєння є важливою рисою кінця цього століття. Парадоксально, але в той час як наука досягає значного прогресу (обмеження, якщо не подолання голоду та багатьох хвороб, збільшення тривалості життя, забезпечення швидшої комунікації і т.д.), цей прогрес для багатьох людей супроводжується почуттям страху, що має певні паралелі з переходом від Середньовіччя до Відродження.

Висвітлення у ЗМІ також представляє жорстокі картини, посилює ці тривоги.

Для подолання цієї кризи необхідна краща інформація, але вона недостатня сама по собі. Саме завдяки поширенню знань можна подолати цей ірраціональний стан. Демонструючи зв'язок між наукою та прогресом суспільства, при цьому повністю усвідомлюючи його обмеженість, сучасний

науково-технічний світ буде сприйнятий і матиме більше шансів на широке поширення інноваційної культури.

У багатьох європейських країнах реакція відбувається на двох рівнях, культурному та етичному.

- Популяризація **науково-технічної культури** є предметом постійних зусиль органів державної влади. Діяльність на національному рівні з цього питання, починаючи з 1993 року, була посилена і доповнена своєчасним європейським заходом, а саме «Європейським тижнем наукової культури», успіх якого зростає в усіх країнах Європейського Союзу. Але саме в школі це питання по-справжньому вирішується. Наукова і технічна інформація є тим більш корисною, коли вона побудована на міцному фундаменті наукової освіти, отриманої в школі.

- Другий рівень – **етичний**. Розвиток біотехнологій, стосунки людини з розумними машинами, нові підходи до відтворення, підвищене почуття співіснування з іншими видами, захист навколишнього середовища – все це нові виклики, до яких Європа повинна підготуватися. Така ж проблема виникає у зв'язку з інформаційним суспільством. «Інформаційні мережі», до яких молодь і навіть діти матимуть дедалі легший доступ, цілком можуть виявитися переповненими повідомленнями, що ображають людську гідність. Це, безумовно, ставить питання захисту наших дітей. Етика відповідальності має стати невід'ємною частиною базової освіти та підготовки дослідників.

По всій Європі, у всіх державах-членах ЄС, ці три фактори та їх наслідки для промисловості та зайнятості дедалі більше беруться до уваги та вирішуються. Наприклад, див. звіт Федерального уряду Німеччини «Майбутнє Німеччини як промислового центру» (Bundesministerium für Wirtschaft, вересень 1993 року). На європейському рівні Біла книга «Зростання, конкурентоспроможність та зайнятість» та висновки Ессенської Європейської Ради, підтвержені в Каннах, підкреслюють зв'язок між конкурентоспроможністю, зайнятістю, освітою та професійною підготовкою.

Реакція на ці три фактори є неоднозначною, адже вони спричинять радикальний переворот у європейському суспільстві.

Кінцева мета підготовки – розвинути в людині впевненість у собі, у професійній спроможності, робить її основою адаптації та змін. Дві основні відповіді, на яких зосереджено увагу в цій Білій книзі, є відповідно **надати кожному доступ до широкої бази знань і розвивати свої здібності для працевлаштування та економічного життя.** <...>

ЧАСТИНА ДРУГА: РОЗБУДОВА СУСПІЛЬСТВА, ЩО НАВЧАЄТЬСЯ

Пропозиції щодо керівних принципів дій

Суспільство, що навчається, не з'явиться за одну ніч. Воно не може виникнути шляхом декларацій. Воно має з'явитися в результаті постійного процесу. Ця Біла книга не має на меті представити пакет заходів. Комісія не має і не пропонує жодного чудодійного рішення. Біла книга лише пропонує основу для ретельного розгляду та окреслює деякі напрямки дій.

Масштаб змін, що відбуваються, вимагає всебічних зусиль, якщо Європа хоче, щоб нагальна потреба все більш ефективно інвестувати в знання стала чимось більшим, ніж просто гаслом.

Зараз потрібен інший підхід з трьох причин:

- надання пріоритету якості в освіті та навчанні стало життєво важливим для конкурентоспроможності ЄС і збереження його соціальної моделі; дійсно, від цього залежить сама ідентичність Європи в наступному тисячолітті;

- попит на освіту і навчання постійно зростає; з боку пропозиції, поява інформаційного суспільства надає новий потенціал;

- соціальне ігнорування досягло таких нестерпних масштабів, що прірва між тими, хто має знання, і тими, хто їх не має, стає дедалі глибшою.

У всіх державах-членах докладаються зусилля для підвищення загального рівня навичок, починаючи з намагання повернути школі її вирішальну роль у суспільстві та посилити її роль у забезпеченні рівності можливостей, зокрема між жінками та чоловіками. Європейський Союз зробив усе можливе в межах своїх обмежених бюджетних та правових рамок. Ніхто не може поставити під сумнів успіх таких програм таких як ERASMUS, COMETT і LINGUA, які принесли користь сотням тисяч європейців, і які допомогли докорінно змінити ставлення, особливо серед молоді, для якої Європа стала реальністю.

Керівні принципи цих програм, коли вони були започатковані у 1980-х роках, були перенесені в програми LEONARDO і SOCRATES. Крім того, реформи структурних фондів, зокрема Ціль 4, уможливили розвиток ініціатив спільнот у формі конкретних програм, таких як EMPLOYMENT та ADAPT, які активізували зусилля у сфері освіти та професійної підготовки. Крім того, 4-та рамкова дослідницька програма вперше передбачає фінансове забезпечення досліджень у сфері освіти і навчання.

Справа не в тому, щоб зробити перевірку місцевих, національних і європейських досягнень, і тим більше не в тому, щоб виступати за реформування освітніх систем, а скоріше натомість спробувати спрямувати всіх учасників – тренерів, компанії, державні органи влади – на шлях нових напрямків дій, які можна швидко перетворити на практичні заходи.

Саме з цієї причини в цій Білій книзі пропонується започаткувати в 1996 році Європейський рік навчання впродовж життя, дебати, які,

переслідуючи спільні цілі, відповідатимуть принципу субсидіарності та полегшить розмежування між

- діями, що здійснюються на місцевому та національному рівнях;
- діями, що здійснюються на європейському рівні;
- співпрацею та підтримкою між ЄС та його державами-членами.

Комісія має намір представити висновки цих дебатів і запропонувати керівні принципи для подальших дій.

Виходячи з цих відповідних компетенцій, принцип субсидіарності є невід'ємною частиною майбутніх дебатів з наступних причин:

- По-перше, автори Договору чітко зазначають у статтях 126 і 127, що діяльність Співтовариства у сфері освіти і навчання має доповнювати і підтримувати заходи, що вживаються на національному рівні, оскільки відповідальність за зміст і організацію їхніх систем освіти і професійної підготовки покладається на держав-членів.

- По-друге, принцип субсидіарності, згідно з яким рішення повинні прийматися на найбільш відповідному рівні, повинен бути головною особливістю будь-яких дій, що вживаються у сфері освіти і професійної підготовки, і є одним з основних принципів Договору.

- У більш загальному плані цей принцип є особливо доречним, оскільки найвищий політичний рівень, тобто найвіддаленіший від сфери застосування, повинен діяти лише тоді, коли окремі особи, сім'ї та політичні органи влади на всіх інших рівнях не можуть. Як показано в аналізі, проведеному в першій частині цієї Білої книги, перехід до суспільства, що навчається повинен бути зосереджений на людині. Крім того, Комісія повністю усвідомлює, що в деяких державах-членах відповідальність за дії лежить на регіональних або інших місцевих органах влади.

Не забуваймо, однак, що в більшій мірі, ніж раніше, просування європейського виміру в освіті та професійній підготовці стало необхідністю для ефективності перед обличчям інтернаціоналізації та уникнення ризику розмивання європейського суспільства. Якщо Європа хоче зберегти своє розмаїття, багатство традицій і структур, вона повинна стати – і дедалі більше – осередком дій, що ґрунтуються на важливому співробітництві в цих сферах між ЄС та його державами-членами.

Що стосується процедур, то Комісія сподівається, що відповідні форуми можуть бути створені в 1996 році для всебічного обговорення всіх питань, які виникають у зв'язку зі створенням суспільства, яке навчається. Одним з таких форумів міг би, наприклад, стати «Jumbo» Ради міністрів, яка

об'єднала б не тільки міністрів освіти, але й відповідальних за соціальні питання та промисловість.

Комісія з інтересом відзначає, що в урядових структурах низки держав-членів відбуваються зміни, спрямовані на об'єднання міністерств освіти з міністерствами з міністерствами досліджень і підготовки кадрів, що відбувається і в самій Комісії.

Що стосується фінансування майбутніх дій, Комісія, очевидно, не має наміру втручатися у внутрішні рішення держав-членів, у той же час сподіваючись, що пріоритет і надалі надаватиметься інвестиціям в освіту та професійну підготовку.

Що стосується Співтовариства, Комісія також усвідомлює, що з огляду на фінансові перспективи, додаткове фінансування наразі має бути виключене. Відповідно, вона підкреслює, що запропоновані заходи не потребують значних витрат – хоча це не применшує їх інноваційного характеру – і будуть фінансуватися шляхом перерозподілу коштів в рамках існуючих програм. З посиланням, зокрема, на SOCRATES та LEONARDO, у 1996 році буде представлено план дій щодо цілей, викладених у другій частині цієї Білої книги.

У другій частині цієї Білої книги у цьому контексті пропонуються ідеї щодо дій, спрямованих на сприяння співпраці між усіма зацікавленими сторонами або на доповнення їхньої діяльності, залишаючи кожній з них повну відповідальність за виконання своїх обов'язків:

- Держави-члени несуть відповідальність за формування та розвиток структури, організації та змісту своїх систем освіти і професійної підготовки. Таким чином, вони відіграють вирішальну роль у створенні суспільства, що навчається.
- освітні та навчальні заклади повинні бути зміцнені та активно брати участь у створенні мереж співпраці із залученням інших зацікавлених сторін;
- підприємства повинні відігравати все більшу роль у навчанні та допомагати поширенню будь-яких нових навичок, отриманих на основі їхнього досвіду;
- громадяни також повинні мати постійний доступ до цілої низки більш цілеспрямованої та чітко ідентифікованої освіти та навчання, які доповнюють загальні знання та можуть бути отримані поза межами формальних систем.

З метою просування цих ідей та реалізації практичних дій, Комісія визначила п'ять загальних цілей, а саме

- **заохочувати набуття нових знань;**
- **зблизити школи та бізнес-сектор;**
- **боротися з ізоляцією;**
- **розвивати володіння трьома мовами Співтовариства;**

- ставитися до капітальних інвестицій та інвестицій у навчання на рівних засадах.

Для кожної з цих цілей цей документ пропонує рекомендації, пропозиції та заходи, які Співтовариство може вжити для того, щоб доповнити та підтримати національні дії. Він формулює для кожної загальної цілі експериментальний проєкт (див. вставку в тексті), який має вказати шлях вперед.

Цей проєкт може бути розпочатий в рамках програм SOCRATES та LEONARDO, а згодом може бути повністю реалізований в рамках структурних ініціатив, зокрема, «ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ» (YOUTHSTART) та «АДАПТАЦІЯ» (ADAPT). Що стосується підтримки на європейському рівні, то пропозиції згруповані за темами, а не сферами (освіта, навчання). Правова база для кожної з цих пропозицій буде визначена, якщо і коли буде подана пропозиція щодо відповідного інструменту, залежно від реакції держав-членів, Європейського Парламенту та інших сторін, зацікавлених у цій Білій книзі.

I. Перша загальна мета «ЗАОХОЧУВАТИ НАБУТТЯ НОВИХ ЗНАНЬ»

Підвищення рівня знань, під яким ми розуміємо загальний рівень знань людей – має бути головним пріоритетом. Щоб досягти цього, необхідно вжити велику кількість заходів, проаналізованих у першому розділі цього документу, і держави-члени несуть основну відповідальність за їх впровадження.

Слід дотримуватися одного загального і загальновизнаного принципу: поява суспільства, що навчається, передбачає заохочення набуття нових знань.

Необхідно створити безліч стимулів для навчання. Покращенню інформації про існуючі навчальні програми буде сприяти створення в країнах «Центрів ресурсів знань», як це пропонується в проєкті Чампі.

Використання знань, набутих людьми протягом їхнього життя, має ґрунтуватися на відкритті **нових методів визнання навичок**, окрім паперових кваліфікацій та початкового навчання, починаючи з національного та місцевого рівнів.

Підтримка мобільності також відіграє роль у заохоченні поглиблення знань. Географічна мобільність розширює кругозір людини, стимулює інтелектуальну спритність і підвищує загальний рівень навчання. Вона може лише посилити здатність до навчання, яка так необхідна для розвитку. Нарешті, освіта та навчання повинні спиратися на **нові комунікаційні технології** та використовувати весь їхній потенціал. У довгостроковій перспективі кожен клас повинен мати необхідне обладнання, що надасть молодим людям доступ до світу комп'ютерів. Це означає, зокрема, що

Європа повинна прийняти нові високоякісні навчальні інструменти, адаптовані до її освітніх і культурних традицій.

Тому в цій Білій книзі пропонується започаткувати наступні заходи з підтримки на європейському рівні:

А. Визнання кваліфікацій

Всі європейські країни намагаються визначити «ключові навички» та найкращі способи їх набуття, оцінювання та їх сертифікації. Пропонується створити європейську систему для порівняння та поширення таких визначень, методів і практик. Що це передбачає?

Основна ідея (що передбачає співпрацю між усіма зацікавленими європейськими гравцями) полягає в наступному:

- по-перше, визначити ряд чітко визначених областей знань загального або більш спеціалізованого характеру (математика, інформатика, мови, бухгалтерський облік, фінанси, менеджмент тощо);
- по-друге, розробити системи валідації для кожної з них;
- по-третє, запровадити нові, більш гнучкіші способи визнання навичок.

Доповнюючи формальну систему кваліфікацій, такий підхід забезпечить індивідуумам більшу незалежність у виборі власної кваліфікації. Це пробудить нову жагу до освіти у тих, хто не бажає або не може навчатися у звичайному навчальному середовищі.

Якщо нам вдасться створити цю систему акредитації знань – на добровільній основі – на європейському рівні, ми зробимо величезний крок на шляху до суспільства, що навчається.

Буде запущено проєкт щодо *«картки особистих навичок»*. Цей документ повинен дозволяти особам, що мають знання та компетентності, визнавати, як і коли вони були набуті. Важливо виявити, через дослідження та пілотні проєкти, який тип даних є релевантним і як люди можуть використовувати таку картку.

Мета полягає не в тому, щоб розробити уніфіковану картку і нав'язати її в Європі, а сприяти розвитку таких інструментів, щоб поступово прийти до спільних стандартів, в тому числі стандартів, які охоплюють низку професій. Європейська система акредитації, що охоплює технічні та професійні навички, буде створена (див. вставку) на основі спільного починання за участю вищих навчальних закладів, бізнесу, професійних секторів, місцевих торгово-промислових палат та соціальних партнерів.

Нарешті, буде надана підтримка укладенню цілої низки угод – на рівні компаній, галузей та регіональному рівнях тощо – що включають принцип персональної карти навичок.

В. Мобільність

Студентська мобільність буде спрощена.

Відповідно до Резолюції Європейського Парламенту та Висновків Ради Міністрів (1993), будь-які студенти, які отримують грант у своїй країні повинні мати можливість, за бажанням, використати його у будь-якому вищому навчальному закладі в іншій державі-члені, яка готова прийняти їх. Комісія подасть відповідну пропозицію.

Нові курси рівня «магістр» будуть розроблені у співпраці з кількома вищими навчальними закладами шляхом об'єднання людських і матеріальних ресурсів; це призведе до взаємно визнаних кваліфікацій, що відповідатимуть потребам єдиного ринку.

Взаємне академічне та професійне визнання буде розвиватися шляхом створенням системи «кредитних» трансферів (Європейська кредитно-трансферна система – ECTS) і застосуванням еквівалентних методів до професійного навчання. Метою є отримання взаємного визнання навчальних модулів, надаючи перевагу угодам між навчальними закладами та між економічними секторами.

Перешкоди (адміністративні, правові та пов'язані з соціальним захистом), що діють як гальмо на шляху обмінів студентів, стажерів, викладачів і дослідників, повинні бути усунути; Комісія розробить конкретні пропозиції на основі керівних принципів, викладених у Зеленій книзі з цих питань, включених до її робочої програми.

С. Мультимедійне освітнє програмне забезпечення

В рамках Європейського року навчання впродовж життя (1996), а також спільно з робочою групою «Мультимедійне освітнє програмне забезпечення», буде підтримуватиметься шляхом:

- оголошення спільних конкурсів для відповідних програм (SOCRATES, LEONARDO, ESPRIT, TELEMATIQUE, MEDIA II, INFO 2000);
- створення механізму для покращення та брендування освітнього програмного забезпечення та європейських продуктів для використання в освіті та навчанні з метою сприяння їх розповсюдженню.

Неофіційний переклад: О. Стрілюк

Див: WHITE PAPER ON EDUCATION AND TRAINING: TEACHING AND LEARNING – TOWARDS THE LEARNING SOCIETY. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMVIUNITIES. COM(95) 590 final. Brussels, 29.11.1995.

URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0a8aa7a-5311-4eee-904c-98fa541108d8/language-en>

ОСВІТА. НАВЧАННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ДЛЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Зелена книга

(Витяг)

РЕЗЮМЕ

Усунення перешкод для вільного пересування людей є однією з основних цілей об'єднаної Європи, починаючи з Римського договору. Дійсно, свобода приїжджати і виїжджати є однією з фундаментальних умов існування справжньої «Європи громадян». Без неї неможливо говорити про європейський соціальний простір. Крім того, мобільність є однією з відповідей на поточні економічні зміни, спричинені створенням єдиного ринку та глобалізацією торгівлі – та її соціальними наслідками, зокрема, щодо створення робочих місць. Це є вимогою європейських досліджень, які страждають від таких недоліків, як розрізненість і розпорошеність зусиль, і, таким чином, поверне Співтовариству здатність до інновацій, якої іноді бракує, особливо у високотехнологічних секторах.

Навіщо потрібна Зелена книга?

Все це глибоко зачіпає все більшу кількість європейських громадян. Попит на мобільність зростатиме, про що свідчить успіх програм Співтовариства, що сприяють транснаціональним обмінам та працевлаштуванню дослідників, студентів, викладачів, робітників або безробітних, які проходять навчання та стажування, а також тренерів. У 1987/8 навчальному році 3 000 студентів і 745 викладачів скористалися такою мобільністю в рамках програми ЕРАЗМУС; до 1995/6 року ці цифри зросли до 170 000 і 14 000.

Однак слід визнати, що навіть сьогодні існує занадто багато перешкод для мобільності, і що капітал, товари і послуги пересуваються в межах Союзу більш вільно, ніж люди, що не може бути добрим для людей, і що не може не позначитися на ставленні громадян до розбудови Європейського Співтовариства (ЄС). Такі перешкоди виникають щодня при реалізації програм Співтовариства в галузі освіти, підготовки кадрів і наукових досліджень, і діють як гальмо для подальшого розвитку ефективності таких програм. Це підтверджується окремими свідченнями, що детально описують випадки, коли можливості навчання не були використані, а також втрачені можливості для обмінів, спілкування та співпраці між студентами, викладачами та дослідниками на європейському рівні. Перешкоди на шляху до мобільності особливо впливають на молодих людей з малозабезпечених верств населення та безробітних.

Відповідно до Договору про Європейське Співтовариство, діяльність Співтовариства повинна заохочувати мобільність у сферах освіти, професійної підготовки та досліджень. Саме з цією метою Європейська Комісія розробила Зелена книгу про транснаціональну мобільність. Цей документ визначає перешкоди на шляху мобільності та пропонує до розгляду деякі можливі напрямки дій для усунення таких перешкод. Він є відповіддю на важливу потребу, висловлену Радою від 21 липня 1991 року, коли була створена програма PETA II, яка стосувалася перешкод на шляху мобільності молодих людей, що проходять початкову професійну підготовку.

Які перешкоди, які рішення?

Після розгляду цих перешкод, які є об'єктом конкретних тематичних досліджень, Зелена книга пропонує кілька напрямків дій. Вони повинні бути розглянуті в світлі їхньої індивідуальної компетенції всіма залученими сторонами (Європейським Співтовариством, його державами-членами, іншими відповідальними організаціями та структурами).

Було визначено п'ять основних перешкод:

1. Перешкода для транснаціонального навчання безробітних.

Практичний приклад: особа, яка шукає роботу і бажає пройти навчання в іншій державі-члені ЄС, втрачає право на допомогу по безробіттю та соціальні виплати.

іншій державі-члені ЄС, втрачає право на допомогу по безробіттю та соціальне

соціальне забезпечення, якщо це навчання триває довше трьох місяців. У деяких країнах-членах ЄС

після повернення він повинен пройти подальше навчання, щоб відновити свої права на

пільги. У деяких державах він автоматично втрачає свої права, якщо виїжджає за межі держави

більш ніж на три місяці.

Напрямок дій: Поширення на безробітних, які проходять навчання, права Співтовариства, яке дозволяє шукати роботу в іншій державі-члені протягом шести місяців без втрати прав і забезпечити безробітним, які проходять навчання в іншій державі-члені, безперервне право на отримання допомоги по безробіттю.

2. Законодавчі проблеми для стажерів та молодих людей, які займаються волонтерською діяльністю.

Практичний приклад:

а) Студент, який бажає пройти стажування в компанії в іншій державі-члені ЄС, стикається в деяких державах-членах ЄС з труднощами у пошуку приймаючої компанії, оскільки законодавство деяких держав-членів ЄС розглядатиме його як працівника, і тому компанія повинна буде платити йому принаймні номінальну заробітну плату і нести відповідальність за пов'язані з цим соціальні виплати.

б) Молодий випускник, який проходить неоплачуване стажування (неоплачуване ані в грошовій, ані в натуральній формі) в іншій державі-члені ЄС не підпадає під дію правил на рівні Співтовариства, які стосуються соціального забезпечення, оскільки він не є ані працівником, ані членом сім'ї працівника, ані студентом. Ця відсутність конкретної правової категорії означає, що він не має жодних прав з точки зору соціального забезпечення, а також може призвести до проблем з правом на проживання, якщо навчання триває більше трьох місяців.

в) У схожій ситуації опиняються волонтери, які виконують волонтерську роботу на термін більше 3 місяців, оскільки їхня посада не визнається. У деяких державах-членах ЄС вони навіть зобов'язані сплачувати податок з їхніх надбавок та витрат на утримання.

Напрямок дій: Створити правові рамки для становища стажерів та волонтерів у Європейському Співтоваристві.

3. Територіальне обмеження студентських грантів.

Практичний приклад: У більшості держав-членів ЄС студенти, які мають право на стипендії або інші форми допомоги, втрачають їх, якщо вони продовжують навчання в іншій державі-члені ЄС: ці стипендії виплачуються лише за навчання в державі-члені, яка їх надала. Така ситуація найбільш негативно впливає на молодих людей з менш заможних верств населення, чиї батьки не можуть взяти на себе витрати на навчання своїх дітей за кордоном.

Напрямок дій: Усунути «територіальну прив'язку» грантів та іншої допомоги.

4. Фіскальні механізми для дослідницьких грантів.

Практичний приклад: Громадські дослідницькі гранти реалізуються по-різному в різних країнах Співтовариства залежно від статусу, наданого дослідникам приймаючою країною, тобто статусу студента, працівника або самозайнятої особи. Це призводить до розбіжностей у фінансових механізмах, а отже, має прямий вплив на можливості мобільності для дослідників. Деякі держави-члени відраховують до 50% вартості гранту (у вигляді податків і внесків на соціальне страхування).

Ця ситуація впливає на дослідницьку політику Співтовариства. Комісія вирішила в рамках Четвертої рамкової програми компенсувати дослідникам такі втрати в доходах, адаптуючи вартість їхніх грантів. Це означає, що частина бюджету, призначеного для фінансування європейських досліджень, використовується для виплати цієї компенсації, а не на власне дослідження, і стає податковими надходженнями в державі-члені ЄС. Також спостерігається скорочення кількості дослідників, які отримують гранти Співтовариства.

Напрямок дій: Застосовувати однакові правила до дослідників, що фінансуються Співтовариством у всіх державах-членах Європейського Союзу, або шляхом скасування грантів, або координації правил, що застосовуються у всіх державах-членах.

5. Проблеми взаємного визнання академічних та професійних кваліфікацій.

Практичний приклад: Працівники, які бажають пройти навчання в іншій країні, можуть зіткнутися з проблемами, пов'язаними з відсутністю взаємного визнання кваліфікацій, навчальних курсів та стажувань. Така відсутність визнання має дуже сильний дестимулюючий ефект. Розвиток постійного транснаціонального навчання сильно ускладнений, і, як наслідок, професійної мобільності з Європейським Союзом. Європейським Союзом.

Напрямок дій: Рухатися до взаємного визнання стажувань і курсів професійного навчання, розширити Європейську кредитно-трансферну систему (ECTS), вже запроваджену у вищій освіті завдяки діяльності Співтовариства, на сектор професійно-технічної освіти.

Існують й інші перешкоди для мобільності у сфері освіти, навчання та досліджень. Деякі з них мають загальний характер – слабе володіння іноземними мовами або фінансове становище менш забезпечених верств населення можуть впливати на доступ до транснаціонального навчання. Інші проблеми є більш специфічні, такі як доступ тих, хто проживає в третіх країнах (учні, студенти та працівники) до освіти та навчання в інших країнах-членах ЄС, окрім тієї, де вони проживають.

У Зеленій книзі підкреслюється необхідність проведення узгодженої інформаційної кампанії щодо питання мобільності: інформація для громадян, щоб вони знали про можливості, які їм пропонуються; а також інформація для різних органів державної влади та їхніх установ щодо громадського права, недостатнє знання законів і правил, що застосовуються до транснаціональної мобільності, які самі по собі створюють перешкоди. Ці перешкоди є об'єктом пропозицій для роздумів, дискусій та дій серед усіх зацікавлених сторін.

ЧАСТИНА А: ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ І ЩО ВОНА ОЗНАЧАЄ

1. Мобільність та європейське громадянство

Європа сьогодні стала відкритим простором, де, в принципі, всі громадяни Європейського Співтовариства можуть переїжджати з однієї країни в іншу, як невід'ємну частина єдиного цілого. Тому важливо, щоб свобода пересування була гарантована для всіх без перешкод.

Віртуальна мобільність, породжена доступом до нових інформаційних технологій, зокрема, дистанційної, доповнює мобільність. Однак, важливо відзначити, що інструменти інформаційного суспільства не можуть замінити реальну фізичну мобільність. Зі зростанням свободи пересування має прийти і зростання європейської свідомості прищеплене через більшу обізнаність про інших в результаті знайомства з новими культурами і суспільствами. Мобільність в межах Співтовариства повинна сприяти розвитку солідарності між усіма європейцями на всіх рівнях і в усіх сферах, допомагаючи підвищувати стандарти по всій Європі та надаючи можливості для всіх як в сьогоденні, так і в майбутньому.

2. ПЕРЕВАГИ МОБІЛЬНОСТІ З ТОЧКИ ЗОРУ ОСВІТИ, ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Особиста мобільність є життєво важливим елементом інвестицій Європейського Співтовариства в людські ресурси, що розглядається як один із ключів до успішного вирішення економічних, соціальних і культурних викликів 21-го століття. Ця мобільність заохочується Комісією, за допомогою різноманітних програм для транснаціональної мобільності, для

осіб, які прагнуть пройти навчання, розширити свій кругозір або зробити внесок у навчальну діяльність в іншій державі-члені Співтовариства.

Транснаціональна мобільність також покликана сприяти покращенню розуміння інших європейських суспільств і культур; вона також покращує соціальні навички людей, які вчаться як спілкуватися і жити в цих суспільствах і поважати різноманітність; крім того, вона заохочує набуття мовних навичок та сприяє розвитку «європейського громадянства», що доповнює існуюче громадянство країни походження.

Транснаціональна мобільність також заохочує співпрацю між освітніми та дослідницькими установами та світом праці, тим самим сприяючи підвищенню якості освіти, професійної підготовки та досліджень. Вона надає більші можливості для освіти, навчання і досліджень, а також відкриває двері для передачі професійних навичок і знань, особливо в інноваційних сферах, таких як нові технології, нові методи управління та організації праці. Таким чином, підвищується почуття творчості, ініціативи та підприємницького духу. Транснаціональна мобільність пропонує краще майбутнє для всіх, хто скористається цією можливістю, допомагаючи адаптуватися до мінливих потреб ринку праці в межах Співтовариства.

У професійній сфері мобільність прокладає шлях до створення зони зайнятості та роботи в масштабах Співтовариства. Вона дає кожній людині можливість набути теоретичні, практичні та поведінкові знання і, в більш широкому сенсі, навички та кваліфікацію, що відповідає вимогам Єдиного ринку.

З економічної точки зору, мобільність є важливим аспектом конкурентоспроможності, оскільки вона заохочує обмін найбільш значущим інноваційним досвідом у сфері технологій, організації та виробництва.

Парламент¹ вважає, що підвищення мобільності студентів є життєво важливим для забезпечення більш кваліфікованих людей, які мають досвід навчання, проживання та роботи в інших країнах-членах ЄС.

Він також неодноразово підкреслював важливість вивчення мов в інтересах мобільності та закликав до створення європейської волонтерської служби.

¹ Резолюція про меморандум Комісії про вищу освіту в Європейському Співтоваристві, 15 липня 1993 року, ОJ С 255/161. Резолюція про викладання мов у Співтоваристві, ОJ С 68/105 від 14.3.1983 та Резолюція про використання мов у Співтоваристві, ОJ С 127/105 від 14.5.1984. Резолюція Європейського Парламенту від 22 вересня 1995 року про створення Європейської цивільної служби, ОJ С 269/232 від 16.10.1995

Рада² у свою чергу, виступає за

- співпрацю з акцентом на сприянні мобільності студентів та викладачів

головним чином через усунення адміністративних та соціальних перешкод, зосереджуючись також на покращенні викладання іноземних мов;

- сприяння заходам, спрямованим на посилення контактів між учнями та вчителями з різних країн.

Соціальні партнери на європейському рівні, зі свого боку, підкреслили важливість сприяння географічній та професійній мобільності через набуття достатньо широких кваліфікацій, які є відомими і можуть бути використані на європейському рівні. Ці кваліфікації повинні відповідати потребам ринку праці та постійному процесу технологічних і структурних змін, а також, а також прагненням окремих працівників³.

3. МОБІЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ІНІЦІАТИВ КОМІСІЇ

Пропозиції, що містяться в Білій книзі «Зростання, конкурентоспроможність та зайнятість: Виклики та шлях розвитку в XXI столітті» (1993 р.), підкреслюють важливість мобільності. Вони ґрунтуються на двох передумовах: людський капітал, найбільший ресурс Європейського Співтовариства, дає йому конкурентну перевагу над третіми країнами, а розмаїття культур, традицій, мов і досліджень і навчання збільшує потенціал для адаптації та можливості для розвитку.

У Білій книзі про європейську соціальну політику зазначено, що виклик, який стоїть перед Європейським співтовариством, полягає у створенні справжнього європейського простору мобільності, в якому свобода пересування є не тільки юридичним правом, але й повсякденною реальністю⁴.

Зокрема, у Білій книзі з освіти та навчання «Викладання та навчання – на шляху до навчання суспільства»⁵, яка була прийнята Комісією 29 листопада 1995 року, зазначається, що широкий доступ до освіти і навчання вимагає мобільності між навчальними закладами і що така мобільність, яка

² Резолюція міністрів освіти від 16 листопада 1971 року про співробітництво в галузі освіти (опублікована в «Заяви про європейську освітню політику», Рада Європейських Співтовариств, Генеральний секретаріат, 3-тє видання, червень 1987 р, Люксембург, Офіс офіційних публікацій Європейських Співтовариств, 1988).

Резолюція зустрічі міністрів освіти в рамках Ради від 6 червня 1974 року про співробітництво в галузі освіти, ОJ С 98 від 20. 8. 1974. Висновки Ради та зустрічі міністрів освіти в рамках Ради від 27 листопада 1992 року щодо заходів з розвитку європейського виміру у вищій освіті, ОJ С 336 від 19.12.1992. Висновки Ради та зустрічі міністрів освіти в рамках Ради від 6 жовтня 1989 року щодо співпраці та політики Співтовариства в галузі освіти (ситуація в 1993 році), ОJ С 277 від 31.10. 1989. Резолюція Ради та зустрічі міністрів освіти в рамках Ради від 24 травня 1988 року про європейський вимір в освіті, ОJ С 271 від 31.10.1989 р., ОJ С 272 від 31.10.1989 р.

³ Спільна думка щодо "майбутньої ролі та дій Співтовариства у сфері освіти та навчання, включаючи роль соціальних партнерів". SEC (94) 1758, 24.10.1994

⁴ COM(94) 333 від 27 липня 1994 року

⁵ Видано Офісом офіційних публікацій Європейського Співтовариства (ISBN+92+827+5699+8)

зараз активно заохочується між державами-членами, повинна бути посилена. Вона вважає, що мобільність повинна давати можливість людям брати на себе відповідальність за розвиток власних навичок. У Білій книзі також зазначається, що мобільність помітно зросла по всій Європі, і Співтовариство зробило значний внесок у цей процес, зокрема через програми дій у сфері освіти, професійної підготовки та досліджень, але рівні мобільності залишаються незадовільними.

У Білій книзі з інновацій⁶, запропоновані Комісією напрямки діяльності включають заходи для заохочення мобільності студентів, інженерів та дослідників у контексті програми «Леонардо да Вінчі» та програми «Підготовка та мобільність дослідників».

У своєму робочому документі «На шляху до європейської добровільної служби для молоді»⁷ Європейська Комісія звертає увагу на необхідність уточнення статусу молодих волонтерів у Європі. Відсутність такого уточнення є додатковою перешкодою для вільного пересування цих молодих людей і створює різні проблеми, пов'язані з оподаткуванням та соціальним забезпеченням.

Ініціатива «Громадяни насамперед», яку Комісія розпочне наприкінці 1996 року має на меті, за допомогою посібників та національних публікацій, інформувати європейських громадян про їхні права і можливості, зокрема, навчатися, працювати, подорожувати і жити в Європейському Співтоваристві.

Також слід відзначити діяльність групи експертів високого рівня під головуванням пані Сімони Вейл, яка була створена Комісією⁸ з метою вивчення перешкод, що зберігаються на шляху вільного пересування працівників та осіб. Після того, як доповідь, що має бути завершена в лютому 1997 року, з'явиться, Комісія опублікує Білу книгу, в якій запропонує шляхи усунення виявлених перешкод, незалежно від того, чи вони мають законодавчий, адміністративний або практичний характер.

Нарешті, у повідомленні, схваленому Комісією 5 червня 1996 року, пропонується «Європейський пакт довіри у сфері зайнятості», загальний зміст якого був прийнятий Європейською Радою у Флоренції 20–21 червня 1996 року. У ньому викладено певну кількість заходів для більш ефективної боротьби з безробіттям та соціальною ізоляцією, підвищена увага до майбутніх сфер розвитку з більшим потенціалом для створення робочих місць. Загальна стратегія, яка спрямована як на підвищення конкурентоспроможності компаній, так і на сприяння зайнятості, повинна також враховувати кваліфікацію, галузеву та географічну мобільність.

4 СТАН СИТУАЦІЇ

⁶ Зелена книга з інновацій, COM(95) 688 заключна від 20 грудня 1995 року

⁷ Робочий документ Комісії, XXII/24/96

⁸ Повідомлення Комісії від 24.1.1996 р. - Група експертів високого рівня з питань вільного пересування осіб.

Програми Співтовариства у сфері освіти, навчання та досліджень сприяють розвитку мобільності в Співтоваристві, надаючи можливість все більшій кількості молодих людей, працівників та дослідників пройти навчання в іншій державі-члені...

Свобода пересування осіб є одним з основоположних принципів Римського договору [стаття 3(с)] (далі - Договір про ЄС). Кілька положень Договору стосуються мобільності. Наприклад, стаття 8а надає кожному громадянину Союзу право вільно пересуватися і проживати на території держав-членів, за умови дотримання обмежень і умов, встановлених Договором та вторинним законодавством. Залежно від категорій осіб та питань, право на мобільність в межах Співтовариства регулюється положеннями про свободу пересування працівників, свободу заснування, надання послуг та багатьма іншими інструментами законодавства⁹.

Додаткові переваги транснаціональної мобільності були офіційно визнані шляхом включення до Договору про заснування ЄС, де вперше в статтях 126, 127 і 130g(d) зазначено, що транснаціональна мобільність повинна заохочуватися і повинна бути невід'ємною частиною політики Співтовариства у сфері освіти, професійної підготовки та досліджень.

Що стосується розвитку якісної освіти в Співтоваристві, стаття 126(2) визначає, що «Діяльність Співтовариства має бути спрямована на заохочення мобільності студентів і викладачів, зокрема, шляхом заохочення академічного визнання дипломів і періодів навчання».

Стаття 127, відповідно до якої Співтовариство має здійснювати політику професійного навчання, також передбачає, що «діяльність Співтовариства має бути спрямована на заохочення мобільності викладачів та учнів, особливо молоді».

В інтересах зміцнення науково-технічної бази промисловості Співтовариства, заохочення її до підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні та сприяння науково-дослідницькій діяльності, стаття 130g(d) зазначає, що «Співтовариство здійснює такі види діяльності, що доповнюють діяльність, яка здійснюється в державах-членах: стимулювання підготовки та мобільність дослідників у Співтоваристві».

5 ЦІЛ ЗЕЛЕНОЇ КНИГИ

Незважаючи на беззаперечну рішучість сприяти мобільності та численні правові положення, прийняті у зв'язку з Єдиним ринком, все ще

⁹ Особи, на яких спрямована ця Зелена книга, можуть, наприклад, підпадати під дію того чи іншого з наведених нижче документів:

Директива 68/360 від 15 жовтня 1968 року про скасування обмежень на пересування та проживання в межах Співтовариства для працівників держав-членів та членів їхніх сімей: OJ L 257, 19.10.1968; Регламент № 1612/68 від 15 жовтня 1968 року про свободу пересування працівників у межах Співтовариства: OJ L 257, 19.10.1968; Директива № 73/148 від 21 травня 1973 року про скасування обмежень на пересування та проживання в межах Співтовариства для громадян держав-членів у зв'язку із заснуванням підприємств та наданням послуг: OJ L 172, 28.6.1973; Директива 90/364 від 28 червня 1990 року про право на проживання: OJ L 180, 13.7.1990; Директива 93/96 від 29 жовтня 1993 року про право на проживання для студентів: OJ L 317, 18.12.1993.

існують перешкоди на шляху до справжньої свободи пересування для осіб, які проходять навчання, в тому числі навчання в рамках наукових досліджень, і тих, хто працює в сфері навчання.

Тому транснаціональна мобільність, як вона розглядається в цій Зеленій книзі, не буде обмежуватися виключно ініціативами, що здійснюються в рамках програм дій Співтовариства. Буде взято до уваги також всі заходи, орієнтовані на транснаціональну мобільність, які визначені як «спонтанні».

Заходи, орієнтовані на мобільність, можуть бути двосторонніми або багатосторонніми, розробленими на різних рівнях (регіональному, місцевому і т.д.) і можуть впливати з ініціатив у державному секторі (регіональні ради, місцеві органи влади), напівдержавного або приватного сектору (торгові палати, фонди, соціальні партнери тощо), або можуть бути суто особистими. До учасників належать навчальні заклади, освітні та тренінгові структури, дослідницькі центри/інститути, соціальні партнери, молодіжні організації та громадські об'єднання.

Слід підкреслити, що перешкоди на шляху до мобільності обов'язково важче подолати тим, хто «спонтанно прагне пройти навчання в іншій державі-члені ЄС. Ця Зелена книга не має на меті просто описати труднощі, з якими сьогодні стикаються особи, які переїжджають з однієї країни в іншу з метою навчання. Вона висвітлює певні проблеми, що належать до компетенції Співтовариства та держав-членів, відповідно до принципу субсидіарності, у сфері освіти, професійної підготовки та наукових досліджень. У ній пропонуються напрямки дії, спрямовані на стимулювання дебатів як на рівні Співтовариства, так і на рівні держав-членів, висувачи питання на розгляд держав-членів, з метою пошуку рішень для подолання перешкод, з якими все ще стикаються зацікавлені сторони.

Комісія має намір продовжити консультації, започатковані Зеленою книгою, за допомогою конкретних ініціатив, що відповідають її сфері компетенції.

6 ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ

Ця Зелена книга розрахована на громадян країн-членів Європейського Союзу або Європейської економічної зони (ЄЕЗ¹⁰), а також на осіб, які не є громадянами цих країн.

Пізніше особливу увагу слід приділити громадянам країн Центральної та Східної Європи, Мальти, Кіпру, які приїхали на проживання до держави-члена Співтовариства в контексті їхньої участі в програмах Співтовариства з 1997 року.

Програма також орієнтована на студентів і молодь, у тому числі з вищою освітою, а також мовних асистентів, дослідників, викладачів і тренерів та волонтерів.

¹⁰ Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія

Деякі з тих, хто підпадає під вищезазначені категорії, можуть розглядатися як працівники в значенням статті 48 Договору про ЄС, і, таким чином, користуватися відповідними правами (зокрема, правом на рівний доступ до працевлаштування та на рівне ставлення до умов життя і праці, а також правом на проживання)¹¹.

Для того, щоб кваліфікуватися як наймана особа за законодавством Співтовариства, відповідний працівник повинен бути громадянином Співтовариства і: займатися фактичною діяльністю, працювати за трудовим договором і отримувати заробітну плату.

У випадку дітей трудящих-мігрантів, які часто оселяються в приймаючій країні на тривалий час, мобільність всередині Співтовариства не означає проживання та навчання в країні, до якої переїхали батьки на роботу, а переїзд до іншої держави-члена, яка може в деяких випадках бути країною походження сім'ї¹².

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див: EDUCATION. TRAINING. RESEARCH. THE OBSTACLES TO TRANSNATIONAL MOBILITY. GREEN PAPER. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. COM(96) 462 final. Brussels, 02.10.1996.

URL:

http://aei.pitt.edu/1226/1/education_mobility_obstacles_gp_COM_96_462.pdf

НАВЧАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ – ПЛАН ДІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ІНІЦІАТИВИ, 1996 – 1998 РР.

ВСТУП

На тлі глобалізації торгівлі, технологічних інновацій та економічних потрясінь кожне суспільство стикається з глибокими змінами. Європейці повинні бути готовими впоратися з цією ситуацією, а їхні освітні системи повинні допомогти їм у цьому.

З появою інформаційного суспільства кожен повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію та здобувати нові спеціальності¹³.

Завтра на кону стоять робочі місця, тому так важливо, щоб інструменти інформаційного суспільства були впроваджені в нові методи навчання. Комісія підтвердила ці пріоритети в Білій книзі «Викладання і навчання – на шляху до навчання суспільства» і Європейському пакті довіри

¹¹ Поняття «працівник» набуває виміру Співтовариства, як роз'яснено Судом Європейських Співтовариств, і відрізняється від визначення відповідної особи згідно з національним законодавством країни перебування як найманого працівника, самозайнятої особи або навіть студента.

¹² З цього приводу див. рішення від 13.11.1990, справа С-308/89, ді Лео.

¹³ Див. документ Круглого столу «Освіта для європейців: На шляху щодо суспільства, що навчається»

у сфері зайнятості, представленому Європейській Раді у Флоренції в червні 1996 року.

Політичні лідери як на рівні Співтовариства¹⁴, так і на національному рівні тепер усвідомлюють, наскільки серйозні освітні та культурні виклики, які ставить перед нами інформаційне суспільство. В рамках Комісії Науково-промислової робочої групи «Освітнє програмне забезпечення та мультимедійні засоби» розпочала роботу над аналізом мультимедійних засобів, їх ринку та використання.

Її робота призвела до розробки низки рекомендацій, спрямованих на посилення дослідницької діяльності в цій галузі та сприяння розповсюдженню освітніх мультимедійних засобів з урахуванням потреб користувачів, мобілізуючи і координуючи використання численних інструментів, що є в його розпорядженні¹⁵.

Зустріч європейських міністрів освіти в Раді 6 травня 1996 року дала чіткий політичний сигнал Комісії та державам-членам, прийнявши Резолюцію, заохочувати використання освітніх технологій у партнерстві з приватним сектором.

В Європі та в усьому світі багато країн, таких як Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, Скандинавські країни, а також США і Японія нещодавно розпочали ініціативи з підключення шкіл до комунікаційних мереж, навчання вчителів та розробки програмного забезпечення для задоволення педагогічних потреб (див. Додаток). Приватний сектор також готується до оснащення та об'єднання шкіл у мережі¹⁶ у партнерстві з органами влади.

Досягнуто значного технологічного прогресу щодо зручності користування ними, педагогічні вимоги стали чіткішими і зрозумілішими. Багато вчителів готові експериментувати з новими освітніми інструментами. Умови для широкого використання технологій в освіті та навчанні створені, і тепер нам потрібно створити середовище, яке сприятиме їх поширенню через низку конкретних дій на європейському рівні для підтримки національних і місцевих ініціатив.

Саме з огляду на це Європейська Рада у Флоренції підтримала цю ініціативу і звернулася до Комісії з проханням якнайшвидше розробити план дій.

I ОБҐРУНТУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ

Різноманітні дослідження та пілотні експерименти показали цінність інформаційного суспільства та мультимедіа для навчання. Якщо вони

¹⁴ Див. наступні документи: Біла книга «Зростання, конкурентоспроможність та зайнятість,» (1993); «На шляху до інформаційного суспільства в Європі: план дій» COM(94) 347; Зелена книга з інновацій (1996); Зелена книга «Спочатку люди: життя і робота в інформаційному суспільстві» (1996).

¹⁵ Заключний звіт від липня 1996 року SEC(96) I 426/final. На цій основі Комісія оголошує конкурс спільних проєктів, який розпочнеться 15 грудня 1996 року для всіх програм, пов'язаних з освітніми мультимедійними засобами.

¹⁶ Такі як Deutsche Telekom і Bertelsmann в рамках німецької ініціативи, асоціація кабельних операторів у Великобританії, а також Apple, яка проводить пілотні курси в п'яти європейських країнах.

орієнтовані на потреби людей, то ці інструменти допомагають їм здобувати нові знання і сприяють розробці нових, гнучких адаптованих та інтерактивних методів навчання. Вони розширюють спектр освітніх і навчальних закладів і забезпечують ширший доступ до них.

Вони також можуть сприяти особистим і педагогічним обмінам і, зокрема, шляхом заохочення міжкультурного і багатомовного спілкування між 72 мільйонами учнів і студентами та 4 мільйонами вчителів по всій Європі, інформаційне суспільство технології та мультимедіа, ймовірно, посилить європейський вимір в освіті та європейську інтеграцію через обмін викладачами та студентами.

Однак, існує ще багато перешкод для широкого використання цих інструментів. Навчальні заклади не мають достатньої кількості якісного обладнання. Мультимедійний «контент», доступний на ринку, часто не відповідає педагогічних потреб. Спроможність закладів фінансувати придбання обладнання обмежена. Нарешті, нові інструменти не можуть бути інтегровані в практику викладання, доки вчителі не пройдуть відповідну підготовку, а методи та системи викладання не будуть скориговані, що часто є делікатним завданням.

Обов'язок освітніх і навчальних закладів – допомогти молодим людям знайти своє місце в інформаційному суспільстві, уникаючи ситуації, коли лише діти з найбільш привілейованих сімей і шкіл зможуть скористатися перевагами освітніх мультимедійних засобів. Освітні та навчальні заклади, а в довгостроковій перспективі – зайнятість і соціальна згуртованість в Європі будуть платити високу ціну за дедалі більшу нерівність у доступі до цих послуг.

Європейська мультимедійна індустрія може серйозно постраждати, якщо кількість користувачів і виробників буде занадто малою. Зрештою, це сектор, який має значний потенціал з точки зору розробки нових продуктів і послуг, швидкого зростання та створення нових робочих місць. Європа має серед своїх численних активів унікальну спадщину, великі інтелектуальні та фінансові ресурси, які повинні бути використані мультимедійними компаніями на європейському ринку.

Якщо ця можливість буде втрачена, то наша зростаюча залежність від педагогічного та культурного контенту, що походить від основних конкурентів за межами Європи, буде особливо шкідливою для культурної ідентичності та мовного розмаїття Співтовариства.

Європейська ініціатива посилить узгоджені зусилля, які вже розпочалися в кількох регіонах і країнах Співтовариства, таким чином дотримуючись вказівок, викладених у Резолюції Ради про освітнє мультимедійне програмне забезпечення.

Вона спрямована на посилення імпульсу часто фрагментованої діяльності на національному рівні шляхом координації та зосередженні уваги на тих заходах, які приносять найбільшу користь для Співтовариства в цілому і, при повній повазі до принципу субсидіарності, беручи до уваги

різні рівні розвитку між регіонами. Ініціатива допоможе швидше мобілізувати достатньо велику кількість користувачів, посилить європейський вимір педагогічних обмінів і створить справжній європейський освітній мультимедійний ринок в Європі.

У цій сфері життєво важливим є цілеспрямований підхід до дій Співтовариства для досягнення максимального ефекту в умовах обмежених фінансових ресурсів. Поточний План дій зосереджується на **початковій та середній школі** (включаючи професійно-технічні навчальні заклади), слабких ланках освітнього ланцюга з точки зору використання цих практик, оскільки вони набагато менш поширені, ніж у вищій школі чи професійно-технічній освіті.

Тим не менш, важливо підкреслити необхідність надавати освітню перспективу впродовж усього життя, починаючи зі школи і закінчуючи професійно-технічними навчальними закладами. Використання нових технологій у професійно-технічній освіті, однак, залучає інших учасників і покладає на них інші обов'язки. Це питання буде розглянуто в наступному Комюніке, яке незабаром буде представлено Комісією після опрацювання коментарів, отриманих в ході дебатів, розпочатих публікацією Зеленої книги «Жити і працювати в інформаційному суспільстві: Людина понад усе».

II. ПЛАН ДІЙ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ

Ініціатива має 3 основні цілі:

- *Прискорити входження шкіл в інформаційне суспільство шляхом надання їм нових засобів доступу до світу.*
- *Сприяти широкому застосуванню мультимедійних педагогічних практик та формуванню достатньої кількості користувачів, продуктів та освітніх мультимедійних послуг.*
- *Посилити європейський вимір освіти і навчання за допомогою інструментів інформаційного суспільства з одночасним посиленням культурного та мовного розмаїття.*

Для досягнення цих загальних цілей ініціатива здійснюватиметься за чотирма додатковими напрямками для підтримки місцевих та національних ініціатив¹⁷.

¹⁷ Ініціатива підпадає під сферу відповідальності Європейської Комісії, визначену Договором про Європейський Союз у сферах освіти і навчання, регіональної згуртованості, промисловості, технологічних досліджень і розробок та транс'європейських комунікаційних мереж.

НАПРЯМКИ ДІЙ

1. *Заохочувати взаємозв'язок шкільних мереж на рівні громади*
2. *Стимулювати розробку та розповсюдження контенту*
3. *Сприяти навчанню та підтримці вчителів і викладачів.*
4. *Інформування всіх зацікавлених сторін про педагогічні можливості, які надають мультимедіа*

Ініціатива може бути підтримана невеликою групою високопоставлених осіб, обраних на основі їхнього розуміння і переконань, роль яких, як «чемпіонів» Ініціативи, полягала б у наданні їй додаткового імпульсу.

II.1 Напрямок діяльності № 1:

Сприяти взаємозв'язку шкільних мереж на рівні громади

(i) Контекст

Експериментальні мережі електронних шкіл були створені на регіональному або місцевому рівнях, але вони є фрагментарними і розповсюджуються подекуди на експериментальній основі. Вони дозволяють передавати електронну пошту, співпрацювати (у створенні тематичних баз даних, практичної порівняльної роботи і спільних продуктів, що включають текст і зображення), навчатися і організовувати *форуми* для обміну інформацією між учнями та вчителями, порадами та практиками.

Експерименти, що проводяться, чітко показують освітній потенціал, який можна очікувати: доступ користувачів до зовнішнього світу, більша свобода у пошуку інформації, написання текстів приносить більше задоволення (коли пишеш для когось), з'являється відчуття колективних зусиль в роботі над темами, що становлять спільний інтерес, такими як навколишнє середовище, суспільство, мистецтво, та користувачі знайомляться з культурними та мовними відмінностями, як регіональними (наприклад, відмінності між сільським та міським життям), так і національними (мовні обміни, питання та відповіді щодо соціального та політичного життя тощо).

Взаємозв'язок регіональних і національних шкільних мереж може зробити значний внесок у викладання таких предметів, як мови, наука, історія чи мистецтво, які найбільше виграють від європейського підходу. У міру свого розвитку ці мережі повинні дозволити школам використовувати електронну інформацію, створену музеями та іншими культурними та освітніми установами.

Кількість шкіл в існуючих мережах все ще невелика – менше 5% європейських шкіл мали доступ до мережі електронних шкіл або до Інтернету в середині 1996 року¹⁸.

Крім того, все ще існує дуже мало загальноєвропейської комунікації, частково через те, що існують технічні або мовні проблеми, але головним чином через те, що вони недостатньо знають про експерименти, проведені в інших державах-членах.

Нинішня хвиля підключення шкіл до Інтернету, яка виникла спонтанно або була заохочувана владою, незабаром може швидко вщухнути через технічні проблеми, викликані короткочасним насиченням мережі Інтернет, або через недостатнє усвідомлення освітянами педагогічних переваг нових технологій.

Крім того, Комісія підтримує розширення «публічного доступу» до інформаційного суспільства. Це особливо стосується підключення шкіл, університетів та бібліотек. Підготовча робота вже ведеться як на рівні Співтовариства, так і на національному рівні з метою сприяння доступу до комунікаційних та інформаційних послуг в сфері освіти.

Взаємозв'язок шкільних мереж уможливить інноваційні практики викладання, якими можна буде обмінюватися між європейськими класами. Цей процес дозволить виразити культурне та мовне розмаїття та об'єднає пілотні проекти, спрямовані на створення педагогічного середовища, сприятливого для інновацій, будь то на місцевому, європейському чи міжнародному рівні.

Труднощі, що виникають при спілкуванні різними мовами, не слід ані ігнорувати, ані переоцінювати: дійсно, школи отримують вигоду від привілейованого середовища для вивчення мов, а мультимедійні засоби є універсальним засобом комунікації, використовуючи звук і зображення, що може значно полегшити взаєморозуміння.

Цей підхід буде йти пліч-о-пліч з розвитком місцевих шкільних мереж буде поступовим процесом, метою якого є об'єднання всіх шкіл в Європі, в тому числі й тих, що знаходяться в найбільш неблагополучних районах.

(ii) Впровадження

Проекти, спрямовані на об'єднання шкільних мереж, будуть розпочаті після Європейського року навчання впродовж життя. Ініціатива базуватиметься на мережах, які вже добре налагоджені на місцевому та регіональному рівнях, і встановлюватиме контакти між ними.

Контакт між ними. Ця «мережа мереж» буде поступово поширюватися на всі шкільні мережі, як існуючі, так і ті, що перебувають на стадії створення, а також на географічно ізольовані або соціально неблагополучні школи, таким чином підтримуючи «побратимські» зв'язки між містами та регіонами Європи.

¹⁸ Ситуація сильно відрізняється в різних країнах: дві третини шкіл підключені до мереж у Фінляндії та Швеції, але лише 15% у Великій Британії і менше 2% у Франції чи Німеччині.

Ініціатива буде підкріплена політикою, що проводиться місцевими, регіональними та національними органами влади, які мають вирішальне слово в оснащенні шкіл, і які можуть подавати заявки на отримання допомоги від структурних фондів у відповідних регіонах. Ініціатива також спиратиметься на експериментальні проєкти в рамках Спільноти, технологічні дослідження та розвиток освітніх і навчальних програм.

«Мережа шкільних мереж» буде відкрита для експериментів, що проводяться в третій країнах, зокрема в країнах Центральної та Східної Європи.

Необхідно провести кілька видів діяльності:

- Комісія також сприятиме створенню **експериментальних освітніх середовищ** за участю обмеженої кількості закладів для подальших досліджень взаємодії між технологіями та навчанням, головним чином для розробки інструментів спільної роботи в мережах.

- Комісія заохочуватиме створення та взаємозв'язок **мультимедійних класів**, подібних до тих, що вже створені та об'єднані в мережі в деяких країнах¹⁹, а також надасть можливість вчителям і учням розробляти навчальні проєкти з використанням мультимедіа і знайомитися з використанням нових технологій на спеціально обладнаних майданчиках. Ці сайти можуть також пропонувати дистанційні консультації для вчителів.

- До кінця 1996 року буде організовано **конференцію**, на якій буде підбито підсумки розвитку національних шкільних мереж, а також потреб, практики і труднощів, що виникають (технологічних, правових, фінансових і т.д.). У конференції будуть задіяні люди, що беруть участь у місцевих, регіональних і національних ініціативах (вчителі, комп'ютерні компанії, мережеві оператори, постачальники он-лайнних послуг, директори шкіл і асоціації).

На одному з семінарів будуть розглянуті питання, пов'язані з авторськими правами на мультимедійні продукти для сприяння їх педагогічному використанню, а також питання безпеки щодо використання Інтернету в шкільних мережах (наприклад, насильство, расизм, порнографічний контент, педофілія).

- Технічні сценарії для об'єднання шкільних мереж на рівні громади (використаними інфраструктурами можуть бути автоматична телефонна мережа, цифрова мережа з інтегрованими послугами або дослідницькі мережі, що забезпечують доступ до Інтернету), витрати, пов'язані з цим, а також відповідні механізми фінансування будуть визначені в техніко-економічному аналізі на основі результатів конференції.

Управління проектом з об'єднання регіональних і національних шкіл на рівні громади може бути доручено консорціуму, що об'єднує

¹⁹ Приклад цього: у Франції є проєкт "Мультимедійне інтерактивне навчання" Ліги французької мови

Міністерство освіти, місцеві органи влади та зацікавлені компанії, що працюють у сфері освіти²⁰.

Крім того, Комісія розгляне експерименти, що проводяться в країнах Співтовариства та його основних партнерів з метою розширення сфери застосування універсальної телекомунікаційної послуги для зв'язку між освітніми та навчальними закладами. Результати будуть використані для формулювання пропозицій у звіті, який буде представлений Європейській Комісії. До кінця 1997 року Комісія представить доповідь про рівень, якість та обсяг універсальних телекомунікаційних послуг.

II. 2 Напрямок діяльності № 2:

Стимулювати розвиток і поширення контенту, що представляє європейський інтерес, який може бути використаний в освітніх цілях

(i) Контекст

Існуючі шкільні мережі можуть посилити освітні обміни між групами учнів, а також між вчителями. Вони також дають змогу використовувати навчальні ресурси для проведення таких обмінів. Тому важливо заохочувати розвиток і поширення «контенту», який сприяє таким обмінам.

Кожне середовище все ще має свої власні методи створення, виробництва та розповсюдження. Однак з розвитком цифрових технологій аудіовізуальні чи паперові продукти можна легко перенести на електронні носії (CD-Rom, CD-лор, он-лайн сервіс). Тим не менш, зміст і нарративна структура продуктів часто мають бути значно краще організовані для мультимедійного виробництва. Професіоналам у галузі аудіовізуального, мультимедійного виробництва та освіти важливо співпрацювати, щоб повною мірою скористатися цими можливостями.

Можливості для розробки контенту збільшуються з появою великої кількості цифрових телевізійних каналів. Освітні та культурні передачі мають бути дуже успішними, зважаючи на очікування і запити суспільства. Оскільки використання телебачення є широко розповсюдженим, аудіовізуальні продукти можуть стати ідеальним засобом для освітніх мультимедіа в школах і вдома.

Такі аудіовізуальні продукти можуть бути або освітніми передачами, призначеними для досягнення конкретних навчальних цілей, або інформаційні чи якісні передачі для широкого загалу, які, на думку вчителів, можуть бути включені в їхні навчальні програми.

Багато мовників вже інтегрували «безперервність використання» у свою стратегію, застосовуючи підхід з використанням декількох продуктів, як, наприклад, освітнє телебачення у Швеції або Бі-Бі-Сі, яке регулярно розповсюджує відеокасети з записами своїх передач. Зараз цей підхід

²⁰ Регіони беруть особливу участь у діяльності, пов'язаній з інформаційним суспільством. Наприклад, у 1994 році шість регіонів взяли на себе зобов'язання розвивати телематичні додатки (ініціатива IRIS).

розширюється, щоб скористатися перевагами цифрових технологій. Бі-Бі-Сі випускає CD ROM, присвячений шекспірівському театру, на основі своїх аудіовізуальних постановок. У Франції Channel 5 оцифровує багато програм, які він транслює. Користувачі зможуть ознайомитися з ними залежно від їхніх конкретних потреб. Наразі практично всі технічні питання вже вирішені, але залишаються юридичні проблеми.

Деякі мовники виступають за включення європейського виміру до своєї комерційної стратегії. Так, чотирнадцять громадських членів Європейської мовної спілки вирішили сприяти обміну європейськими культурними програмами через спільний пул мовлення. Плани низки європейських мовників щодо створення європейського освітнього каналу також перебувають на стадії розробки²¹.

(ii) Впровадження

Предбачаються наступні дії:

- Існує багато способів як виробництва, так і розповсюдження аудіовізуального та мультимедійного контенту. З метою їх вивчення до кінця 1996 року буде створено **робочу групу**, до складу якої увійдуть високопоставлені представники виробників і розповсюджувачів освітніх програм і мультимедійної продукції.

Її завданням буде вивчення можливостей співробітництва у виробництві загальноосвітнього змісту (вивчення мов, науки, культури та європейської цивілізації, мистецтва, музики тощо), що відповідає потребам європейської освіти та навчання. Вона має визначити загальні принципи, що регулюють якість та обмін освітніми продуктами, а також розглянути технічні та правові умови для їх використання школами або іншими освітніми та культурними установами з метою сприяння поширенню такого контенту.

- Комісія надасть підтримку в проведенні інвентаризації **європейських мультимедійних продуктів**, які можуть бути використані для навчання за допомогою різних засобів масової інформації (освітні трансляції, CD-ROM, CD-I та он-лайн сервіси). Результати цього дослідження будуть широко розповсюджені.

- Нарешті, Комісія через підтримку конкретних проєктів сприятиме розвитку та створенню **електронних мереж мультимедійних ресурсних центрів** (таких як мультимедійні бібліотеки, центри підготовки вчителів та он-лайн «цифрові бібліотеки»), за допомогою яких користувачі

²¹ Багато освітніх аудіовізуальних експериментів проводяться в інших країнах. В Ізраїлі часові слоти для освітніх цілей є на всіх каналах, включно з комерційними, замість того, щоб створювати власне освітній канал. У Канаді громадські телеканали зобов'язані випускати щонайменше одну програму на тиждень для повторного використання в навчальних цілях.

зможуть отримати доступ до широкого спектру європейських мультимедійних та аудіовізуальних продуктів і послуг.

II.3 Напрямок діяльності № 3:

Сприяти навчанню та підтримці вчителів і викладачів у використанні нових технологій у своїх методах викладання

(i) Контекст

Методи навчання постійно розвиваються. Так звані «активні» методи навчання вже широко використовуються у викладанні мов, де вже давно застосовуються аудіовізуальні засоби. Багато викладачів відкриті до інновацій, але не завжди отримують достатнє заохочення або інституційну підтримку для експериментування та перевірки нових методів викладання. До цього додається ускладнення, як використовувати нові інструменти. Просто для того, щоб змусити їх запрацювати, новачкам часто доводиться більше часу, ніж переважна більшість вчителів здатна витратити.

Там, де технології були успішно впроваджені, вони використовуються для підтримки нових методів навчання, які значною мірою залишають ініціативу в руках учнів або команд. Таким чином, роль вчителів дещо змінюється. Вони повинні навчитися керувати та організовувати групи учнів, одночасно відстежуючи та оцінюючи індивідуальний прогрес.

Одним з ключових факторів успішної інтеграції та поширення мультимедійних засобів у навчання є належна підготовка викладацького складу та забезпечення технічної підтримки під час використання нових інструментів. Така підготовка є одним із пріоритетів в ініціативах держав-членів (наприклад, у програмі «Мультимедіа у підготовці вчителів у Нідерландах» та робота, що проводиться Національною радою з освітніх технологій у Великій Британії. Багато експериментальних проєктів уже розпочато, а результати і методи, що використовуються, повинні тепер просуватися на рівні Співтовариства.

(ii) Впровадження

Практичні експерименти на робочому місці видаються найперспективнішим способом підготовки вчителів. Навчальні заходи повинні супроводжувати розвиток шкільних мереж і, в довгостроковій перспективі, має бути спрямованість на велику кількість вчителів і тренерів, а також використання схожості між різними методами.

Навчання охоплює використання інструментів (обладнання, послуг і програмного забезпечення), пошук і структурування інформації з мереж, а також розробку та розповсюдження мультимедійних навчальних матеріалів. Навчання підкріплюється освітніми та технічними службами підтримки, які

мають на меті допомогти вчителям використовувати мультимедіа в класі після того, як вони пройшли навчання. Це стосується наступного:

– Активізувати навчальні заходи в рамках програм Спільноти. Комісія заохочуватиме обміни вчителями між європейськими школами з метою, щоб вони могли обмінюватися досвідом, а більш досвідчені вчителі менш досвідченим вчителям – допомогли ознайомитися з використанням мультимедійних засобів у навчальному процесі. Для того, щоб залучити якомога більше вчителів, проєкт також заохочуватиме розробку дистанційних навчальних курсів, які дозволять вчителям отримати такий досвід без необхідності приїжджати на курси.

– Забезпечити, щоб результати дискусій та експериментів, проведених на національному рівні могли бути корисними для всієї вчительської професії. **Мережа навчальних центрів для вчителів і тренерів** буде заснована на місцевих і національних ініціативах і поточних проєктах Співтовариства²², що дозволить поширювати передовий досвід на європейському рівні.

II.4 Напрямок діяльності № 4;

Інформувати зацікавлених осіб про освітні можливості, які надають нові технології

(i) Контекст

Створення мережі шкіл та заохочення розвитку освітнього контенту є важливими, але не достатніми. Для того, щоб використання освітніх мультимедійних засобів стало більш поширеним, вчителі повинні бути краще підготовленими, оскільки вони несуть відповідальність за розвиток своїх методів викладання разом із директорами шкіл і політиками. Останні повинні особливо усвідомлювати необхідність створення середовища, сприятливого для мультимедійного навчання.

Джерела інформації про використання мультимедійних та освітніх аудіовізуальних продуктів нечисленні й розкидані по всьому світу. До них важко отримати доступ на рівні громади, а часто і на національному рівні.

Втім, в Європі в Інтернеті з'явилися сайти *map.usites* на яких представлені навчальні проєкти з використанням нових технологій. Бази даних з освітніх технологій програмного забезпечення, мультимедійних послуг та аудіовізуальних продуктів також існують і створюються в декількох державах-членах і в Комісії.

Спрощуючи доступ до цієї інформації, освітній сектор може бути краще поінформований, надаючи вчителям і адміністраторам можливість обговорити ситуацію та розробити деякі практичні рекомендації.

²² Такими є проєкти "Trends" (програма телепатичних додатків), "Fetich" (програма «Сократ») and "Web for Schools" (програма інформаційних технологій).

(ii) Впровадження

Об'єднання різних Інтернет-сайтів і баз даних, створених у державах-членах, сприятиме покращенню доступу до інформації про поточні проекти та освітні мультимедійні та аудіовізуальні ресурси в Європі.

Це означає:

- Комісія, за підтримки держав-членів, допоможе створити **платформу для обміну інформацією**, доступну в Інтернеті.

Ця платформа слугуватиме путівником по різних сайтах в Інтернеті, що представляють проекти, які, реалізуються в Співтоваристві, та баз даних в державах-членах, до яких буде прикута особлива увага гравців у сфері освіти і навчання, а також мультимедійної та аудіовізуальної індустрії. Цей посібник полегшить отримання точної інформації, наприклад, про створення шкільних мереж, програмне забезпечення, огляди інструментів і практик у державах-членах ЄС, а також про процедури тестування та придбання обладнання та програмного забезпечення за пільговими цінами.

Платформа також стане *майданчиком для дискусій* між вчителями, освітянами та керівниками навчальних закладів...

Викладачі та адміністратори, які ще не користувалися телематичними мережами, також повинні бути поінформованими. Спільнота використовуватиме традиційні засоби масової інформації (листівки, радіо- та телепередачі, конференції) для інформування про поточні експерименти, виставки, зустрічі та корисні контакти.

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див.: TRAINING IN INFORMATION SOCIETY PLAN OF ACTION OF THE EUROPEAN EDUCATION INITIATIVE, 1996 – 1998. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. COM(96)(471) final. Brussels, 02.10.1996.

URL: http://aei.pitt.edu/1200/1/education_gp_follow_COM_96_471.pdf

ДО ЄВРОПИ ЗНАНЬ

(Витяг)

БІЛЬШ КОМПЛЕКСНИЙ НАБІР ЗАХОДІВ

1. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ

- Ця політика буде викладена в правових документах, що ґрунтуються на статтях 126 і 127 Договору про заснування Європейського Співтовариства. Загальні Положення відобразатимуть волю до інтеграції.
 - Спільні рамки діяльності, координації та моніторингу будуть деталізувати цілі, типи заходів, спільні та експериментальні заходи та моніторинг передового досвіду.
 - Три рішення, що ґрунтуються на статтях 126 і 127 Договору, визначатимуть конкретні рамки для діяльності у сферах освіти, професійної підготовки. Кожне з цих рішень включатиме загальні статті з метою посилення узгодженості та вираження волі до спільної дії, координації та поширення передового досвіду.

2. БЮДЖЕТНІ РЕСУРСИ ТА ВЗАЄМОДОПОВНЮВАНІСТЬ

- Європа знань вимагатиме дебатів про пріоритети і ресурси. При обговоренні подальших дій на виконання Білої книги, Європейський Парламент підкреслив, що бюджетні ресурси повинні бути співмірні з цілями.
- У «Керівних принципах Порядку денного на 2000 рік» Комісія висловила свій намір подавати бюджетні пропозиції, що відповідають амбітній політиці, яка може передбачати збільшення бюджетних ресурсів більше, ніж зростання ВВП.
- Буде досягнуто більшої взаємодоповнюваності та синергії з іншими політиками Співтовариства, але Комісія намагатиметься уникати будь-якого ризику дублювання. Спільні дії, такі як конкурси проєктів, спільні для кількох програм, наприклад, або започаткування діяльності, що спирається на ресурси кількох програм, є ефективними способами координації та побудови спільних підходів...

3. ОПТИМІЗОВАНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

ВИДИМІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ

- Комісія має намір підвищити видимість діяльності Спільноти та цілей Союзу. Вона запропонує певну кількість цілей і заходів які дуже тісно пов'язані з політичними пріоритетами, прийнятими на рівні ЄС.
- Комісія також має намір ретельно вивчити, як окремі освітні продукти та заходи можуть отримати перевагу від присвоєння європейського знаку якості на основі критеріїв якості та транснаціонального співробітництва.

ПАРТНЕРСТВО

Підхід, який ми пропонуємо – це підхід партнерства, спрямований на досягнення узгодженості та кращої консультації з різними типами зацікавлених сторін:

- політичними органами влади на національному, регіональному та місцевому рівнях в державах-членах;
- інші (освітні, соціальні, економічні та волонтерські) сторони, що беруть участь у створенні європейського освітнього простору;
- виконавці, які беруть участь у впровадженні в тісному контакті з бенефіціарами.

Таке партнерство має забезпечити кращий постійний політичний огляд, ширші консультації та належну імплементацію.

Більший дух співробітництва, який має бути характерною рисою нового покоління діяльності, може також призвести до створення органів або процесів – за підтримки, коли це необхідно, існуючих органів – для того, щоб дозволити основним сторонам, залученим на національному рівні, краще відслідковувати розвиток подій у діяльності громади через національні моніторингові комітети. Мета полягає в тому, щоб дозволити їм досягти кращого розуміння принципів і цілей такої діяльності і, таким чином, бути в кращому становищі для використання її результатів у національній політиці.

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ

- З метою покращення розуміння діяльності Спільноти та сприяння більшій взаємодоповнюваності та узгодженості між різними політиками Співтовариства, що впливають на людські ресурси, буде вдосконалено процедури оцінювання.

- Кроки, зроблені на Амстердамській Європейській Раді з метою подальшої координації політики зайнятості показують значні переваги, які принесуть узгоджені подальші дії на рівні Співтовариства. Різноманітні звіти, які зараз надаються для програм дій, будуть замінені регулярними звітами Комісії та держав-членів про прогрес у виконанні цілей програми та про перешкоди, що виникають на цьому шляху.

ВДОСКОНАЛЕНІ ТА СПРОЩЕНІ ПРОЦЕДУРИ

З реалізацією програм, які залучають дедалі більше ресурсів, еволюціонували механізми управління. Ця еволюція враховувала зокрема, різні ситуації, що виникають у зв'язку з різноманітністю управлінських культур, механізмів фінансування, багаторічних контрактів, централізованого або децентралізованого управління. Аудит було здійснено з метою перегляду та розробки правил укладання контрактів.

Комісія зробить легкодоступними для громадськості контактні пункти та процеси прийняття рішень. Для управління повсякденними справами вона висуне пропозиції щодо децентралізації прийняття рішень до рівнів найближчих до зацікавлених сторін. Вона вивчатиме умови, які б дозволили делегувати більший ступінь управлінської відповідальності певним широкомасштабним типам проєктів або мереж, або державно-приватним партнерствам.

Цей більший ступінь децентралізації, який буде більш необхідним з огляду на значне зростання кількості країн, які братимуть участь у майбутніх програмах, буде супроводжуватися заходами, спрямованими на посилення посилення спроможності Комісії виконувати не лише свої обов'язки, але й обов'язки з управління та нагляду за виконанням бюджету, найважливіші функції **стимулювання, координації** діяльності децентралізованих управлінських структур, а також відстеження та розповсюдження результатів.

Необхідно рухатися в напрямку створення механізму, який сприятиме справжньому управлінському партнерству між усіма залученими рівнями і який покращить механізми співфінансування з державними та приватними структурами на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Комісія запропонує покращену організацію та розподіл **структур для надання допомоги** та оперативного управління. Зокрема, національні агентства повинні посилити свою роль у наданні допомоги промоутерам, у визначенні партнерів, консультуванні заявників та брати участі у заходах з моніторингу та оцінки.

Спрощення має призвести до більш зручного доступу до допомоги громади, зокрема, шляхом скорочення часу на прийняття рішень, спрощення адміністративних процедур та зменшення кількості контактів з окремими установами в рамках глобального грантового підходу. При повному дотриманні загальних правил щодо бухгалтерського обліку, заявки будуть розглядатися з метою запровадження більшої гнучкості, наприклад, шляхом передбачення багаторічних процедур фінансування або поетапного виконання проєктів, щоб врахувати різні етапи техніко-економічного обґрунтування, підготовки, реалізації та розповсюдження.

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див.: Towards a Europe of knowledge. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (97) 563 final. 12 November 1997.

URL: <http://aei.pitt.edu/5546/>

КЛЮЧОВІ ДОКУМЕНТИ KEY DOCUMENTS

European Council documents Документи Європейської Ради

- European Council of Lisbon of 23 and 24 March 2000 Conclusions of the Presidency: <http://ue.eu.int/fr/info/eurocouncil/index.htm>

- European Council of Stockholm of 23 and 24 March 2001
Conclusions of the Presidency: <http://ue.eu.int/fr/info/eurocouncil/index.htm>
- Communication from the Commission to the Spring European Council in Barcelona, «The Lisbon strategy making change happen», COM(2002) 14 final, 15 January 2002

Concrete future objectives of education and training **Конкретні майбутні цілі освіти та навчання**

- Report by the Commission on the «Concrete future objectives of education and training», (COM(2001) 59 final) 31 January 2001.
- Communication from the Commission, «Draft detailed work programme for the follow-up of the report on the concrete objectives of education and training», (COM(2001) 501 final) 7 September 2001.
- Communication from the Commission on «Structural indicators» (COM(2001) 619 final) 30 October 2001.
- Decision of the Council (Education): «Detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training in Europe», 14 February 2002.

Lifelong learning **Навчання впродовж життя**

- Commission working paper on a «Memorandum on lifelong education and training», SEC(2000)1832 30 October 2000.
- Communication from the Commission on «Making a European area of lifelong learning a reality», COM(2001) 678 final) 1 November 2001:
http://www.europa.eu.int/comm/education/life/communication/com_en.pdf

eLearning (електронне навчання)

- Communication from the Commission on «The eLearning action plan designing tomorrow's education», COM(2001) 172 final) 28 March 2001.
- Council resolution on eLearning, Official Journal (01 C204/2, p.3), 20 July 2001.

Mobility and cooperation **Мобільність і співпраця**

- Recommendation of the European Parliament and the Council of 10 July 2001 on «Mobility within the Community for students, persons undergoing training, volunteers, teachers and trainers», Official Journal (01 L 215, p.30), 9 August 2001.

- Communication from the Commission on «Strengthening cooperation with third countries in the field of higher education», (COM(2001) 385 final), 18 July 2001.

Education and training, employment and science Освіта і навчання, зайнятість і наука

- Council Resolution of 13 July 2001 on the role of education and training in employment related policies. Official Journal (OJ C 204/01, p.1) 20 July 2001.
- Communication from the Commission, «Commission's action plan for skills and mobility», COM(2002) 72 final, 8 February 2002.
- Communication from the Commission on «Science and society action plan», COM(2001) 714 final, 4 December 2001.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ I

Джерела:

1. Council Directive of 25 July 1977 on the education of the children of migrant workers (77/486/EEC). Official Journal of the European Communities. L. 199. 6.8.1977. P. 32–33.
2. Decision № 1720/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 establishing an action programme in the field of lifelong learning. Official Journal of the European Union. L. 327. 24.11.2006. P. 45–68.
3. Directive (EU) 2016/801 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of research, studies, training, voluntary service, pupil exchange schemes or educational projects and au pairing. Official Journal of the European Union. L. 132. 21.5.2016. P. 21–57.
4. Green Paper on the European Dimension of Education. Brussels, 29 September 1993. URL: http://aei.pitt.edu/936/1/education_gp_COM_93_457.pdf.
5. Regulation № 1288/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing “Erasmus+”: the Union programme for education, training, youth and sport and repealing Decisions № 1719/2006/EC, № 1720/2006/EC and № 1298/2008/EC. Official Journal of the European Union. L. 347. 20.12.2013. P. 50–73.
6. Regulation № 452/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 concerning the production and development of statistics on education

and lifelong learning. Official Journal of the European Union. L. 145. 4.6.2008. P. 227–233.

7. Освітні програми Європейської Комісії. URL: <http://www.eu.edu.org/ua/euedu1.html>

8. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=c&find=1&org=720>

Література:

1. About EACEA.

URL: http://eacea.ec.europa.eu/about/about_eacea_en.php

2. Activities of the European Union – Education, Training, Youth.

URL: http://europa.eu/pol/educ/index_en.htm

3. Communication from the Commission Europe 2020 «A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» / COM (2010) 2020 final, 3 March 2010.

URL:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/%20LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.

4. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. 2008. C. 115. P. 1–388.

5. Glossary of European Union internal market terminology. Amended to include the Association agreement between the European Union and Ukraine / [compilers: Tuliakov V. O. (Editor), Pashkovskiy M. I., Barsky V. R. (Technical editor), Katsyn M. Y., Alekseeva I.M.].O.: Feniks, 2016. P. 134, 219. URL: <http://iele.bazick.com/books/289glossary-ofeu-internal-market-terminology>.

6. Judgment of the Court of 3 July 1974. – Donato Casagrande v Landeshauptstadt München. – Preliminary ruling requested by the Verwaltungsgericht München. – Germany. Case 9-74. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0009>.

7. Teaching and Learning – Towards the Learning Society: White Paper on Education and Training, 29 November 1995. URL: http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf.

8. Treaty establishing the European Community (Articles 149 to 150). URL: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties>

9. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, 13 December 2007. Official Journal. C. 306 of 17 December 2007. URL: <http://eurlex.europa.eu/en/treaties/index.htm>

10. Буряк П. Ю., Гупало О. Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник. 2-е видання, доповнене. К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 352 с.

11. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі. К.: Основи, 2004. 871 с.

12. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції: Пер. з англ. К.: К.І.С., 2006. 696 с.
13. Дзяд О. В. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України / Common EU Policies and Their Significance for Ukraine [Текст]: навч. посіб. / За заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, Л. Прокопенка та В. Стрельцова. К.: Вид-во «Міленіум», 2009. 668 с.
14. «Економіка знання» починається в школі: європейська шкільна реформа, 07.07.2008. URL: <http://www.euedu.org/news/info/34>
15. Європейський Союз. Словник-довідник / Ред. М. Марченко. К.: К.І.С., 2006. 140 с.
16. Європейський Союз: навч. посіб. / [А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін.]; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 600 с.
17. Європейський Союз: політика, економіка, право: Навчальний посібник / За ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. Львів, 2005. 532 с.
18. Іванюк І. Освітня політика: навч. пос. К.: 2006. 226 с. URL: <http://www.taxon.kiev.ua/cgi-bin/p.cgi?a=tvrt&t=130&s=&g=50&lng=ua>
19. Колесник В. Загальна характеристика джерел правового регулювання сфери освіти Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Т. 3. В. 6. С. 154–158.
20. Краєвська О. А. Спільні політики Європейського Союзу: методичні рекомендації до навчального курсу. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 128 с.
21. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія К. : Богданова А. М., 2009. 404 с
22. Михайлова О. С. Міжнародні договори як первинне джерело права Європейського Союзу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 55–59.
23. Мовчан Ю. Лісабонський договір – новий етап європейського конституціоналізму. *Журнал Верховної Ради України «Віче»*. URL: <http://www.viche.info/journal/1259/>
24. Москаленко О. М. Джерела права Європейського союзу (міжнародно-правовий аналіз): автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Інститут законодавства Верховної Ради України. К., 2006. 17 с.
25. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу: Пер. з англ. К.: К.І.С., 2005. XIV с., 466 с.
26. На шляху до Європейського простору вищої освіти. URL: <http://www.tempus.org.ua/uk/vyshha-osvita-ta-bolonskyjproces/informacijno-analitychni-materialy.html>
27. Право Європейського Союзу: [навчальний посібник] / за ред. Р. А. Петрова. 4-те вид., змін. та доп. К.: Істина, 2011. 376 с.

28. Проблеми та перспективи входження України в європейський інтелектуальний простір: освітні аспекти. Збірник науково-експертних матеріалів, Київ. 2009. URL: <http://www.niss.gov.ua/book/Osvita/index.htm>

29. Смирнова К. В. Вплив Лісабонського договору на систему джерел права Європейського Союзу. *Європейські студії і право*. 2011. № 1 (3). С. 7–14. URL: [http://jmce.ukma.edu.ua/sites/default/files/No%201%20\(3\)_UESA%20Journal_2011.pdf](http://jmce.ukma.edu.ua/sites/default/files/No%201%20(3)_UESA%20Journal_2011.pdf).

30. Стрельцова О. В. Джерела права Європейського Союзу (теоретичні аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2008. 20 с.

31. Україна в Європейських освітніх програмах. URL: <http://www.eu.edu.org/ua/euedu67.html>

32. Яковюк І. В. Система джерел права Європейського Союзу: загальна характеристика. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 209–220.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Охарактеризуйте поняття: «освітня політика Європейського Союзу», «загальний освітній простір ЄС».

2. Відповідно до ст. 165 Договору про функціонування ЄС Союз «сприятиме розвитку якісної освіти шляхом заохочення співпраці між державами-членами, проведення заходів, які мають на меті збільшення рівня мобільності громадян, розробки спільних освітніх програм, обміну інформацією і вивчення мов Європейського Союзу. Договір також містить зобов'язання сприяти безперервному навчанню всіх громадян Союзу». Чи означає це, що в ЄС за освіту відповідальні держави-члени, а інституції Євросоюзу відіграють допоміжну роль в освітніх процесах?

3. Чому розвиток багатостороннього співробітництва в галузі освіти в рамках ЄС тривалий період часу не був чітко визначеним і послідовним? Чим можна пояснити цей феномен?

4. Якими були основні положення частини Римського договору, що стосувались освіти?

5. Визначте результати впровадження «Програми дій в галузі освіти» (1976 р.).

6. Чому період з 1987 по 1991 рр. можна вважати періодом остаточного утвердження спільної європейської освітньої політики?

7. У чому полягають завдання освіти в європейському контексті?

8. Які рівні освіти впроваджено в ЄС?

9. Дайте визначення поняттю «джерела права ЄС», які його види існують?

10. Що собою являє нормативна база сфери освіти в Європі? Які її основні складові?

11. Визначте особливості правового регулювання сфери освітньої політики ЄС?

12. Якими є основні завдання Європейської Комісії, та на яких напрямках базується робота Генерального Директорату з питань освіти, молоді, спорту і культури (DG EAC)²³?

13. У чому полягає сутність інноваційної стратегії «Європа 2020»? Які документи покликані впроваджувати в життя основні її цілі?

14. Назвіть функції Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури (EACEA)²⁴?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Складіть таблицю:

«Роль освітньої політики в процесі Європейської інтеграції»

Період	Основні завдання процесу європейської інтеграції	Сфера, що вимагає залучення освітньої політики	Основні напрями реалізації освітньої політики

2. Уважно проаналізуйте документ **«РЕЗОЛЮЦІЯ РАДИ ТА МІНІСТРІВ ОСВІТИ, ЩО ЗУСТРІЛИСЯ В РАМКАХ РАДИ»** від 9 лютого 1976 року, який містить програму дій у галузі освіти» та скажіть:

- наскільки важлива роль відводиться сприянню тіснішим відносинам між освітніми системами в Європі? Що вже було зроблено в цьому напрямку та що планувалось здійснити найближчим часом?
- Чому важливе місце в документі відведено питанню вивчення іноземних мов?
- Що розуміється «під рівними можливостями» та «вільним доступом до всіх форм освіти»? Про які форми освіти йшлося?

²³ DIRECTORATE-GENERAL. Education, Youth, Sport and Culture. URL: https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/education-youth-sport-and-culture_en#responsibilities

²⁴ European Education and Culture Executive Agency. URL: https://www.eacea.ec.europa.eu/index_en

3. *Маастрихтський договір і Зелена книга 1993 р. «Про європейський вимір в освіті»* спричинили серйозні дискусії щодо наступних напрямків діяльності в освітній сфері.

- Книга чітко виділила завдання шкільної освіти. В чому вони полягали та чим були обумовлені?
- Чому документ робить особливий акцент на громадянському вихованні?
- Які заходи пропонується для підвищення якості освіти?
- Що таке «транснаціональне партнерство»?
- Чи згодні Ви зі сказаним у Книзі: *«Школа – це об’єкт, що складається з системи, яка охоплює багатьох гравців (учні, вчителі, батьки, місцева громада тощо). Це місце для організації наявних ресурсів, а також можливість пропонувати послуги своїй громаді, за допомогою яких розвиваються динамічні та взаємозалежні відносини».*

- Подивіться на зображення, та проаналізуйте наскільки важливим є для успішного функціонування школи кожен зазначений гравець²⁵? У чому полягає роль кожного з гравців у сучасній системі шкільної освіти в країнах ЄС та в Україні?
- Подумайте, чи можна вважати школи середовищем спільної відповідальності всіх зацікавлених сторін: шкільних лідерів, викладацького та непедагогічного персоналу, батьків тощо?
 - Зелена Книга згадує про програму з розвитку мов **LINGUA**? Якими були результати її функціонування?
- Проведіть дослідження, які основні програми були прийняті в галузі освіти в Співтоваристві?

²⁵ Для успішного виконання завдання скористуйтеся посиланням: <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools/general.htm>

- Чи піднімає Зелена Книга питання дистанційного навчання за допомогою мультимедійних систем?
 - Які інновації у викладанні пропонує Книга?
- Уважне ознайомлення з положеннями документу спонукає дізнатись більше про мережу **EURYDICE**²⁶.
- Попрацювавши з матеріалом сайту скажіть:
- Eurydice – це мережа, завдання якої – пояснити, як організовані та як працюють системи освіти в Європі?
 - Чи можу я знайти тут опис національних систем освіти, порівняльні дослідження, присвячені окремим темам, індикатори та статистичні дані щодо сфери освіти?
- Ознайомтесь з прикладами проєктів шкільної співпраці країн ЄС, які описані в Книзі. Чи відомо Вам про такі проєкти в рамках нашої країни? Які б теми, проблеми Ви могли б запропонувати для такого проєкту?
- Проаналізуйте роль неурядових організацій у просуванні Європейського виміру в освіті:
- Європейського комітету профспілок освіти (ETUCE)²⁷,
 - Європейської асоціації керівників середньої освіти (ESHA)²⁸,
 - Європейської асоціації вчителів (AEDE)²⁹,
 - Асоціація педагогічної освіти в Європі (ATEE)³⁰.

Поцікавтесь, чи існує взаємодія між неурядовими організаціями ЄС та Україною?

- Прочитайте матеріал, розміщений на сайті «Профспілка працівників освіти та науки України»³¹:

«СТАРТУВАЛА ЄВРОПЕЙСЬКА КАМПАНІЯ «ЗРОБИМО ПРОФЕСІЮ ВЧИТЕЛЯ ПРИВАБЛИВОЮ

²⁶ <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/>

²⁷ [European Trade Union Committee for Education](https://www.csee-etuice.org/en/). UKR: <https://www.csee-etuice.org/en/>

²⁸ European School Heads Association. URL: <https://www.esha.org/>

²⁹ ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ УЧИТЕЛІВ /AEDE – Association Européenne des Enseignants/ – створена у 1956 організація з метою допомоги вчителям шкіл під час вирішення найбільш складних питань педагогічної практики. Основні напрями роботи: підтримка та впровадження ідеї створення європейської федерації, розробка і ствердження основних понять загальних базових характеристик Європейської цивілізації, донесення цих знань до педагогічної громадськості, вчителів, учнів та батьків. Асоціація сприяє налагодженню та зміцненню зв'язків між школами, учителями й учнями шкіл європейських країн.

³⁰ Association for Teacher Education in Europe, ATEE. URL: <https://atee.education/>

³¹ ПРОФСПІЛКА ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ. URL: <https://pon.org.ua/novyny/10351-startuvala-ievropeiska-kampaniia-zrobymo-profesiu-vchytelia-pryvablyvou.html>

Європейський комітет профспілок освіти презентував нову інформаційну кампанію³². Представляючи понад 11 мільйонів вчителів у 51 країні, Європейський комітет профспілок освіти ініціював та дав старт загальноєвропейській кампанії **«Зробимо професію вчителя привабливою»**.

127 членських організацій ЄКПО, серед яких Профспілка працівників освіти і науки України, розробили 10 ключових вимог³³ для підняття престижу вчительської професії.

Вимоги мають на меті гарантувати належне кадрове забезпечення систем освіти, що фінансуються державою, для надання якісної державної освіти для всіх.

Європейський комітет профспілок освіти закликає діяти і разом підвищувати соціальний статус та професію педагога.

За останні десятиліття професія вчителя в Європі значно втратила свою привабливість:

- більшість країн повідомляють про нестачу вчителів,
- старіння вчительських кадрів і зниження привабливості цієї професії для молоді.

У поєднанні зі збільшенням кількості вчителів, які залишають професію на початку та в середині кар'єри, політикам у сфері освіти необхідно діяти вже зараз, щоб забезпечити якісну державну освіту для всіх у найближчі десятиліття. Адже освіта без учителів неможлива! »

- Скориставшись матеріалами сайту, дайте відповідь, про які 10 вимог для підняття престижу вчительської професії йдеться? Чи є вони обґрунтованими, достатніми?

³² Стартувала європейська кампанія «Зробимо професію вчителя привабливою»

³³ 10 ключових вимог ЄКПО для привабливості вчительської професії.

➤ Підготуйте доповідь щодо діяльності **Асоціації педагогічної освіти в Європі**: яка її мета, які інституції, організації тощо вона охоплює? Скільки країн в ній представлено?

4. БІЛА КНИГА «ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ – НА ШЛЯХУ ДО НАВЧАННЯ СУСПІЛЬСТВА»

- Книга зупиняється на нових викликах для освіти. Що це за виклики, чим вони спричинені?

- Книга аналізує три фактори змін. Чи має значення те, що першим фактором названий розвиток інформаційних технологій? Як цей розвиток в цілому впливає на європейське суспільство?

- Документ концептуально обґрунтував якість освіти? Які елементи, що її складають, аналізуються?

- Книга проголосила завдання: «сприяти набуттю громадянами нових знань». Як його планувалось реалізувати?

- Навіщо було визначено необхідність зближення шкіл та бізнесового сектору?

- Як у Білій книзі обґрунтовувалася необхідність вивчення молодими громадянами ЄС двох мов окрім рідної?

- Книга згадує про програму **ERASMUS**. Що це за програма? Чи має вона відношення до шкіл?

➤ Чи знали Ви, що заклади та інші організації, які працюють у **сфері шкільної освіти** можуть користуватись ресурсами, долучатись до професійних мереж та бути партнерами або цільовою групою проєктів і брати участь у конкурсах³⁴.

➤ Поцікавтесь, які можливості для шкіл пропонують наведені нижче конкурси?

- [eTwinning supports Ukrainian teachers and students](#)
- SchoolEducationGateway – [Education and support for Ukrainian refugees \(schooleducationgateway.eu\)](#)
- [Проєкти навчальної мобільності у сфері молоді](#)
- [Проєкти співпраці у сфері шкільної освіти](#)
- [Проєкти співпраці у сфері молоді](#)
- [Напрямок Жан Моне \(як цільова група\)](#)

5. ЗЕЛЕНА КНИГА. ОСВІТА. НАВЧАННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ДЛЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

- Що спричинило появу документа?

³⁴ <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/shkilna-osvita/>

- Які перешкоди для мобільності у сфері освіти, навчання та досліджень виділені?
- Проаналізуйте напрямки дій, запропоновані для їх усунення, чи ці кроки були достатніми?
- Якими є переваги мобільності з точки зору освіти?

6. «НАВЧАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ – ПЛАН ДІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ІНІЦІАТИВИ, 1996 – 1998 РР.» («TRAINING IN INFORMATION SOCIETY PLAN OF ACTION OF THE EUROPEAN EDUCATION INITIATIVE, 1996 – 1998») і «ДО ЄВРОПИ ЗНАНЬ» («TOWARDS A EUROPE OF KNOWLEDGE»).

- Слід проаналізувати, які цілі формування європейської освітньої політики було визначено у цих документах, а також ті програми, які були реалізовані для досягнення означених цілей.

7. Документи свідчать, що на початку нового тисячоліття ЄС був дуже стурбований проблемою великої кількості учнів, які достроково припиняють навчання в школах (early school leaving).

Перегляньте відео:

«Раннє закінчення школи та Європейський інструментарій для шкіл»: <https://youtu.be/qmhiu392AOA?list=PLWaUnF8ej6mvejw8QFSMnrjrUXwfS2HxD>,

попрацюйте з матеріалами сайту: <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/toolkitsforschools/video.s.htm>

та дайте відповіді на питання³⁵:

- які підходи пропонуються для вирішення проблеми?
- Подумайте, чи є гострою ця проблема для України? Які є шляхи, щоб запобігти її виникненню або вирішити?

³⁵ Щоб краще розібратись в проблемі пропонуємо ознайомитись з матеріалами сайту: **European Learning Space on Early School Leaving**. <https://www.eslplus.eu/>. Це європейський навчальний простір, який пропонує велику кількість високоякісного контенту та передових практик, накопичених в галузі вирішення питання раннього завершення школи (ESL) на міжнародному, національному, місцевому та інституційному рівнях.

РОЗДІЛ II.

«ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ» ШКІЛ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

Матеріали розділу можуть бути використані, наприклад, при розгляді таких питань:

1. *Особливості системи шкільної освіти країн ЄС: зміст, методи, організація навчання тощо.*
2. *Рівні та види освіти. Концепція «відкритого навчання».*
3. *Інновації в освіті.*
4. *Освіта для сталого розвитку.*
5. *Виклики XXI століття європейським системам освіти.*

Реформування освіти з урахуванням передового світового досвіду: принципи демократизації, гуманізації, гуманітаризації освіти, відкритості системи освіти, безперервності освіти, багатокладності та варіативності освіти, було одним із стратегічних завдань освітньої реформи у перші роки незалежності. Подальша ж інтеграція країни у світовий економічний та культурний простір, активні глобалізаційні процеси, спонукають до синхронізації української освіти з європейською для ефективної співпраці та виходу на новий рівень взаємодій. Наразі триває важливий етап реформування освіти, що передбачає системні, трансформаційні зміни.

На початку нового тисячоліття перед країною й освітою постали нові виклики, які потребували нових реформ. «*Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті*»³⁶ окреслила стратегічні напрями під гаслом: «Рівний доступ до якісної освіти», розпочався процес стандартизації змісту шляхом впровадження державних стандартів, стартував процес переходу школи на 12-річний термін навчання тощо.

Наразі європеїзація України формує нові виклики, які обумовлюють необхідність подальших кардинальних трансформацій національної освіти у напрямі її гармонізації з європейськими стандартами.

Представлені у розділі документи, дозволяють зрозуміти, про які виклики йдеться, та які інновації впроваджуються для їх успішного вирішення. Вдумливе прочитання та аналіз джерел спонукають до роздумів, які європейські підходи до реформування освіти найбільш варті уваги та якими є результати тих змін, що відбуваються в українській шкільній освіті.

³⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

ТЕКСТИ ДЖЕРЕЛ:

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗВІТ ПРО ЯКІСТЬ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ШІСТНАДЦЯТЬ ІНДИКАТОРІВ ЯКОСТІ

Звіт за результатами роботи Робочого комітету з питань індикаторів якості³⁷

(Витяг)

А. ВСТУП

Якість освіти і навчання вважається у всіх державах-членах ЄС питанням найвищого політичного пріоритету. Високий рівень знань, компетентностей та навичок вважаються основними умовами для активної громадянської позиції, працевлаштування та соціальної згуртованості. Навчання впродовж життя є важливим засобом формування свого майбутнього на професійному та особистому рівні, а якісна освіта має важливе значення у світі політики на ринку праці та вільного пересування працівників у межах Європейського Союзу.

У статті 149 Договору про заснування Європейського Союзу зазначено, що «Співтовариство сприяє розвитку якісної освіти шляхом заохочення співробітництва між державами-членами і, в разі необхідності, шляхом підтримки та доповнюючи їхні дії, повністю поважаючи відповідальність держав-членів за зміст, викладання та організацію освітніх систем, а також за їхнє культурне та мовне розмаїття. Рада з питань освіти неодноразово обговорювала це питання. Було прийнято низку висновків і резолюцій, в яких державам-членам і Комісії радили розпочати співпрацю в цій галузі. У резолюції Ради від 26 листопада 1999 року міністри освіти визначили якість освіти як одне з пріоритетних питань для розгляду в рамках нової моделі співпраці «Постійний порядок денний».

В рамках програми дій Співтовариства «Сократ» якість освіти є ключовою метою програмних заходів. Таким чином, якість освіти була пріоритетним питанням для аналізу, і було розпочато низку досліджень і дослідницьких проєктів, спрямованих на зміцнення співпраці на європейському рівні в цій сфері. Ці ініціативи проклали шлях до пілотного проєкту з оцінювання якості шкільної освіти, який був реалізований у 101 середній школі по всій Європі у

³⁷ До складу робочого комітету входять експерти, обрані міністрами освіти наступних країн: Бельгії, Данії, Німеччини, Греції, Іспанії, Франції, Ірландії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Австрії, Португалії, Фінляндії, Швеції, Великої Британії, Кіпру, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, Латвії, Естонії, Литви, Болгарії, Чехії та Словенії.

1997/98 навчальному році. На основі результатів пілотного проекту, Комісія прийняла в січні 2000 року пропозицію щодо рекомендації Європейського Парламенту та Ради «Європейська співпраця в галузі оцінювання якості шкільної освіти», яка ґрунтується на статтях 149 і 150 Договору.
на статтях 149 і 150 Договору.

Необхідність співпраці в галузі оцінювання якості освіти була також підкреслена на конференції, що відбулася в Празі в червні 1998 року міністрів освіти країн-членів Європейського Союзу та 11 країн, що приєдналися до Європейського Союзу, а також міністрів освіти з неасоційованих країн Центральної та Східної Європи, які брали участь як спостерігачі. Міністри освіти з 26 країн-учасниць запропонували Комісії створити робочий комітет з національних експертів, призначених міністрами, з метою узгодження «обмеженої кількості індикаторів або критеріїв для шкільних стандартів, щоб допомогти національному оцінюванню систем». Згодом, у лютому 1999 року, була створена робоча група, до складу якої увійшли експерти з 26 європейських країн.

Комісія підготувала два звіти про виконану роботу. Перший звіт, що містить основні критерії для відбору індикаторів, був представлений європейським міністрам освіти в Будапешті в червні 1999 року. Другий звіт, в якому викладено попередній перелік індикаторів, що підлягають розгляду, був представлений Раді з питань освіти на засіданні 26 листопада 1999 року.

«Європейський звіт про якість шкільної освіти» є першою відповіддю Комісії на висновки спеціального засідання Європейської Ради в Лісабоні 23 і 24 березня 2000 року. На цій зустрічі Союз поставив перед собою стратегічну мету стати найбільш конкурентоспроможною економікою у світі, здатною до сталого зростання, з більшою кількістю якісних робочих місць і більшою соціальною згуртованістю. Досягнення цієї мети вимагає загальної стратегії, спрямованої на підготовку розвитку економіки, заснованої на знаннях, а також стратегії, спрямованої на модернізацію європейської соціальної моделі шляхом інвестування в людей і боротьби з соціальною ізоляцією.

В основі цієї стратегічної переорієнтації пріоритетів висновки Лісабонського європейського саміту (березень 2000 р.) визнали важливу роль освіти та навчання в досягненні мети повної зайнятості через розвиток економіки знань. Європейська Рада чітко визначила необхідність встановлення кількісно вимірюваних цілей, індикаторів і критеріїв як засобу порівняння передового досвіду і як засобів для порівняння найкращих практик і як інструментів для моніторингу та аналізу досягнутого прогресу.

Комісія переконана, що цей перший європейський звіт про якість шкільної освіти сприятиме європейському виміру у спільному багажі знань,

доступних для розробки освітньої політики. Комісія сподівається, що звіт сприятиме співпраці по всій Європі та стимулюватиме широку дискусію між усіма зацікавленими сторонами щодо політики якості освіти.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ 16 ІНДИКАТОРІВ

16 індикаторів якості шкільної освіти, відібраних робочим комітетом національних експертів надають взаємодоповнюючий набір інформації, який починає вимальовувати картину якості в європейських школах.

16 індикаторів представлені в таблиці нижче:

Сфера	Індикатор
Досягнення	1. Математика 2. Читання 3. Природничі науки 4. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) 5. Іноземні мови 6. Учатися вчитися 7. Громадянська освіта
Успіх і зміни	8. Відмовитися від участі 9. Закінчення повної середньої освіти 10. Участь у вищій освіті
Моніторинг шкільної освіти	11. Оцінювання та управління шкільною освітою 12. Участь батьків
Ресурси та структури	13. Освіта та підготовка вчителів 14. Участь у дошкільній освіті 15. Кількість учнів на один комп'ютер 16. Витрати на освіту на одного учня

Індикатори поділяються на чотири групи:

1. Досягнення.

У цій сфері є сім індикаторів досягнень, які вважаються критично важливими для всіх європейських країн сьогодні та на майбутнє. У деяких сферах – «математика», «читання», «природничі науки» – дані вже існують. Певною мірою це відображає відносну легкість вимірювання в цих навчальних галузях. На іншому кінці спектру «вміння вчитися» – це показник, що охоплює набагато менш легко вимірюваний набір навичок, але, тим не менш, критично важливий для непередбачуваного соціального та економічного майбутнього, де наразі немає порівняльних даних. Між ними знаходяться такі предмети, як «громадянська освіта», щодо якої поки що мало даних, та «іноземні мови», які також ще належить розробити. «Інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) також включено до цього набору досягнень, оскільки, незважаючи на те, що наразі існує мало достовірних даних, вони стануть ключовим показником у найближчі роки. Усі ці сфери досягнень залишаються важливими цілями на майбутнє.

2. Успіх і зміни.

До цієї сфери належать три індикатори, що мають дуже важливе значення для політики. Вони тісно пов'язані між собою – «рівень відсіву зі школи», «завершення середньої освіти» та «участь у вищій освіті».

3. Моніторинг шкільної освіти.

Наразі до цієї сфери належать два індикатори. Це «оцінка та управління шкільною освітою» та «участь батьків». Обидва стосуються участі зацікавлених сторін, де керівники шкіл, вчителі, учні та батьки є ключовими зацікавленими сторонами, споживачами інформації та активними учасниками процесу вдосконалення школи.

4. Ресурси та структури.

Ця категорія включає чотири індикатори, кожен з яких стосується ключових аспектів розвитку школи, що становлять основу успішності шкіл та успішності учнів. Це «витрати на освіту в розрахунку на одного учня», «освіта та підготовка вчителів», «рівень охоплення дошкільною освітою» та «кількість учнів на один комп'ютер».

ВИКОРИСТАННЯ ІНДИКАТОРІВ І КОНТРОЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ

Саме завдяки графічному зображенню подібностей та відмінностей між країнами індикатори та контрольні показники стають по-справжньому дієвими. Це дозволяє країнам вчитися одна в одній, порівнюючи як спільні інтереси, так і відмінності. Мета контрольних показників полягає не у

встановленні стандартів або цілей, а в тому, щоб скоріше забезпечити політиків орієнтирами. Контрольні показники використовуються для визначення питань, які потребують подальшого дослідження, а також для того, щоб запропонувати альтернативні шляхи досягнення цілей політики.

Як приклад, ми можемо розглянути існуючі дані про використання ІКТ у школах.

Чому ми обрали «рівень володіння ІКТ» як індикатор якості освіти?

Цю тему обрано тому, що ІКТ мають найважливіше значення для політики. Вони вже мають далекосяжний вплив на життя людей та навчання дітей, наприклад, на ІКТ припадає 40 відсотків усього ринку Великобританії.

Чому ми обираємо дані про «використання ІКТ у школах»?

Обраний показник є лише одним з багатьох. Він порівнює підходи країн до використання ІКТ як навчального предмета та/або загального інструменту. Незважаючи на те, що дані обмежені в тому, що вони розкривають, вони забезпечують вступ до політичної дискусії, піднімаючи низку запитань про майбутнє місце, мету та практики застосування ІКТ в європейських школах. Наприклад:

- Що краще – викладати ІКТ як самостійний предмет чи використовувати їх як інструмент у всіх предметах?
- Що це означає для освіти вчителів – спеціалізовані навички чи загальні навички?
- Яким є попит на ринку праці на фахівців високого рівня (наприклад, програмістів) чи молодих людей з широкою комп'ютерною грамотністю?

І дивлячись на найближче і довгострокове майбутнє:

- Якими є економічні переваги альтернативних форм надання освіти? Якою мірою навчання може бути самостійним, під керівництвом вчителя, у групі однолітків чи вдома, в школі чи в громаді?

Всі індикатори ведуть до низки різних сфер освітньої політики та до вивчення перспективних практик, які вже існують в Європі. У кожній з сфер індикаторів у цьому документі проілюстровано приклади таких практик. Вони показують, що можна зробити, якщо проявити фантазію та відданість справі. Наприклад, у сфері ІКТ наведено приклади цікавих ініціатив в Естонії та Швеції. Шведський приклад охоплює ряд ключових сфер, включаючи підготовку вчителів та навчання вчителів та учнів, але пов'язаний зі значними фінансовими витратами. Естонський приклад, з іншого боку, пропонує інноваційні способи використання прихованих ресурсів (учнів) для фактичної мінімізації витрат і одночасного підвищення успішності. Отже, індикатори ведуть до орієнтирів, проблем і запитань, а відтак – до прикладів

практик, які забезпечують фокус для розвитку політики в кожній європейській країні.

ВІД ДАНИХ ДО ПОЛІТИКИ ТА ПРАКТИКИ

У цьому звіті кожен з 16 індикаторів представлений у послідовності, яка не відображає порядок пріоритетності. У деяких випадках дані є давніми і добре дослідженими. У деяких випадках дані є новими і менш перевіреними. В інших випадках даних ще немає, але індикатор включено до звіту як сферу важливих нових політичних питань, що виникають.

Однак у всіх випадках до порівняння потрібно підходити з обережністю та неупередженістю. Навіть найнадійніші дані приховують історичні та культурні відмінності та системи цінностей. Національні цілі та пріоритети відрізняються і будуть відрізнятися, але багато чому можна навчитися з інноваційної практики та нових і різних підходів до старих проблем.

Отже, перспективні або цікаві приклади того, що відбувається в Європі, представлені для того, щоб стимулювати подальшу дискусію і проілюструвати принципи, які можуть бути перенесені в інші країни. Деякі приклади практики виходять далеко за межі параметрів відповідного індикатора, але при цьому ілюструють потенціал даних змінювати ситуацію як на рівні політики так і на рівні шкільної чи класної практики.

Б. П'ЯТЬ ВИКЛИКІВ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЄВРОПІ

Нове тисячоліття може бути лише символічною зміною, але воно знаменує собою важливий етап для політиків у європейських країнах. Воно спонукає нас зазирнути в майбутнє і звернути увагу на виклики, які це майбутнє ставить перед нами. Для політиків виклик полягає в тому, щоб залишатися на рівні з національними та міжнародними рухами, які змінюватимуть обличчя Європи та впливатимуть на національні системи освіти. 16 індикаторів, представлених у цьому звіті, дозволили нам визначити п'ять ключових викликів майбутнього:

- виклик знань
- виклик децентралізації
- проблема з ресурсами
- виклик соціальної інтеграції
- проблема даних та порівняння.

Виклик знань

Виклик суспільства знань повертає нас до основних цілей шкільної освіти у зв'язку зі світом праці, соціальним життям і навчанням впродовж життя. Інформаційний вибух вимагає фундаментального переосмислення

традиційних концепцій знань, їх «передачі», «доставки» вчителями та «засвоєння» учнями. Це ставить питання про оцінювання та перевірку знань, а також більші вимоги до навичок, ставлення та мотивації до навчання. Це ставить під сумнів зміст навчальних програм, а також визначення пріоритетів і розподіл «предметів».

Читання, математика і природничі науки посідають своє місце як індикатори, оскільки вони дають необхідні базові знання та закладають основи для навчання впродовж усього життя. Менш легко вимірювані компетентності з громадянської освіти, іноземних мов та ІКТ будуть не менш важливими в майбутньому. Найменш розвиненим з точки зору індикаторів, представлених у цьому звіті, є вміння вчитися, але, можливо, саме воно є найбільш важливою та стійкою компетенцією у суспільстві третього тисячоліття.

Усі ці сфери знань і навичок становлять серйозні виклики для вчительської професії та змісту викладання в початковій і середній школі. Індикатори в цих сферах не дають відповіді, але піднімають важливі питання про те, як і де слід готувати вчителів у майбутньому, і як можна забезпечити їхній безперервний професійний розвиток. Зміни вимагають переосмислення, переоцінки загальноприйнятих практик, ставлячи під сумнів те, що завжди було зроблено і прийнято. Зміни часто вимагають реструктуризації та рекультуризації організацій. Вони висувають нові вимоги до ієрархій, статусів і стосунків. Це може засмутити вчителів і спантеличити батьків, які звикли до шкіл, яких вони знали.

Однак, як показують приклади перспективних практик, ці виклики вирішуються. З'являються ініціативи, спрямовані на підвищення кваліфікації вчителів, використання нових технологій, прокладання нових шляхів в навчанні, щоб навчити вчитися компетентностям. Вирішити проблему знань означає вчитися з хорошого і впроваджувати найкраще.

Виклик децентралізації

Протягом останніх двох десятиліть багато європейських освітніх систем надали школам більше автономії та відповідальності, що призвело до зростання вимог до підзвітності на рівні школи, а в деяких випадках і класу. Масштаб і темпи децентралізації дуже різняться в різних європейських країнах. У деяких (наприклад, у Нідерландах і Великій Британії) школи набули значної автономії, тоді як у Бельгії (Фландрії), Данії, Фінляндії та Швеції більшість рішень тепер приймається на рівні школи. В Італії реформа, яка передбачає великий ступінь шкільної автономії, обговорюється з 1997 року. В Австрії реформи 1993–94 років посилили автономію шкіл.

Тенденція до передачі прийняття рішень на шкільний рівень є політичною стратегією з високими ставками, що частково є наслідком недовіри до

здатності держави адекватно реагувати на кожну потребу населення, яке стає все більш вимогливим.... У певному сенсі децентралізація є засобом перенесення політичних дебатів про якість освіти на нижчі рівні системи освіти. При цьому виникають питання про порівняння, справедливості, забезпечення якості та інспектування. Розширення прав і можливостей зацікавлених сторін на нижчих рівнях означає покладання на них відповідальності за визначення того, що вони розуміють під якістю освіти, і надання їм «права власності» на їхню роль в системі освіти.

Процес децентралізації часто розглядається як позитивний і неминучий, але з власними супутніми проблемами. Оскільки відповідальність за забезпечення якісної освіти для всіх лежить на державі, необхідно мати певні гарантії того, що система дійсно виконує цю мету. Децентралізація за своєю природою призводить до більших відмінностей у стандартах між школами. Завдання політики полягає в тому, щоб визнати наявність цих відмінностей, і забезпечити те, щоб ці відмінності були перетворені на можливості, і щоб вони не заважали учня у реалізації їхнього повного потенціалу.

Стверджується, що централізовані системи, які визначають і контролюють освітні ресурси (навчальний план, форму, зміст тощо), потребують меншого моніторингу та контролю, ніж децентралізовані системи, які приділяють менше уваги контролю вхідних ресурсів і вимагають більшого акценту на контролі результатів. Більш уважний погляд на індикатори, що стосуються управління та оцінки систем не повністю підтверджує таке твердження, але виявляє достатньо розбіжностей між системами, що охоплюють, здавалося б, схожі практики.

Проблема з ресурсами

Для багатьох людей в освітніх системах рішенням для подолання тиску змін є більше ресурсів. У всьому світі освіту все частіше розглядають як інвестицію. Відкриваючи вибір для споживачів на нових освітніх ринках, економічний імператив полягає в економічно ефективних альтернативах дорогим інституційним практикам. Технології стануть дешевшими і широкодоступними, в той час як професійна робоча сила ставатиме дефіцитнішою і дорожчою, як в соціальному, так і в економічному сенсі. Показник кількості комп'ютерів на одного учня вже застарів, оскільки школи відчують швидке збільшення кількості комп'ютерів на одного учня. Справжній виклик полягає в тому, щоб найбільш розумно та економічно ефективно використовувати та впроваджувати нові технології.

У більшості європейських країн спостерігаються подвійні тенденції, які збільшують потреби в ресурсах на обох етапах обов'язкового шкільного навчання. Все більше і більше людей користуються системою освіти впродовж довшого і довшого періоду свого життя, а отже, зростає потреба в

ресурсах для освіти. Постійно зростає кількість осіб, які здобувають подальшу та вищу освіту. Дошкільна освіта стає все більш і більш поширеною, і хоча її характер і терміни є дискусійним питанням, існує широка згода щодо того, що досвід раннього дитинства має визначальний вплив на інтелект, особистісний розвиток і подальшу соціальну інтеграцію. Якими б бажаними не були і якими б довгостроковими не були інвестиції в раннє дитинство, ці тенденції, що прискорюються, також чинять тиск на ресурсне забезпечення і вимагають творчого політичного мислення.

Оскільки надання послуг стає менш інституціоналізованим, люди повинні будуть адаптуватися, збираючи свої власні кваліфікації, свої власні блоки знань, на основі роботи, у більш неформальний спосіб або в нових контекстах, які ще належить визначити. Навчання впродовж життя стає ключем до контролю над власним майбутнім як на професійному, так і на особистісному рівні, що дає змогу брати активнішу участь у житті суспільства. Знову ж таки, політики отримують користь від даних, які відстежують важливі тенденції, але за цифрами і графіками – питання про характер та ефективність надання послуг, а також потреба у більшій кількості та кращій якості даних, достатньо чутливих для прийняття рішень у цих сферах.

Виклик соціальної інтеграції

Усі європейські системи освіти прагнуть бути інтегрованими, щоб пропонувати дітям та молоді можливість скористатися перевагами шкільної освіти та підготувати їх до життя після школи.

Жодна система не є повністю успішною в досягненні цих цілей і всі країни визнають зростаючий масштаб цього завдання. Воно стає ще складнішим, оскільки шкільні структури, навчальні програми і навчальне середовище сприймаються багатьма молодими людьми як такі, що не відповідають їхньому життю або не мають до нього жодного відношення. Для багатьох з них немає з боку сім'ї чи громади видимих стимулів для відвідування школи, а також немає жодної користі від регулярного відвідування школи.

Усі держави-члени усвідомлюють, що майбутнє кидає колосальний виклик традиційним структурам освітніх установ. Це означає пошук шляхів навчання людей за межами школи і поза межами класів, допомагаючи їм набувати навичок і компетенцій, які зроблять їх менш вразливими в майбутньому в глобальній економіці. Європейський пілотний проєкт «Школи другого шансу», який наразі налічує 13 шкіл в 11 країнах-членах ЄС, вирішує цю проблему, показуючи, що молоді люди, які покинули навчання без базових навичок, необхідних для працевлаштування та інтеграції, можуть бути реінтегровані за допомогою індивідуальних схем навчання та професійної підготовки у тісній співпраці з місцевими роботодавцями.

Індикатор громадянської активності є одним з показників соціальної інтеграції. Він нагадує нам про те, як сприймають «іноземців», незалежно від того, як їх визначають, і вказує на те, що саме соціальним установам і школам, зокрема, слід вирішувати це питання. На ставлення до іноземців можна впливати не лише через контекст навчальної програми, але й через саму структуру та культуру школи.

Цей показник нагадує про те, що відносини між школою та суспільством є життєво важливим компонентом у формуванні політики. Розробники повинні знати відповіді на такі питання:

1. Які неявні та явні повідомлення про соціальну інтеграцію передають школи?
2. Де система втрачає молодь і чому?
3. Де проблеми найгостріші?
4. Де ми можемо визначити успіхи в залученні та утриманні молоді?
5. Які існують альтернативи на майбутнє?

Проблема даних та порівняння 16 індикаторів, представлених у цьому звіті, слугують своєчасним нагадуванням про те, що країни більше не можуть дивитися тільки на себе, а повинні дивитися назовні, щоб побачити, як вони працюють у порівнянні зі своїми сусідами. У політичний дискурс увійшов новий термін – бенчмаркінг. Бенчмаркінг приносить новий спосіб мислення про національну ефективність, про місцеву та регіональну ефективність, а також про ефективність на рівні окремих шкіл. Бенчмарки можуть використовуватися для діагностики та форматування для інформування політики і практики, але іноді вони також розглядаються як загроза.

Проблема порівняння полягає у створенні відкритого і позитивного клімату для діалогу. Порівняння, яке сприймається як несправедливе, стає шкідливим для позитивного і конструктивного використання порівняльних даних. Очевидно, що починати слід зі стандартів, досягнутих дітьми в школі – їхніх результатів по закінченні школи, набуття ними базових навичок на ключових етапах розвитку.

Однак дані про успішність учнів у певному віці мають обмежену користь для розробки політики без знання умов, в яких підвищується успішність, і мають обмежену цінність без розуміння факторів, які сприяють якісному викладанню та ефективному навчанню.

У зв'язку з цим постає питання про наявність порівняльних даних. Для багатьох показників у цьому звіті явно бракує достатньої кількості даних для підтримки дискусії та можливості ідентифікації передового досвіду. Проблеми, пов'язані з даними, були визначені та перераховані нижче.

Переклад: О. Стрілюк

EUROPEAN REPORT ON THE QUALITY OF SCHOOL EDUCATION. SIXTEEN QUALITY INDICATORS. Report based on the work of the Working Committee on Quality Indicators. EUROPEAN COMMISSION. Directorate-General for Education and Culture. May 2000.

Див. повний текст: <http://aei.pitt.edu/42406/1/A6503.pdf>

Рекомендація 2006/962/ЄС
Європейського Парламенту та Ради (ЄС)
«Про основні компетенції для навчання
протягом усього життя»
від 18 грудня 2006 року

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,
Беручи до уваги Договір про створення Європейського
Співтовариства ([994_017](#)), та, зокрема його частину 4 статті 149
та частину 4 статті 150,

Беручи до уваги пропозицію Комісії,

Беручи до уваги Висновок Європейського економічного та
соціального комітету(1),

Беручи до уваги висновок Комітету регіонів(2),

Діючи відповідно до процедури, встановленої у статті 251
Договору(3) ([994_017](#)),

(1) ОВ С 195, 18.8.2006, С. 109.

(2) ОВ С 229, 22.9.2006, С. 21.

(3) Висновок Європейського Парламенту від
26 вересня 2006 року (ще не опублікований у Офіційному віснику) та
Рішення Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 року.

Оскільки:

(1) На засіданні Європейської Ради в м. Лісабон (23-
24 березня 2000 року) було погоджено необхідність визначення в
європейських рамках нових основних навичок, які здобувають у ході
навчання протягом усього життя, що є головним заходом на шляху
Європи до глобалізації і переходу до економіки, заснованої на
знаннях спеціалістів, а також підкреслено, що головна цінність
Європи – люди. Ці висновки регулярно затверджувались і надалі, в
тому числі й на засіданні Європейської Ради в м. Брюссель (20-
21 березня 2003 року та 22-23 березня 2005 року), а також на повторному
запровадженні Лісабонської стратегії, яку прийняли 2005 року.

(2) На засіданні Європейської Ради в м. Стокгольм (15-
16 березня 2002 року) було затверджено конкретні цілі на

майбутнє в системі європейської освіти та професійної підготовки і робочої програми (Робоча програма з освіти та професійної підготовки 2010), які необхідно досягнути до 2010. Серед цих цілей: вдосконалення навичок, необхідних для інформаційного суспільства, та конкретні цілі, спрямовані на сприяння вивчення мов, розвиток підприємницької діяльності та загальне покращення якості європейської освіти.

(3) Повідомлення Комісії «Європейська зона навчання протягом усього життя – це реальність» і наступна Резолюція Ради (ЄС) від 27 червня 2002 року про навчання протягом усього життя(4) визначили положення про «нові основні навички» першочерговим і підкреслили, що навчання протягом усього життя має включати навчання від дошкільного віку до післяпенсійного.

(4) ОВ С 163, 9.7.2002, С. 1.

(4) У контексті покращення роботи системи працевлаштування у Співтоваристві, на засіданні Європейської Ради у м. Брюссель (березень 2003 року та грудень 2003 року) було підкреслено необхідність розвитку програми навчання протягом усього життя. Особливу увагу необхідно звернути на активні та превентивні заходи для безробітних та бездіяльних осіб. Це рішення базувалось на звіті Спеціальної комісії з працевлаштування, у якому було підкреслено необхідність людей пристосуватись до змін, важливість інтеграції людей до ринку праці та важливу роль навчання протягом усього життя.

(5) У травні 2003 року Рада ухвалила європейські еталонні рівні («відправні точки»), які демонструють зобов'язання якісних покращень у європейській системі. Ці еталонні рівні включають уміння читати, покидання школи у ранньому віці, отримання повної середньої освіти та участь дорослих у навчанні протягом усього життя. Вони тісно пов'язані з отриманням основних компетенцій.

(6) У Звіті Ради про розширення функцій освіти, прийнятому в листопаді 2004 року, було підкреслено, що освіта допомагає зберегти та відновити загальний культурний рівень суспільства і прищепити важливі соціальні та громадянські цінності, такі як громадянство, рівність, толерантність та повагу, і освіта є особливо важливою у час, коли всі держави-члени стикаються з питанням зростання соціального та культурного різноманіття. Крім того, надання людям можливості вступити в трудове життя та продовжити його – важливе завдання освіти щодо укріплення соціальної єдності.

(7) Звіт щодо успіхів у досягненні цілей Лісабонської стратегії в системі освіти та професійної підготовки, прийнятий Комісією у 2005 році, засвідчив відсутність прогресу в зменшенні

рівнів невміння читати у віці 15 років або рівнів проходження повної середньої освіти. Деякого прогресу було досягнуто в зменшенні рівня учнів, які покидають школу, але за цих показників європейських умовних рівнів, прийнятих на засіданні Ради у травні 2003 року, досягти до 2010 року неможливо. Участь дорослих у навчанні зростає недостатньо для досягнення еталонного рівня до 2010 року, і дані свідчать, що робітники з низькою кваліфікацією навряд чи будуть брати участь у здобуванні подальшої професійної підготовки.

(8) У Системі дій щодо розвитку компетенцій та кваліфікацій протягом усього життя, прийнятій європейськими соціальними партнерами в березні 2002 року, підкреслено, що підприємству необхідно швидше затверджувати свою структуру, щоб залишатись конкурентоспроможним. Налагодження колективної роботи, запровадження ієрархічної структури, делегування повноважень і потреба у встановленні багатьох задач сприяють розвитку навчальних організацій. У цьому контексті здатність організацій визначати компетенції, мобілізувати та визнавати їх, а також сприяти їх розвитку для всіх робітників – це основа нових стратегій конкурування.

(9) Дослідження професійно-технічного навчання та професійної підготовки, проведене в м. Маастрихт у 2004 році, виявило значну різницю між рівнем освіти, необхідної для отримання нової роботи, та рівнем освіти, який досягнули робітники, що проживають в Європі. Це дослідження показало, що більше третини робітників, що проживають в Європі (80 мільйонів осіб) мають низьку кваліфікацію, у той час, як, за підрахунками до 2010 року на майже 50% нових робочих місць буде вимагатись кваліфікація відповідно до вищої освіти, на менш ніж на 40% буде вимагатись повна середня освіта, і лише близько 15% прийматимуть працівників з неповною середньою освітою.

(10) Спільний Звіт Ради/Комісії щодо Робочої програми з освіти та професійної підготовки 2010, ухваленої у 2004 році, підтвердив необхідність забезпечення всіх громадян необхідними компетенціями відповідно до стратегій держав-членів щодо навчання протягом усього життя. Для сприяння проведенню реформи, у звіті запропоновано розробити спільні європейські умови та принципи і надати перевагу Структурі основних компетенцій.

(11) У Європейському, молодіжному пакті, який додається до заключень засідання Європейської Ради в м. Брюссель (22-23 березня 2005 року), підкреслюється потреба у сприянні розробці єдиної системи основних навичок.

(12) Необхідність забезпечити молодь потрібними основними компетенціями та покращити рівень освіти – це невід’ємна частина

Інтегрованих настанов для досягнення росту та зайнятості 2005-2008, затверджених на засіданні Європейської Ради у липні 2005 року. Зокрема, Інтегровані настанови зобов'язують затвердити системи освіти та професійної підготовки відповідно до нових вимог щодо компетенції задля кращого визначення професійних вимог і основних компетенцій, як частини програм реформ держав-членів. Крім того, Інтегровані настанови зобов'язують дотримання комплексного гендерного підходу та гендерної рівності у всіх заходах та досягнення середнього рівня зайнятості у Європейському Союзі, який становитиме 70% в загальному, і не менше як для 60% жінок.

(13) Ця Рекомендація сприяє розвитку якісного, орієнтованого на майбутнє навчання та професійної підготовки, що відповідатиме потребам європейського суспільства шляхом підтримки та доповнення заходів держав-членів у наданні молоді можливості набувати основні компетенції достатнього для дорослого життя рівня; ця освіта сформує основу для подальшого навчання та роботи. Дорослі матимуть можливість набувати нові навички та вдосконалювати старі через запровадження системи узгодженого та повного навчання протягом усього життя.

Ця Рекомендація запроваджує також загальноєвропейські еталонні рамки щодо основних компетенцій для політичних діячів, надавачів послуг з освіти та професійної підготовки, соціальних партнерів та самих осіб, що навчаються, з метою сприяння державним реформам та обміну інформації між державами-членами та Комісією в рамках Робочої програми з освіти та професійної підготовки 2010, з метою досягнення узгодженої структури європейських еталонних рівнів. Крім того, це Рішення підтримує інші політики, такі як працевлаштування та соціальні політики, і інші політики, пов'язані з молоддю.

(14) Оскільки цілей цього Рішення, а саме, підтримки та доповнення заходів держав-членів через встановлення загальних відправних точок, що сприяє національним реформам та подальшій співпраці між державами-членами, неможливо досягти у повній мірі самостійними заходами держав-членів, а на рівні Співтовариства це можливо, останнє може вжити заходи відповідно до принципів субсидіарності, які встановлено у статті 5 Договору ([994_017](#)). Відповідно до принципів пропорційності, як зазначено у цій статті, це Рішення не перевищує необхідних заходів для досягнення цієї мети, оскільки виконання цього Рішення покладається на держави-члени,

ЦИМ РЕКОМЕНДУЮТЬ:

Державам-членам розробити для всіх систему основних компетенцій, як частину їх стратегій навчання протягом усього життя, включаючи стратегії досягнення загальної грамотності, та використати «Основні компетенції для навчання протягом усього життя – Європейські еталонні рамки» (далі – «еталонні рамки») у Додатку цієї Рекомендації, як довідковий апарат, з ціллю забезпечення:

1. початкової освіти, яка пропонує молодим людям засоби розвитку основних компетенцій до рівня, який необхідний у дорослому житті, та який сформує основу для подальшого навчання та роботи;

2. розробки відповідних положень для молодих людей, які через прогалини в освіті через особисті, соціальні, культурні чи економічні умови потребують особливої підтримки у розкритті свого освітнього потенціалу;

3. дорослих можливістю розвивати та вдосконалювати основні компетенції протягом усього життя та наявність цільових груп, визначених, як першочергові, у державному, обласному та/або районному контексті, як таких, які мають необхідність вдосконалювати основні компетенції;

4. налагодження відповідної інфраструктури для продовження освіти та професійної підготовки дорослих, включаючи вчителів та тренерів, виконання процедур затвердження та оцінки, вживання заходів, спрямованих на необмежений доступ як до навчання протягом усього життя, так і до ринку праці, підтримку осіб, які навчаються, що передбачає розмежування потреб та компетенцій дорослих;

5. забезпечення послідовності освіти та професійної підготовки у дорослому віці для осіб окремих громадян шляхом тісної співпраці з політикою працевлаштування та соціальною політикою, культурною, інноваційною політикою та іншими політиками, які стосуються молоді, а також шляхом співробітництва з соціальними партнерами та іншими зацікавленими сторонами;

ТОМУ БЕРУТЬ ДО УВАГИ НАМІР КОМІСІЇ:

1. сприяти державам-членам у розвитку систем освіти і професійної підготовки та у виконанні та поширенні цієї Рекомендації, включно з використанням еталонних рамок як засобу сприяння навчанню з рівними можливостями та обміну практикою, відстежувати прогрес за допомогою дворічних звітів з Робочої програми з освіти та професійної підготовки 2010;

2. використати еталонні рамки, як зразок виконання програм Співтовариства з освіти та професійної підготовки, та забезпечити сприяння цих програм здобуттю основних компетенцій;

3. сприяти ширшому використанню еталонних рамок у відповідних політиках Співтовариства, зокрема у проведенні політик працевлаштування, з питань молоді, соціальних та культурних політик, і налагодити співпрацю з соціальними партнерами та іншими організаціями, що працюють у цих сферах;

4. розглянути результат роботи еталонних рамок в контексті Робочої програми з освіти та професійної підготовки 2010 і звітувати до 18 грудня 2010 року Європейському Парламенту та Раді про набутий досвід та подальшу діяльність.

Вчинено у Брюсселі 18 грудня 2006 року.

За Європейський Парламент

За Раду

Голова

Голова

J.BORRELL FONTELLES

J.-E.ENESTAM

Додаток

ОСНОВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ УСЬОГО ЖИТТЯ - ЄВРОПЕЙСЬКІ ЕТАЛОННІ РАМКИ

Умови та цілі

Оскільки глобалізація у Європейському Союзі продовжується, кожному громадянину необхідна широка сфера основних компетенцій для зручного пристосування до пов'язаного в усіх сферах світу, що швидко змінюється.

Освіта, виконуючи подвійну функцію – соціальну та економічну, відіграє особливу роль у наданні європейським громадянам основних компетенцій для зручного пристосування до таких змін.

Зокрема, беручи за основу індивідуальні компетенції, беруться до уваги різні потреби осіб, які навчаються. При цьому забезпечується рівність та доступність освіти для таких груп осіб, які через прогалини в освіті через особисті, соціальні, культурні чи економічні умови потребують особливої підтримки у розкритті свого освітнього потенціалу. Ці групи включають, наприклад, осіб з низькою кваліфікацією, зокрема малоосвічених осіб, що рано покинули школу, осіб, які довгий час були безробітними та осіб, які продовжили працювати після довгої відпустки (перерви), осіб похилого віку, мігрантів та осіб з обмеженими можливостями.

У цьому контексті основними цілями еталонних рамок є:

1) встановити та визначити основні компетенції, необхідні для особистої реалізації, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування для суспільства, що будується на знаннях;

2) підтримати роботу держав-членів у забезпеченні молоді початковою освітою, отримавши яку, вони розвинуть основні компетенції, які є достатніми для дорослого життя, і яка формує основу для подальшого навчання та роботи, а також забезпеченні дорослих можливістю розвивати та вдосконалювати основні компетенції протягом усього життя;

3) створити європейський еталонний рівень для політичних діячів, надавачів послуг з освіти, роботодавців та самих осіб, що навчаються, для допомоги у досягненні узгоджених цілей на державному та європейському рівні;

4) створити систему подальших дій на рівні Співтовариства в межах Робочої програми з освіти та професійної підготовки 2010 та програм Співтовариства з освіти та професійної підготовки.

Основні компетенції

Компетенції визначаються у цій Рекомендації, як набір знань, навичок та відношень, що стосуються ситуації. Основні компетенції – це ті, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування.

Еталонні рамки визначають вісім основних компетенцій:

- 1) Спілкування рідною мовою;
- 2) Спілкування іноземними мовами;
- 3) Знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;
- 4) Навички роботи з цифровими носіями;
- 5) Навчання заради здобуття знань;
- 6) Соціальні та громадянські навички;
- 7) Ініціативність та практичність; та
- 8) Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Усі основні компетенції вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них допомагає успішному життю в суспільстві, що будується на знаннях. Багато компетенцій є близькими та пов'язаними: аспекти, які є основними в одній області, допомагають іншій. Загальні знання мов, освіченість, здібність до кількісного мислення та обізнаність у сфері інформаційних та комунікаційних технологій - це необхідна основа для навчання, а навчання заради здобуття знань включає всю навчальну діяльність. Еталонними рамками застосовується ряд пунктів: критичне мислення, творчість, ініціативність, вміння вирішувати проблеми, оцінка ризику, вміння

приймати рішення та вміння конструктивно керувати емоціями. Усі вони важливі для всіх восьми основних компетенцій.

1. Спілкування рідною мовою(1)

(1) В умовах європейських мультикультурних та багатомовних суспільствах береться до уваги, що рідна мова не в усіх випадках є офіційною мовою держав-членів, і що вміння розмовляти офіційною мовою є передумовою забезпечення повноцінної участі особи в житті суспільства. У деяких країнах-членах рідна мова може бути однією з офіційних мов. Заходи щодо відповідного визначення, що приймаються у такому випадку, визначаються у кожній державі-члені окремо відповідно до особливих потреб та умов.

Визначення:

Спілкування рідною мовою – це можливість виражати та пояснювати поняття, думки, почуття, факти та погляди як у усній, так і в письмовій формі (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо), та відповідно і творчо взаємодіяти на мовному рівні у всіх соціальних та культурних контекстах; під час навчання та професійної підготовки на роботі, вдома та на дозвіллі.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються цього виду вмінь:

Комунікативні навички є результатом вивчення рідної мови, що, по суті, пов'язано з розвитком вміння особи сприймати світ та контактувати з іншими. Спілкування рідною мовою вимагає від особи знання лексики словникового запасу, функціональної граматики та функцій мови. Це включає знання основних типів мовленнєвої взаємодії, видів художніх та нехудожніх жанрів, основних рис різних стилів мови та мовних реєстрів і різноманітності мовних стилів та спілкування у різних ситуаціях.

Особам необхідно мати навички усного та писемного мовлення у різних комунікативних ситуаціях, а також слідкувати за своїм мовленням та пристосовувати його відповідно до ситуації. Ця компетенція включає також вміння розрізняти та використовувати різні мовні жанри, шукати, збирати та обробляти інформацію, використовувати кодифікаційні джерела та формулювати і виражати свою думку усно та на письмі переконливо та відповідно до ситуації.

Позитивне ставлення до спілкування рідною мовою передбачає вміння вести критичний та конструктивний діалог, оцінку естетичних якостей та бажання їх досягти та зацікавленість у спілкуванні з іншими. Це передбачає оцінку впливу мови на інших та прагнення зрозуміти та використати її впевнено та із відповідальністю перед суспільством.

2. Спілкування іноземною мовою(2)

(2) Важливо взяти до уваги той факт, що багато європейців живуть у двомовних чи багатомовних сім'ях та співтовариствах, і що офіційна мова країни, в якій вони живуть, може не бути їх рідною мовою. Для цих груп населення ця компетенція стосується скоріше офіційної мови, ніж іноземної. Їх потреба, мотивація, соціальні та/або економічні передумови для розвитку цієї компетенції у підтримку їх інтеграції буде відрізнятися, наприклад, від цих параметрів тих осіб, що вивчають іноземну мову для подорожування чи роботи. Заходи щодо відповідного визначення, що приймаються у такому випадку, визначаються у кожній державі-члені окремо відповідно до особливих потреб та умов.

Визначення:

Спілкування іноземною мовою у плані навичок загалом подібне на спілкування рідною мовою: воно ґрунтується на вмінні розуміти, виражати та пояснювати поняття, думки, почуття, факти та погляди як у усній, так і в письмовій формі (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо) у відповідних соціальних та культурних контекстах (під час навчання та професійної підготовки, на роботі, вдома та на дозвіллі) відповідно до бажань чи потреб особи. Спілкування іноземною мовою також передбачає такі вміння, як посередництво та вміння порозумітись у міжкультурному середовищі. Рівень мовних вмінь особи буде відрізнятися в межах чотирьох аспектів (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо) та між різними мовами, і відповідно до соціального та культурного середовища, оточення, потреб та/або інтересів.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються цього виду вмінь:

Компетенція в іноземних мовах вимагає знання словникового запасу та функціональної граматики і основних типів мовленнєвої взаємодії та мовних реєстрів. Знання соціальних традицій, культурний аспект і різноманітність мовлення також важливі.

Важливі навички спілкування іноземними мовами включають вміння розуміти усне повідомлення, починати, підтримувати та завершувати розмови, а також читати, розуміти та відтворювати мовлення, необхідне особі. Особам також необхідно вміти правильно використовувати кодифікаційні джерела та самостійно вивчати мову в ході навчання протягом усього життя.

Позитивне ставлення передбачає оцінку культурного різноманіття та інтерес і зацікавленість мовами та міжкультурним спілкуванням.

3. Знання математики та основні вміння у сфері науки і техніки

Визначення:

А. Знання математики – це можливість розвивати та застосовувати математичне мислення для розв'язання ряду задач в повсякденних ситуаціях. При виробленні здібності до кількісного мислення сам процес та діяльність важливі так само, як і знання. Знання математики передбачає, у різних ступенях, здатність та готовність застосовувати математичний спосіб мислення (логічне та просторове мислення) та власне застосування (формули, моделі, конструкції, графіки та діаграми).

В. Знання у сфері науки означають здатність та готовність використовувати основи знань та методології для пояснення світу природи, щоб визначити проблеми та зробити висновок, заснований на доказах. Знання у сфері техніки розглядається як застосування цих знань та методології у відповідь на сприйняття бажань та потреб людини. Знання у сфері науки та техніки передбачає розуміння змін, спричинених людською діяльністю та відповідальність кожного громадянина.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються цього виду вмінь

А. Необхідні знання з математики включають глибокі знання чисел, мір та структур, основних математичних дій та їх демонстрація, розуміння математичних термінів та понять і знання задач, які можна розв'язати за допомогою математики.

Особа повинна вміти застосовувати основні математичні принципи та прийоми у побуті, на роботі та вдома, прослідковувати та оцінювати логічні ланцюжки. Особа повинна вміти математично мислити, розуміти математичні докази та спілкуватись мовою математики і використовувати відповідні кодифікаційні джерела.

Позитивне ставлення до математики засноване на визнанні істини та готовності шукати причини та оцінювати їх достовірність.

В. Для сфери науки та техніки, важливі знання включають знання основних принципів природнього світу, фундаментальних наукових концепцій, принципів та методів, технологій та технологічних продуктів і процесів, а також розуміння впливу науки та техніки на природній світ. Ці компетенції допомагають особам краще розуміти переваги, обмеження та ризики наукових теорій, застосувань та технологій у суспільстві в загальному (у питаннях прийняття рішень, оцінки, моральних питаннях, в культурі тощо).

Навички включають здатність використовувати та керувати технологічними приладами та машинами, а також науковими даними, щоб досягти поставленої мети або прийняти рішення чи зробити висновок, заснований на доказах. Особи також повинні вміти розпізнати важливі риси наукового дослідження та повідомити про

його висновки та про міркування, на основі яких вони були зроблені.

Компетенція включає ставлення з критичною оцінкою та зацікавленістю, інтерес до етичних аспектів та виконання умов безпеки та стійкості, зокрема, що стосується наукового та технічного прогресу по відношенню до самого себе, сім'ї, держави та в глобальному плані.

4. Вміння роботи з цифровими носіями

Визначення:

Вміння роботи з цифровими носіями передбачають впевнене та критичне використання Технологій інформаційного суспільства (ТІС) для роботи, відпочинку та спілкування. Основні навички у ТІС: використання комп'ютерів для пошуку, оцінки, зберігання, поширення, представлення та обміну інформацією, та для спілкування і участі в роботі об'єднаних мереж через Інтернет.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються цього виду вмінь:

Вміння роботи з цифровими носіями вимагають ґрунтовного розуміння та знання природи, ролі та можливостей ТІС у побуті: як в особистому та соціальному житті, так і на роботі. Це включає використання комп'ютерів для електронної обробки тексту, електронних таблиць, баз даних, зберігання та керування інформацією, а також розуміння можливостей та потенційних небезпек Інтернету і спілкування за допомогою електронних засобів масової інформації (електронної пошти, сервісних програм мережі) для роботи, відпочинку, поділу інформацією та роботи у об'єднаних мережах, для навчання та дослідження. Особам також необхідно розуміти, як ТІС можуть допомагати у творчості та інноваціях, і розбиратись у достовірності та надійності доступної інформації та у правових та етичних принципах інтерактивного використання ТІС.

Необхідні навички включають здатність до пошуку, збирання та обробки інформації, критичного та систематичного її використання, оцінки її значимості та здатність розрізняти реальність від віртуальної реальності, при вмінні їй пов'язати. Особам необхідно вміти користуватись інструментами для переробки, презентації та розуміння комплексної інформації та бути здатними отримати доступ, знайти та скористатись послугами Інтернет-служб. Особам також необхідно вміти використовувати ТІС для допомоги у критичному мисленні, творчості та інноваціях.

Використання ТІС вимагає критичне та осмислене ставлення до доступної інформації та відповідальне використання інтерактивних засобів масової інформації. Інтерес до роботи співтовариств та мереж з культурних, соціальних та/або професійних міркувань також важливий для цієї компетенції.

5. Навчання заради здобуття знань

Визначення:

«Навчання заради здобуття знань» – це здатність добиватись результатів у наполегливому навчанні, організувати своє навчання, в тому числі через ефективне використання часу та інформації, індивідуально та в групах. Ця компетенція включає усвідомлення власних потреб у навчанні та налагодження процесу навчання, визначення доступних можливостей і вміння долати труднощі для успішного навчання. Ця компетенція передбачає як отримання, переробку та засвоєння нових знань та навичок, так і пошук та використання настанов. Навчання заради здобуття знань вимагає від особи, яка вчиться, використання попереднього досвіду навчання та життєвого досвіду для використання знань та навичок у різних середовищах: вдома, на роботі, під час здобування освіти та професійної підготовки. Мотивація та впевненість - ключові риси цієї компетенції.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються навчання заради здобуття знань:

Якщо навчання спрямоване на конкретні цілі для роботи чи кар'єри, особі необхідно знати про компетенції, навички та кваліфікації, які вимагаються. У будь-якому випадку, навчання заради здобуття знань вимагає від особи знання та розуміння стратегій навчання, яким надається перевага, сильних та слабких сторін своїх навичок та кваліфікацій, та вміння шукати можливості здобувати освіту та професійну підготовку та наявні настанови та/або підтримку щодо цього.

Навички для навчання заради здобуття знань, включають, передусім, здобуття загальних навичок, таких, як грамотність, здібність до кількісного мислення та навички використання ТІС, необхідних для подальшого навчання. Виробляючи ці навички, особі необхідно вміти отримувати доступ до нових знань та навичок, набувати, перероблювати та засвоювати їх. Це вимагає ефективної організації навчання, структури кар'єри та роботи та, особливо, вміння наполегливо продовжувати навчання, концентрувати увагу на довгі періоди часу та критично осмислювати ціль та мету навчання. Особам необхідно не тільки вміти приділяти час самостійному, дисциплінованому навчанню, але й працювати в команді, що є частиною навчального процесу, знаходити переваги у навчанні в неоднорідних групах та ділитись набутими знаннями. Особам необхідно вміти організувати своє навчання, оцінювати свою роботу, а також шукати порад, інформації та підтримки, коли це необхідно.

Позитивне ставлення включає мотивацію та впевненість в отриманні результатів та успішності навчання протягом усього

життя. Ставлення, спрямоване на розв'язання проблем, сприяє як самому процесу навчання, так і вмінню особи долати труднощі та самовдосконалюватись. Бажання використовувати знання та життєвий досвід, що був здобутий раніше, та зацікавленість у пошуку можливостей вчитися та застосовувати знання у різних життєвих ситуаціях є невід'ємною частиною позитивного ставлення.

б. Вміння соціального та громадського характеру

Визначення:

Ці вміння включають вміння особистого, міжособистісного та міжкультурного характеру і стосується всіх форм поведінки, які застосовуються для ефективної та конструктивної участі особи у соціальному та трудовому житті, особливо, у суспільстві, яке стає дедалі різноманітнішим, та у вирішенні конфліктів, якщо це потрібно. Вміння громадського характеру допомагають в повній мірі бути учасником громадського життя, заснованого на знанні соціальних та політичних концепцій та структур, що зобов'язує брати активну участь у демократичному процесі.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються цих вмінь:

А. Вміння соціального характеру пов'язані з особистим та соціальним добробутом, що передбачає розуміння того, як можна забезпечити оптимальне фізичне та психічне здоров'я, включаючи особисті, сімейні ресурси та ресурси безпосереднього соціального оточення, та знання того, як здоровий спосіб життя може цьому сприяти. Для успішної участі у міжособистісному житті та житті суспільства необхідно зрозуміти соціальні коди поведінки та звичаїв, що є загальноприйнятими у різних суспільствах та середовищах (напр., на роботі). Не менш важливим є знання основних концепцій щодо людей, груп людей, трудових організацій, гендерної рівності та недискримінації, суспільства та культури. Необхідно також розуміти мультикультурні та соціально-економічні особливості європейських суспільств та взаємодію національно-культурної специфіки та загальноєвропейської.

Основні навички щодо цієї компетенції включають вміння конструктивно спілкуватись у різних середовищах, бути толерантним, виражати свої та сприймати чужі думки, долати складнощі для набуття впевненості та співпереживати. Особам необхідно вміти справлятися зі стресом та розчаруванням та виражати їх конструктивно, а також розрізняти особисту та професійну сфери.

Таке вміння базується на готовності до співпраці, впевненості в собі та чесності. Особам необхідно цікавитись розвитком соціально-культурної сфери та міжкультурною комунікацією, показувати різноманіття особистих цінностей та повагу до інших, і бути готовими долати упередження та знаходити компроміси.

В. Вміння громадського характеру базуються на знанні концепцій демократії, справедливості, рівності, громадянства та громадянських прав, а також на знанні того, як вони представлені у Хартії основоположних прав Європейського Союзу (994_524) та міжнародних деклараціях, та те як вони застосовуються у різних закладах на районному, обласному, державному, європейському та міжнародних рівнях. Це включає як обізнаність у подіях сьогодення, так і у основних подіях і тенденціях у державній, європейській та всесвітній історії. Крім того, необхідна обізнаність у цілях, цінностях та політиках соціальних та політичних рухів. Важливими є як знання у сфері європейської інтеграції та структури Європейського Союзу, його основних цілей та цінностей, так і знання різноманіття та культурного усвідомлення країн Європи.

Вміння громадського характеру передбачає вміння взаємодіяти з іншими у державній сфері та демонструвати солідарність та зацікавленість у вирішенні проблем місцевого та ширшого значення. Це включає як критичне та творче осмислення і конструктивну участь у діяльності Співтовариства чи держав-сусідів, так і прийняття рішень на всіх рівнях, від регіонального до державного та європейського, особливо участь у виборах.

Цілковите дотримання прав людини, включно з правом на рівність, як основи демократії, оцінка та розуміння різниці між системами цінностей різних релігійних та етнічних груп є основами позитивного ставлення. Це означає показ як приналежності до своєї місцевості, країни, ЄС, Європи загалом та всього світу, так і бажання брати участь у демократичному прийнятті рішень на всіх рівнях. Це також включає показ відчуття відповідальності, так само як і розуміння і повагу до загальних цінностей, важливих для єдності суспільства, таких як повага до принципів демократії. Конструктивна участь також включає громадську активність, підтримку соціального різноманіття, єдність та стабільний розвиток, та готовність поважати цінності та приватне життя інших.

7. Ініціативність та практичність

Визначення:

Ініціативність та практичність передбачають вміння особи втілювати в життя ідеї. Це включає творчість, інноваційний підхід та ризикованість, так само як і вміння планувати та організовувати проекти для досягнення цілей. Це допомагає особам не тільки у домашньому повсякденні та у суспільстві, але й на робочому місці визначити середовище праці та використати наявні можливості, і є основою для конкретніших навичок та знань, необхідних для тих, хто ініціює чи підтримує соціальну та комерційну діяльність. Це також включає усвідомлення етичних цінностей та допомагає в ефективному управлінні.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються ініціативності та практичності:

Необхідні знання включають можливість визначити наявні можливості для особистого життя, професійної та/або ділової діяльності, а також вміння оцінити «загальну картину» середовища, в якому живуть та працюють люди, наприклад, широке розуміння загальних принципів економіки, та визначити можливості та труднощі роботодавця чи організації. Особи також повинні усвідомлювати етнічне середовище підприємств і те, як вони можуть допомагати, наприклад, через ведення чесної торгівлі чи через створення соціальних підприємств.

Ці навички передбачають випереджувальний проектний менеджмент (у тому числі, наприклад, вміння планувати, організовувати, керувати та делегувати, аналізувати, спілкуватись, опитувати, оцінювати та записувати), ефективне представлення та ведення переговорів і вміння працювати як поодинці, так і в команді. Необхідним є вміння оцінювати та визначати свої сильні та слабкі сторони, оцінювати та брати на себе ризик, якщо це виправдано.

Практичний підхід характеризується ініціативністю, упередженістю, незалежністю, інноваційністю як в особистому та соціальному житті, так і на роботі. Він також включає мотивацію та визначення методу досягнення цілей як особистих, так і спільних, у тому числі, на роботі.

8. Обізнаність у сфері культури та вміння творчо самовиражатись

Визначення:

Оцінка важливості творчого вираження ідей, досвіду та емоцій у всіх видах засобів масової інформації, включаючи музику, виконавчі різновиди мистецтва, літературу та образотворче мистецтво.

Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються компетенції обізнаності у сфері культури та вмінні творчо самовиражатись:

Обізнаність у сфері культури означає знання місцевого, державного та європейського культурного спадку та його місця в світі. Це включає основні знання видатних культурних праць, в тому числі популярної сучасної культури. Необхідно розуміти культурне та мовне різноманіття Європи та інших частин світу, бажання зберегти його та важливість естетичної факторів у повсякденному житті.

Ці навички включають оцінку та вираження: оцінку та задоволення від витворів мистецтва та вистав і самовираження через різні засоби масової інформації, використовуючи свої природжені здібності. Вони включають також вміння пов'язати свої власні

творчі та експресивні точки зору з думками інших та вміння визначати та усвідомлювати соціальні та економічні можливості у культурній діяльності. Культурне вираження необхідне для розвитку творчих здібностей, які можуть знайти широке застосування в професійній діяльності.

Чітке розуміння своєї власної культури та культурна усвідомленість можуть бути основою для сприйняття та поваги до різноманітних культурних проявів. Позитивне ставлення також включає творчий підхід та бажання сприяти естетичному вираженню через мистецьке самовираження та участь у культурному житті.

Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року
Рекомендації; Європейський Союз від 18.12.2006 № 2006/962/ЄС

URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_975

Публікації документа: Офіційний вісник Європейського Союзу від 30.12.2006–2006 р., / L394/, стор. 10.

ШКОЛИ ДЛЯ XXI СТОЛІТТЯ

«Не обмежуйте дітей ваших власним навчанням, бо вони народилися в інший час»

(Єврейське прислів'я)

1 Вступ – навіщо потрібна консультація щодо шкіл?

Держави-члени ЄС несуть відповідальність за організацію та зміст систем освіти і навчання. Роль Європейського Союзу полягає в тому, щоб підтримувати їх. Європейська Комісія тісно співпрацює з державами-членами, допомагаючи їм розвивати та модернізувати їхню політику в галузі освіти. Вона робить це двома основними способами: Програма «Освіта і навчання 2010», що є частиною переглянутої Лісабонської стратегії, сприяє обміну інформацією, даними та передовим досвідом через взаємне навчання та експертну оцінку. Завдяки новій Програмі навчання впродовж життя³⁸ Комісія інвестує майже 7 мільярдів євро протягом семи років у проекти, що нададуть нові освітні можливості тисячам учнів, студентів і викладачів.

³⁸ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/newprog/index_en.html

Важливість освіти і навчання в рамках Лісабонської стратегії зростання і створення робочих місць³⁹ уже давно визнана. Європейська Рада неодноразово підкреслювала роль освіти і навчання для довгострокової конкурентоспроможності Європейського Союзу, а також для соціальної згуртованості. Послідовні Спільні звіти про зайнятість підкреслювали питання освіти; останній звіт, за 2006/2007 рік⁴⁰ закликає до більших інвестицій у людський капітал через кращий розвиток освіти та навичок і визнає зростаючу важливість навчання впродовж життя в національних програмах реформ. У ньому також висвітлюються конкретні проблеми, такі як раннє залишення школи і стверджується, що системи освіти занадто часто поглиблюють існуючу нерівність і що реформи повинні бути більш комплексними, заснованими на довгостроковому політичному плануванні та «культурі оцінювання».

Виклик, що стоїть перед системами освіти, можна підсумувати в термінах, викладених у Повідомлення Комісії від 2006 року про сприяння ефективності та справедливості в освітніх системах. Це забезпечення того, щоб системи були одночасно ефективними у досягненні високих рівнів досконалості та справедливими у підвищенні загального рівня навичок. У цьому контексті деякі з найважливіших викликів, які мають найбільше значення для добробуту людей і для блага суспільства, пов'язані з якістю початкової освіти і навчання.

Таким чином, питання, пов'язані зі школами, мають тенденцію займати центральне місце в національних політичних дебатах про освіту. Школа⁴¹ це місце, де більшість європейців проводять щонайменше дев'ять або десять років свого життя⁴² тут вони отримують базові знання, навички та компетенції, а також багато фундаментальних норм, поглядів і цінностей, які вони пронесуть через усе своє життя. Доповнюючи ключову роль батьків, школа може допомогти людині розвинути свої таланти та реалізувати свій потенціал для особистісного зростання (як емоційного, так і інтелектуального) та благополуччя.

Якщо вона підготувати їх до життя в сучасному світі, школа повинна спрямовувати людей на шлях навчання впродовж усього життя. Якісна шкільна освіта також закладає основи відкритого і демократичного суспільства, виховуючи громадянськість, солідарність і демократію участі. Однак до цього часу ініціативи та роздуми Європейського Союзу на підтримку Лісабонської стратегії, як правило, зосереджувалися на інших

³⁹ Лісабонська стратегія була прийнята в березні 2000 року і має на меті зробити ЄС найбільш динамічною та конкурентоспроможною економікою до 2010 року. Ця стратегія охоплює декілька сфер політики, від досліджень і освіти до навколишнього середовища та зайнятості.

⁴⁰ http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/employ_en.htm

⁴¹ Основна увага в цьому документі приділена системам та установам обов'язкової освіти.

⁴² Еврідіка: Основні дані за 2005 рік, таблиця B1.

аспектах систем освіти і навчання – наприклад, на професійно-технічній освіті, а віднедавна і на вищій освіті. Школа, незважаючи на її фундаментальне значення для досягнення загальних цілей, викладених у робочій програмі «Освіта і навчання 2010», до цього часу не була комплексно розглянута. Хоча є багато прикладів успішних шкіл по всій Європі, є також ознаки того, що необхідно докласти більше зусиль для підвищення рівня грамотності 15-річних, зменшення кількості тих, хто рано залишає школу, та покращення кількості тих, хто рано залишає школу, та покращення рівня завершення старшої середньої освіти, що є ключовими показниками Лісабонської стратегії ЄС щодо зростання та створення робочих місць. На сьогоднішній день:

- П'ята частина дітей віком до 15 років досягає лише найнижчого рівня навичок читання.
- Майже 15% молодих людей у віці 18-24 років передчасно залишають школу.
- Лише 77% 22-річних отримали повну загальну середню освіту⁴³.

Питання навичок є життєво важливим. Майже третина європейської робочої сили має низьку кваліфікацію, але, за деякими оцінками, до 2010 року 50% новостворених робочих місць потребуватимуть висококваліфікованих і лише 15% – для людей з базовою шкільною освітою. Варто зазначити, що школам важко зацікавити молодь ключовими предметами природничо-математичного циклу, які мають вирішальне значення для конкурентоспроможності Європи. Дівчата демонструють гірші результати з математики та природничих наук, ніж хлопці, а також існують інші значні гендерні диспропорції: хлопці демонструють дедалі гірші результати ніж дівчата, в читанні; і хлопці кидають школу частіше, ніж дівчата.

Крім того, існують докази, що високоякісні дошкільні програми, які зосереджені на навчанні, а також особистісних і соціальних компетенціях, мають довготривалі переваги для успішності та соціалізації учнів у школі та в подальшому житті, особливо для найбільш неблагополучних дітей, якщо вони супроводжуються такими заходами, як підтримка у вивченні мови та соціальна адаптація⁴⁴. Незважаючи на це, забезпечення раннього навчання та дошкільної освіти значно відрізняється між державами-членами ЄС⁴⁵. Крім того, хоча жодна шкільна система не забезпечує однакової якості освіти для всіх, діапазон нерівності між учнями в різних країнах дуже різниться, що

⁴³ Прогрес у досягненні Лісабонських цілей у сфері освіти і навчання SEC (2006) 639.

⁴⁴ Додаток до Повідомлення Комісії «Ефективність та справедливість у європейських системах освіти та навчання», 2006.

⁴⁵ ОЕСР: Навчання для майбутнього світу, Перші результати PISA 2003, Програма з міжнародного оцінювання учнів, Париж, 2004 р.

свідчить про те, що в цій сфері все ще існують можливості для вдосконалення.

Саме тому служби Комісії вирішили розпочати цю консультацію.

Респондентам пропонується (1) визначити, які дії необхідні в їхньому національному контексті для забезпечення того, щоб школи надавали якісну освіту, необхідну в 21-му столітті; і (2) визначити ті аспекти шкільної освіти, щодо яких співпраця на рівні Європейського Союзу могла б допомогти державам-членам у модернізації їхніх систем⁴⁶. З цією метою Комісія пропонує респондентам скористатися рамками проблем і питань, викладеними у Розділі 2, який відображає як теми, що вже були предметом обговорення на рівні ЄС, так і питання, що виникають у державах-членах ЄС.

Відображаючи свою роль у підтримці держав-членів, служби Комісії спиратимуться на цю інформацію та інші джерела⁴⁷, щоб визначити ті сфери, де обмін досвідом і спільна робота були б найбільш корисними для майбутньої роботи в рамках програми «Освіта і навчання 2010». Результати консультацій будуть також обговорені на конференції, яка буде організована під португальським головуванням у Союзі в листопаді 2007 року.

2 ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

2.1 Ключові компетентності для всіх

Масова шкільна освіта стала широко доступною в епоху, коли можна було з достатньою впевненістю передбачити знання та навички, які знадобляться учням у дорослому житті. Це у майбутньому буде менш вірогідним. Молоді люди більше не можуть розраховувати на те, що проведуть все своє життя в одному секторі зайнятості або навіть в одному місці; їхні кар'єрні шляхи будуть змінюватися непередбачувано, і їм знадобиться широкий спектр загальних компетентностей, які дозволять їм адаптуватися. У світі, що стає дедалі складнішим, креативність, здатність до нестандартного мислення, творчість, здатність мислити латерально, міждисциплінарні навички та адаптивність, як правило, цінуються більше, ніж конкретні обсяги знань.

Щоб допомогти державам-членам адаптувати свої шкільні програми до сучасних потреб, Союз нещодавно прийняв Європейську рамку ключових

⁴⁶ Діяльність на рівні ЄС в основному здійснюється через робочу програму «Освіта і навчання 2010», а також через підтримку національних програм реформ.

⁴⁷ Наприклад, національні звіти в рамках робочої програми «Освіта і навчання 2010», звіти про національну реформу. Програмні звіти тощо.

компетентностей⁴⁸ – довідковий інструмент щодо ключових компетентностей, які необхідні всім людям для успішного життя в суспільстві знань. Ключові компетентності стосуються знань, навичок і умінь, які слугують для самореалізації особистості, соціальної інтеграції та активної громадянської позиції, а також для працевлаштування. До них відносяться традиційні компетентності, такі як рідна мова, іноземні мови, базові компетентності з математики та природничих наук, та цифрова компетентність, а також більш наскрізні, такі як уміння вчитися, соціальна та громадянська компетентність, ініціативність і підприємливість, а також культурна обізнаність і самовираження.

Рамка ґрунтується на тому, що низка держав-членів переосмислюють шкільні навчальні програми таким чином, що замість переліку вхідних ресурсів (знань, які мають передавати школи) вони визначають результати (навички та уміння, які, як очікується, мають бути сформовані в учнів на різних етапах навчання). Чотири з восьми ключових компетентностей, визначених у ньому, є наскрізними; це піднімає питання, як вони впишуться в шкільну програму, що базується на традиційних «предметах», і в якій мірі школам потрібно буде реорганізуватися, щоб допомогти учням набути таких навичок як на уроках, так і поза ними.

Питання 1: Як можна організувати роботу школи таким чином, щоб надати всім учням повний спектр ключових компетентностей?

2.2 Підготовка європейців до навчання впродовж життя

Успіх людини в суспільстві знань та економіці, що навчається, вимагатиме від неї здатності продовжувати навчання в різні способи впродовж життя, а також швидко та ефективно адаптуватися до мінливих ситуацій.

Це означає, що учні повинні закінчувати школу компетентними та вмотивованими, брати на себе відповідальність за власне навчання впродовж усього життя.

Завдяки освітнім дослідженням наші концепції навчання продовжують розвиватися, але нам ще потрібно пройти певний шлях, перш ніж уроки з досліджень будуть повністю відображені в методах викладання та шкільній організації. Наприклад, точаться дискусії про те, наскільки ще залишається роль «традиційних» методів викладання а також про те, якою мірою

⁴⁸ Рамка ключових компетентностей була розроблена на вимогу Європейської Ради в Лісабоні 2000 року з метою ідентифікувати та визначити ті компетентності, які необхідні кожному громадянину для успішного життя в суспільстві знань. З Рекомендацією можна ознайомитися за посиланням: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf

викладання для старшокласників, які розвинули достатні навички та компетенції для самостійної роботи, може або повинно стати більш орієнтованим на учня, в якому учень і вчитель активно спільно конструюють знання і навички. Інформаційно-комунікаційні технології, наприклад, мають величезний потенціал для підтримки автономного навчання, спільного конструювання знань і розвитку навичок.

Питання 2: Як школи можуть забезпечити молодих людей компетентностями і мотивацією для того, щоб зробити навчання діяльністю впродовж усього життя?

2.3 Сприяння сталому економічному зростанню

Як зазначалося раніше, потреба в наданні молодим людям необхідних ключових компетенцій та підвищенні рівня освіти є важливою частиною стратегій Європейського Союзу, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць та сталий розвиток⁴⁹; вона лежить в основі цілей, викладених у національних програмах реформ держав-членів ЄС. Попит на компетентності є подвійним: швидкий технологічний прогрес вимагає високих і постійно оновлюваних навичок, а зростаюча інтернаціоналізація та нові способи організації компаній (наприклад, з жорсткою ієрархією) вимагають соціальні, комунікативні, підприємницькі та культурні компетенції, які допомагають людям адаптуватися до мінливого середовища.

Покращення освітніх досягнень є важливим для окремих людей, тому що результати навчання в обов'язковій школі мають сильний прямий вплив⁵⁰ на їхні подальші освітні досягнення та на їхню заробітну плату⁵¹. Це також важливо для суспільства; враховуючи, що підвищення успішності (як вимірюється за середніми показниками порівнянних міжнародних учнівських тестів, таких як PISA і TIMSS) тісно пов'язане з економічним зростанням⁵², підвищення загального рівня успішності європейських школярів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню Союзу.

⁴⁹ Стратегія сталого розвитку ЄС закликає держави-члени розвивати освіту для сталого розвитку. Це може включати освіту з таких питань, як стале використання енергії та транспортних систем, сталі моделі споживання і виробництва, здоров'я, медіа-компетентність і відповідальне глобальне громадянство.

⁵⁰ Наприклад, Райс. Вплив місцевих ринків праці на інвестиції в подальшу освіту: Докази з досліджень молодіжних когорт Англії та Уельсу. Журнал економіки народонаселення (1999) та Маані та Калб. Економічні ресурси дитинства, академічна успішність та рішення залишити школу у віці шістнадцяти років. Огляд економіки освіти (2007).

⁵¹ Див. наприклад, результати тестів Currie and Thomas Early. Якість шкільної освіти та SES: Довгостроковий вплив на заробітну плату та результати зайнятості. Зростаюче значення когнітивних навичок у визначенні заробітної плати. The Review of Economics and Statistics, 77 (1995).

⁵² Див: Ханушек і Кімко, Шкільна освіта, якість робочої сили та зростання націй. American Economic Review, 90 (2000).

Питання 3: Як шкільні системи можуть сприяти підтримці довгострокового сталого економічного зростання в Європі?

2.4 Реагування на виклики в наших суспільствах

У нещодавньому Повідомленні Комісії⁵³ та нещодавньому Консультаційному документі⁵⁴ про соціальну реальність Європи зазначається, що політика у сфері освіти і навчання може впливати на соціальні результати, але що нерівність в освіті та навчанні має величезні приховані витрати. Це не означає, що школи завжди можуть вирішувати ширші соціальні проблеми самотужки; дослідження демонструють, що ізольовані ініціативи в галузі освітньої політики матимуть лише обмежений успіх (наприклад, в усуненні бар'єрів для інклюзії, якщо вони не будуть узгоджені з ширшими програмами соціальних та економічних реформ, що пов'язують освіту і навчання з діями в інших сферах політики. Однак школа, яка займає центральне місце в житті дітей і батьків, сьогодні стикається з численними викликами⁵⁵.

Наприклад, неповні сім'ї або батьки, які працюють, можуть розраховувати на те, що школа забезпечить догляд за дітьми, а також освітню підтримку, наприклад, позакласними заходами.

Учнівський контингент віддзеркалює міграційні процеси. У деяких країнах понад 10% учнів у віці 15 років мають батьків, які народилися за кордоном⁵⁶; деякі держави-члени ЄС стикаються з цим явищем вперше. Присутність у шкільному колективі учнів і батьків з різним культурним та мовним походженням може бути багатим джерелом можливостей для навчання, а школа може створити безпечне середовище, в якому люди з різним походженням можуть вчитися один від одного. Ефективна робота зі зростаючим культурним розмаїттям у класах також для деяких держав-членів ЄС є викликом.

Більшість учнів-іммігрантів є вмотивованими учнями і позитивно ставляться до школи⁵⁷, однак у деяких країнах Європейського Союзу існує занепокоєння тим, що учні з іммігрантським походженням часто демонструють значно нижчі результати, ніж їхні місцеві однолітки. Загалом, учні з числа меншин можуть піддаватися менш сприятливому ставленню, ніж решта населення, і

⁵³ Ефективність та справедливість у європейських системах освіти та навчання; COM (2006) 481 final

⁵⁴ Консультаційний документ від Бюро радників з питань європейської політики: Соціальна реальність Європи. URL: http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_en.pdf

⁵⁵ С. Пауер, Узагальнення результатів європейських досліджень у сфері освіти, що мають відношення до політики. Європейська Комісія, Генеральний директорат з досліджень, 2007 р.

⁵⁶ Інтеграція дітей іммігрантів у школи в Європі, Еврідіка, 2004.

⁵⁷ Де студенти-іммігранти досягають успіху, ОЕСР, 2006.

можуть страждати від серйозної нерівності в доступі до освіти та переваг, які вона приносить. Європейський центр моніторингу расизму та ксенофобії, наприклад, зазначає що це стосується ромських дітей у деяких державах-членах ЄС⁵⁸.

Про це йдеться у Спільному звіті Комісії про соціальний захист та соціальну інтеграцію, «У більшості держав-членів ЄС діти мають вищий за середній ризик бідності. У деяких з них майже кожна третя дитина перебуває в зоні ризику. ... Діти з малозабезпечених сімей мають менше шансів, ніж їхні однолітки, добре вчитися в школі, не потрапляти до системи кримінального правосуддя, мати міцне здоров'я та інтегруватимуться в ринок праці та суспільство»⁵⁹. Бідність впливає на їхній когнітивний розвиток і, зрештою, на їхні академічні досягнення⁶⁰. Загалом, молоді люди, які виховуються в менш сприятливому соціально-економічному середовищі, більш схильні до того, щоб частіше залишати школу раніше⁶¹.

Ранній відхід зі школи є значною проблемою в кількох державах-членах ЄС. Прогрес у досягненні до 2010 року показника не більше 10% дітей, які рано залишають школу, є повільним, і Європейська Рада підкреслила, що необхідно докладати більше зусиль для досягнення цієї мети⁶². Освітні практики та суспільні умови також взаємодіють. Існують докази⁶³ того, що розділення дітей в окремі школи на основі їхніх здібностей до 13 років («відстеження») поглиблює відмінності в освітніх досягненнях, зумовлені соціальним походженням, і призводить до ще більш нерівномірних результатів з точки зору успішності учнів і шкіл.

Питання 4: Як шкільні системи можуть найкращим чином реагувати на потребу сприяти рівності, реагувати на культурне розмаїття та зменшувати кількість учнів, які рано залишають школу?

2.5 Школа для всіх

У Європі спостерігається тенденція до навчання всіх учнів (незалежно від їхніх потреб) у загальноосвітніх класах; кількість учнів у повністю відокремлених «спеціальних» школах зменшується, оскільки вони перетворюються на ресурсні центри, які підтримують роботу

⁵⁸ Роми та кочівники в державній освіті, EUMK, 2006 р.

⁵⁹ Спільний звіт про соціальний захист та соціальну інтеграцію, 2007.

⁶⁰ Тематичне дослідження для визначення того, які політичні заходи є успішними у запобіганні дитячій бідності, Європейська Комісія, Генеральний директорат з питань зайнятості та соціальних питань, 2006 р.

⁶¹ Дослідження щодо доступу до освіти та навчання, базових навичок та дітей, які рано залишили школу, Європейська Комісія, Генеральний директорат з питань освіти, 2005 р.

⁶² Висновки головування, Європейська Рада, Брюссель 2006.

⁶³ Див. робочий документ персоналу Комісії: Додаток до доповіді Комісії «Ефективність комунікації та справедливості в європейських системах освіти і навчання», 2006 р.

загальноосвітніх шкіл. На думку експертів, «інклюзивна освіта забезпечує важливу основу для забезпечення рівності можливостей для людей з особливими потребами в усіх аспектах їхнього життя; (вона) вимагає гнучких освітніх систем, які реагують на різноманітні і часто складні потреби окремих учнів»⁶⁴.

Типи практики в класі, які підтримують інклюзію учнів з «особливими» потребами включають: спільне викладання, спільне навчання, спільне вирішення проблем, гетерогенне групування, а також систематичний моніторинг, аналіз, планування та оцінювання роботи кожного учня. Такі підходи, ймовірно, підуть на користь усім учням, у тому числі особливо обдарованим і талановитим дітям⁶⁵.

Таким чином, кроки, спрямовані на залучення дітей з «особливими» освітніми потребами, можна розглядати як розширення принципу, згідно з яким школа має бути побудована навколо особливих потреб кожної окремої дитини. Незважаючи на ці тенденції, в деяких державах-членах незадоволеність загальнодоступною шкільною освітою призвела до того, що невелика кількість батьків навчає своїх дітей вдома.

Питання 5: Якщо школи повинні відповідати індивідуальним навчальним потребам кожного учня, що можна зробити щодо навчальних програм, шкільної організації та ролі вчителів?

2.6 Підготовка молодих європейців до активного громадянства

Збільшення участі молоді у представницькій демократії є одним з найважливіших викликів, що стоять перед європейським суспільством⁶⁶.

Ефективні зв'язки між школами та ширшим світом – у найближчій місцевості, регіоні, державі, Європейському Союзі та за його межами – визнано життєво важливими для того, щоб учні були готові зайняти своє місце в суспільстві. Через школу суспільство допомагає підготувати молодих людей до життя в громаді та до того, щоб бути відповідальними та активними громадянами; воно може дати молодим людям уявлення про те, що означає відповідальне європейське громадянство в умовах демократії^{67 68}.

⁶⁴ Ключові принципи освіти для осіб з особливими потребами, Європейське агентство з питань освіти для осіб з особливими потребами, 2003 р.

⁶⁵ Інклюзивна освіта та класні практики. Європейська агенція з розвитку у сфері особливих потреб освіти. URL: http://www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm

⁶⁶ Наприклад, Молодіжний пакт; Резолюція Ради від 25.11.2003 р. про спільні цілі щодо участі та інформації для молоді (ОJ С 295, 5.12.2003).

⁶⁷ Виховання громадянськості в школах Європи, Еврідіка, 2005.

Як внесок у вирішення цього виклику, Рада Європи визначила можливі шляхи розвитку культури демократії в школах із залученням учнів, батьків та вчителів. Вони спрямовані на те, щоб показати, що демократія не є грою дорослих для дорослих, і що вона «вимагає процесу навчання протягом усього життя, який передбачає, що майбутні дорослі громадяни будуть жити демократією, а також матимуть практичні навички її на своєму власному рівні. Демократія в школах також має прагматичне обґрунтування: вона є ефективним способом створення атмосфери довіри та відповідальності в школах»⁶⁹.

Однак такі тенденції, як зростання насильства, радикалізму чи фундаменталізму в суспільстві, прояви расизму, ксенофобії, гомофобії та сексизму неминуче знаходять своє відображення і в шкільних спільнотах; булінг є проблемою, яку кілька держав-членів визначили як пріоритетний напрямок для дій.

Питання 6: Як шкільні спільноти можуть допомогти підготувати молодих людей до того, щоб бути відповідальними громадянами відповідно до таких фундаментальних цінностей, як спокій і толерантність до різноманіття?

2.7 Вчителі – ключові агенти змін

Внесок шкільного персоналу, а особливо вчителів, є ключовим для успіху кожної школи. Саме вчителі є посередниками між світом, що швидко розвивається, та учнями, які збираються увійти в нього.

Вимоги до вчителів зростають: вони працюють з групами учнів, які є більш гетерогенними, ніж раніше (з точки зору рідної мови, статі, етнічної приналежності, віри, здібностей тощо); від них вимагається використовувати можливості, які надають нові технології, задовольняти попит на індивідуалізоване навчання та допомагати учням стати автономними учнями, які навчаються впродовж усього життя; а також їм, можливо, доведеться брати на себе додаткові завдання з прийняття рішень або управління, що впливають зі збільшенням шкільної автономії.

Крім того, у багатьох школах існує складне середовище; у багатьох державах-членах зафіксовано агресивну поведінку по відношенню до вчителів. Нещодавнє дослідження⁷⁰ перелічило 37 різних екологічних та організаційних чинників, які призводять до того, що вчителі страждають від

⁶⁸ Освіта і громадянство. Звіт про ширшу роль освіти та її культурні аспекти. Рада Європейського Союзу, 13452/04.

⁶⁹ Рада Європи «Демократія в школах»

⁷⁰ Інтернаціонал освіти (ІО). Європейський комітет профспілок освіти (ETUCE) Дослідження на тему Стрес: Причини стресу для вчителів, його наслідки та запропоновані підходи до його зменшення

стресу і хвороб, пов'язаних зі стресом. У зв'язку з цим постають питання про умови праці та підтримку, якої потребують педагогічні працівники.

Багато держав-членів мають труднощі з утриманням досвідчених вчителів. Загалом, у країнах щодо яких є дані, більшість вчителів залишають свою професію, як тільки їм надається така можливість. Це ставить перед державами-членами виклик, який полягає в тому, щоб замінити досвід, який втрачається, і можливість – інвестувати в початкову підготовку нової хвилі вчителів, а також підвищувати кваліфікацію вже працюючих вчителів. Комісія та держави-члени в даний час працюють разом в рамках програми «Освіта і навчання 2010» над пошуком шляхів підвищення якості педагогічної освіти.

Питання 7: Як можна навчати і підтримувати шкільний персонал для вирішення проблем, з якими вони стикаються?

2.8 Допомога шкільним громадам у розвитку

Керівники/директори шкіл відіграють життєво важливу роль в управлінні та керівництві школами. У Європі існує безліч моделей управління школами. Деякі системи надають перевагу «шкільним лідерам» (або командам лідерів), які можуть задавати темп і напрямок змін, сприяти відкритому спілкуванню, стимулювати творче мислення та інновації, мотивувати персонал і учнів до вищих рівнів досягнень і демонструвати ідею навчання впродовж усього життя. В інших системах ролі шкільного лідера не існує.

У публічних дебатах все частіше йдеться про бажаність роботи шкіл у партнерстві з іншими установами та організаціями. Процеси забезпечення підзвітності шкіл громадам, яким вони служать, різняться. У деяких країнах батьки та інші зацікавлені сторони представлені у керівних органах з широкими повноваженнями щодо кадрового забезпечення, фінансів, шкільного духу та навчальної програми; в інших – усі ці повноваження здійснюються централізовано. Розширене використання шкільних приміщень для позакласних заходів або як освітнього ресурсу для всієї громади (наприклад, місцеві навчальні центри) може сприяти розширенню можливостей для навчання впродовж усього життя.

Системи оцінювання та інспектування можуть забезпечити цінний зворотний зв'язок, що дозволить школі розвивати свої досягнення та задовольняти мінливі потреби. Європейський парламент і Рада⁷¹ у 2001 році

⁷¹ Рекомендація про європейське співробітництво в галузі оцінювання якості шкільної освіти OJ L 60/53 1.3.2001.

рекомендували державам-членам створити прозорі системи оцінювання якості та закликали їх створити систему, яка б збалансовувала самооцінювання шкіл з будь-яким зовнішнім оцінюванням, залучити до процесу оцінювання всіх відповідних суб'єктів і поширювати передовий досвід та уроки, отримані в ході оцінювання. Незважаючи на це, батьки, учні та інші члени залучаються до оцінювання рідше, ніж вчителі та шкільні ради⁷². Ключове питання полягає в тому, якою мірою оцінювання та аналіз діяльності школи можуть враховувати соціально-економічний та освітній профіль учнів, тим самим підкреслюючи додаткову цінність школи.

У Європі існують значні відмінності в тому, якою мірою школи мають автономію у визначенні своїх цілей, формуванні навчальних планів, відборі та оплаті праці персоналу та впровадженні будь-яких змін, які можуть виявитися необхідними за результатами оцінювання.

Питання 8: Як шкільні громади можуть найкращим чином отримати лідерство та мотивацію, необхідні їм для досягнення успіху? Як можна розширити їхні можливості для розвитку у відповідь на мінливі потреби та запити?

ВИСНОВОК

Вищевикладене – це далеко не вичерпний перелік викликів, з якими стикаються школи та шкільні системи, однак, він слугує для того, щоб підкреслити значний тиск, в умовах якого вони працюють. Логічно зробити висновок, що інститут школи не може залишатися статичним, якщо він хоче слугувати основою для навчання впродовж усього життя і зробити свій внесок у соціальне й економічне процвітання держав-членів.

Тепер респондентам пропонується відповісти на деякі або на всі вісім запитань, представлених тут визначивши (1), які дії вони підтримують у своєму національному контексті для забезпечення того, щоб отримати якість освіти, необхідну в 21 столітті; і (2) висловитись, як європейська співпраця⁷³ може бути ефективною щодо підтримки держав-членів у модернізації їхніх систем.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ

1. Як можна організувати роботу школи таким чином, щоб надати всім учням повний спектр ключових компетентностей?

⁷² Оцінка шкіл, що надають обов'язкову освіту в Європі. Еврідіка, 2004.

⁷³ Європейська співпраця відбувається в рамках робочої програми «Освіта і навчання 2010», а також через національні програми реформ, які покликані сприяти реалізації Лісабонської стратегії ЄС.

2. Як школа може забезпечити молодих людей компетентностями та мотивацією для того, щоб навчання стало справою всього життя?
3. Як шкільні системи можуть сприяти підтримці довгострокового сталого економічного зростання в Європі?
4. Як шкільні системи можуть найкращим чином реагувати на необхідність сприяти рівності, враховувати культурне розмаїття та зменшувати передчасний відсів учнів?
5. Якщо школи повинні відповідати індивідуальним навчальним потребам кожного учня, що можна зробити щодо навчальних програм, шкільної організації та ролі вчителів?
6. Як шкільні громади можуть допомогти підготувати молодих людей до того, щоб вони стали відповідальними громадянами відповідно до таких фундаментальних цінностей, як терпимість і толерантність до різноманіття?
7. Як можна навчати та підтримувати шкільний персонал для вирішення проблем, з якими вони стикаються?
8. Як найкраще забезпечити шкільним громадам лідерство та мотивацію, необхідні для досягнення успіху? Як надати їм можливість розвиватися у відповідь на мінливі потреби та запити?

Неофіційний переклад О. Стрілюк

European Union. Schools for the 21-st Century. Commission Staff Working Paper. 11.07.01. SEC (2007) 1009. Brussels: Commission of the European Communities, 2007. 12 p.

**Рекомендація
Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01
«Про встановлення Європейської кваліфікаційної
структури для можливості отримати освіту
протягом усього життя»
від 23 квітня 2008 року
(Текст стосується ЄЕП)**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,
Беручи до уваги Договір про заснування Європейського
Співтовариства ([994_017](#)) і, зокрема, його статті 149 (4) і
150 (4),

Беручи до уваги пропозицію Комісії,
Беручи до уваги висновок Європейського
економічного-соціального Комітету(1),

Беручи до уваги висновок Комітету регіонів(2),
Діючи відповідно до процедури, встановленої у статті 251
Договору(3) ([994_017](#)),

(1) ОВ С 175, 27.7.2007, С. 74.

(2) ОВ С 146, 30.6.2007, С. 77.

(3) Висновок Європейського Парламенту від 24 жовтня 2007 року (ще не опубліковано в Офіційному віснику), і Рішення Ради від 14 лютого 2008 року.

Оскільки:

(1) Розширення та визнання набутих знань, професійних навичок та рівня компетентності громадян мають важливе значення для розвитку особистості, конкурентоспроможності, підвищення рівня зайнятості та соціальної згуртованості в рамках Співтовариства. Таке розширення та визнання повинно сприяти інтернаціональній мобільності працівників та студентів, а також задоволенню потреб попиту та пропозиції на європейському ринку праці. Доступ до участі в освітньому процесі протягом усього життя для всіх, в тому числі для знедолених людей, а також застосування здобутих кваліфікацій слід заохочувати і поліпшувати на рівні держав і Співтовариства.

(2) Європейська Рада в Лісабоні у 2000 року постановила, що підвищення прозорості кваліфікацій має бути одним з основних компонентів, необхідних для того, аби системи освіти та професійної підготовки в рамках Співтовариства відповідали вимогам суспільства. Крім того, Європейська Рада в Барселоні 2002 року закликала до більш тісної співпраці у сфері університетської освіти та до підвищення прозорості та покращення способів визнання освіти, здобутої у професійній сфері та сфері підвищення кваліфікації.

(3) У Резолюції Ради від 27 червня 2002 року можливість освіти протягом усього життя(4) відбулося звернення до Комісії з приводу розробки у тісній співпраці з Радою і державами-членами норм визнання кваліфікацій, отриманих в результаті як загальної, так і професійної освіти, на основі досягнень Болонського процесу ([994 525](#)) і поширення подібних заходів у сфері професійної освіти.

(4) ОВ С 163, 9.7.2002, С. 1.

(4) Спільні доповіді Ради та Комісії про імплементацію робочої програми "Освіта та професійна підготовка 2010", які було прийнято у 2004 та 2006 роках, підкреслили необхідність розробки Європейських кваліфікаційних норм.

(5) У рамках Копенгагенського процесу, під час засідання Ради 15 листопада 2004 року з питань подальших перспектив розширеної європейської співпраці в галузі професійної освіти і підвищення кваліфікації, Рада та представники урядів держав-членів зробили висновки на користь розробки відкритих та гнучких Європейських

кваліфікаційних норм, заснованих на принципах прозорості та взаємної довіри, які повинні характеризувати як загальну освіту та і підвищення кваліфікації.

(6) Слід заохочувати затвердження неформальних і неофіційних результатів навчання відповідно до висновків Ради про загальні європейські принципи визначення та підтвердження неформальної та неофіційної освіти від 28 травня 2004 року.

(7) Європейська Рада у Брюсселі в березні 2005 року і березні 2006 року наголосила на важливості прийняття Європейських кваліфікаційних норм.

(8) Ця Рекомендація враховує Рішення N 2241/2004/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 15 грудня 2004 року про єдину для Співтовариства Схему прозорості кваліфікацій і компетентності (Europass)(1) та Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського Парламенту і Ради ([994_975](#)) від 18 грудня 2006 року про основні професійні навички, необхідні для отримання освіти протягом усього життя(2).

(1) ОВ L 390, 31.12.2004, С. 6.

(2) ОВ L 394, 30.12.2006, С. 10.

(9) Ця Рекомендація відповідає нормам, встановленим для Європейської системи вищої освіти, та відповідає ідентифікаторам циклів, узгоджених міністрами з вищої освіти з 45 європейських країн на зустрічі в Бергені 19 і 20 травня 2005 року в рамках Болонського процесу.

(10) Висновки Ради про забезпечення якості професійної освіти та підвищення кваліфікації від 23 і 24 травня 2004 року, Рекомендації 2006/143/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 року про подальше європейське співробітництво у сфері забезпечення якісної системи вищої освіти(3), а також стандарти і принципи забезпечення якісної Європейської вищої освіти, узгоджені міністрами з вищої освіти на засіданні в Бергені, містять загальні принципи забезпечення якості, які повинні лежати в основі імплементації Європейських кваліфікаційних норм.

(3) ОВ L 64, 4.3.2006, С. 60.

(11) Ця Рекомендація не завдає шкоди положенням Директиви 2005/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 7 вересня 2005 року про визнання професійних кваліфікацій(4), яка наділяє правами і обов'язками відповідні національні органи та мігрантів. Використання Європейських кваліфікаційних норм для визначення кваліфікаційного рівня не має впливати на доступ до ринку праці, де визнано професійні кваліфікації відповідно до Директиви 2005/36/ЄС.

(4) ОВ L 255, 30.9.2005, С. 22. Директива зі змінами, внесеними Директивою Ради 2006/100/ЄС (ОВ L 363, 20.12.2006, С. 141).

(12) Мета цієї Рекомендації полягає в тому, щоб створити загальну систему, до якої звертатимуться як до засобу порівняння різних кваліфікаційних систем та їх рівнів, як для загальної та вищої освіти, так і для професійної освіти та підвищення кваліфікації. Це буде сприяти підвищенню прозорості, можливості для порівняння і визнанню кваліфікацій громадян, отриманих відповідно до принципів освіти інших держава-членів. Кожен кваліфікаційний рівень можливо досягти шляхом цілого ряду освітніх та кар'єрних сходинок. Європейські кваліфікаційні норми повинні, крім того, дозволити міжнародним галузевим організаціям узгодити свої кваліфікаційні системи із загальним європейським орієнтиром і, таким чином, показати взаємозв'язок між міжнародними та національними кваліфікаційними системами. Отже, ця Рекомендація сприяє ширшим цілям щодо заохочення неперервної освіти та підвищення рівня працевлаштування та соціальної інтеграції працівників і студентів. Прозорі принципи забезпечення якості та обмін інформацією буде сприяти її імплементації, таким чином допомагаючи будувати взаємну довіру.

(13) Ця Рекомендація повинна сприяти модернізації системи освіти та професійної підготовки, взаємозв'язку освіти, підвищення кваліфікації і працевлаштування та зміцненню зв'язків між формальною, неформальною і неофіційною освітою, що веде до підтвердження результатів навчання на основі набутого досвіду.

(14) Ця Рекомендація не заміняє і не визначає національні кваліфікаційні системи і/або кваліфікації. Європейські кваліфікаційні норми не описують конкретні кваліфікації або індивідуальний рівень компетентності, а окремі види кваліфікацій національних кваліфікаційних систем слід характеризувати за встановленим кваліфікаційним рівнем згідно з Європейськими кваліфікаційними нормами.

(15) Враховуючи необов'язковий характер Рекомендації, вона керується принципом субсидіарності, таким чином підтримуючи і доповнюючи діяльність держав-членів шляхом сприяння подальшій співпраці між ними, щоб підвищити прозорість та заохотити неперервну освіту та рухливість громадян по території ЄС. Вона повинна здійснюватися відповідно до національного законодавства і практики.

(16) Оскільки мету цієї Рекомендації, а саме створення єдиної системи, до якої звертатимуться як до засобу порівняння різних кваліфікаційних систем та їх рівнів, не можна повністю досягти

через держави-члени, беручи до уваги масштаби і наслідки описаних заходів, досягти її буде краще на рівні Співтовариства, яке може вжити заходів відповідно до принципу субсидіарності, про який ідеться у статті 5 Договору ([994_017](#)). Відповідно до принципу пропорційності, про який йдеться у вказаній статті, ця Рекомендація не виходить за рамки необхідного для досягнення цієї мети,

РЕКОМЕНДУЮТЬ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ:

1. використовувати Європейські кваліфікаційні норми в якості засобу порівняння кваліфікаційних рівнів різних кваліфікаційних систем та засобу поширення можливості отримання освіти протягом усього життя та рівних можливостей для отримання знань, а також подальшої інтеграції до європейського ринку праці, ставлячись при цьому з повагою до розмаїття національних систем освіти;

2. узгодити національні кваліфікаційні системи з Європейськими кваліфікаційними нормами до 2010 року, зокрема, охарактеризувати у зрозумілій формі свої кваліфікаційні рівні відповідно до рівнів, зазначених у додатку II, і, де це доречно, розробити кваліфікаційні норми відповідно до національних законів та норм;

3. вжити відповідних заходів для того, щоб до 2012 року всі нові кваліфікаційні сертифікати, дипломи та документи, що діють для всіх країн ЄС (в рамках Europass), видані компетентними органами, містили чіткі роз'яснення щодо зв'язку між рівнями національних кваліфікаційних систем та Європейськими кваліфікаційними нормами;

4. при визначенні і роз'ясненні кваліфікацій використовувати підхід, що базується на результатах навчання, а також сприяти визнанню неформальної та неофіційної освіти відповідно до спільних європейських принципів, затверджених висновками Ради від 28 травня 2004 року, приділяючи особливу увагу тим громадянам, які потерпають від безробіття або соціально незахищеним працівникам, для яких такий підхід може сприяти ширшому залученню до участі в процесі отримання освіти протягом усього життя та доступу до ринку праці;

5. сприяти застосуванню принципу забезпечення якісної освіти і професійної підготовки, який викладено в Додатку III при узгодженні кваліфікацій національних кваліфікаційних систем вищої та професійної освіти і підвищення кваліфікації з Європейськими кваліфікаційними нормами;

6. визначити національні центри, які координуватимуть окремі структури і вимоги держав-членів, для підтримки і, разом з іншими

національними органами, для слідування за втіленням якісного і прозорого взаємозв'язку між національними кваліфікаційними системами та Європейськими кваліфікаційними нормами.

До завдань цих координаційних центрів слід включити:

(a) забезпечення відповідності кваліфікаційних рівнів національних кваліфікаційних систем до Європейських кваліфікаційних норм, встановлених у Додатку II;

(b) забезпечення прозорості методів здійснення відповідності національних кваліфікаційних рівнів Європейським кваліфікаційним нормам задля спрощення їхнього порівняння, з одного боку, та забезпечення публікацій кінцевих рішень, з іншого;

(c) забезпечення доступу до інформації і надання допомоги зацікавленим сторонам щодо того, яким чином національні кваліфікаційні системи мають відповідати Європейським кваліфікаційним нормам;

(d) залучення до спільної діяльності всіх зацікавлених сторін, в тому числі, відповідно до національного законодавства та норм, закладів вищої та професійної освіти і підвищення кваліфікації, партнерів у соціальній сфері, галузей та експертів, що займаються порівнянням і застосуванням отриманих кваліфікацій на європейському рівні.

СХВАЛЮЮТЬ НАМІР КОМІСІЇ:

1. підтримати держави-члени у виконанні вищезазначених завдань і міжнародні галузеві організації у застосуванні системи рівнів та принципів Європейських кваліфікаційних норм, про які зазначено у цій Рекомендації, а саме, полегшувати співпрацю, обмінюватися позитивним досвідом та проводити тестування – *inter alia* за допомогою добровільних взаємних перевірок та експериментальних проектів в рамках програм Співтовариства, проводячи інформативні та консультативні заняття з комітетами, що займаються встановленням соціального діалогу – і поширювати підтримку та розповсюдження методичних матеріалів;

2. створити до 23 квітня 2009 року робочу групу з питань Європейських кваліфікаційних норм, що складатиметься з представників держав-членів, європейських партнерів у соціальній сфері та інших зацікавлених сторін, яка має відповідати за забезпечення повністю узгодженої діяльності і за втілення принципу прозорості процесу втілення відповідності кваліфікаційних систем до Європейських кваліфікаційних норм;

3. проаналізувати та оцінити, у співпраці з державами-членами і після обговорення з усіма зацікавленими сторонами, виконання дій, про які зазначено у Рекомендації, в тому числі обов'язків та

терміну існування робочої групи, і до 23 квітня 2013 року, звітувати Європейському Парламенту та Раді про отриманий досвід та подальші перспективи, а також, за потреби, переглянути і зробити оцінку цієї Рекомендації;

4. налагодити тісний зв'язок між Європейськими кваліфікаційними нормами та діючими або можливими європейськими спільними системами оцінювання та накопичення даних у системі вищої та професійної освіти і підвищення кваліфікації з метою покращення руху громадян по території ЄС та сприяти визнанню результатів навчання.

Вчинено у Страсбурзі 23 квітня 2008 року.

За Європейський Парламент
Голова
H.-G.POTTERING

За Раду
Голова
J.LANARCIC

Додаток I

Визначення

Визначення, які застосовуються для цілей Рекомендації:

(a) «кваліфікація» – це офіційний результат оцінювання та підтвердження знань, який здобуває особа в результаті рішення компетентного органу про те, що результати навчання відповідають існуючим стандартам;

(b) «національна кваліфікаційна система» – це всі види діяльності держави-члена стосовно визнання освіти та інших механізмів, які пов'язують професійну освіту та підвищення кваліфікації з ринком праці та громадянським суспільством. Це включає в себе розвиток і імплементацію організаційних моментів і принципів щодо забезпечення якості, оцінки та присвоєння кваліфікацій. Державна кваліфікаційна система може складатися з декількох підсистем і може включати в себе національні кваліфікаційні норми;

(c) «національні кваліфікаційні норми» – це інструмент класифікації кваліфікацій згідно з низкою критеріїв, характерних для досягнутих освітніх рівнів, метою якого є інтеграції та координації національних кваліфікаційних підсистем і поширення прозорості, доступності, прогресу і якості отриманих кваліфікацій для ринку праці та громадянського суспільства;

(d) «галузь» – це сукупність професійних видів діяльності відповідно до їх основних економічних функцій, продуктів, послуг або технологій;

(e) «міжнародна галузева організація» – це об'єднання національних організацій, наприклад, працедавців і професійних організацій, яке представляє інтереси національних галузей;

(f) «результати навчання» – це підтвердження знань студента і того, що він розуміє і вміє робити по завершенню навчального процесу, що визначається по рівню знань, навичок і компетентності;

(g) «знання» – це результат засвоєння інформації в процесі навчання. Знання складається з фактів, принципів, теорій і практики і пов'язане з професійною або навчальною сферою. У контексті Європейської кваліфікаційних норм знання характеризуються як теоретичне та/або фактичне;

(h) «навички» – це здатність застосовувати знання і використовувати нові ідеї для завершення завдань та вирішення проблем. У контексті Європейських кваліфікаційних норм навички характеризуються як когнітивні (використання логічного, інтуїтивного і творчого мислення) чи практичні (спритність рук і застосування методів, матеріалів, інструментів і приладів);

(i) «компетентність» – це беззаперечна здатність використовувати знання, навички та індивідуальні, соціальні і/або методологічні вміння в роботі або навчанні, а також у професійному та особистісному розвитку. У контексті Європейських кваліфікаційних норм вміння характеризуються такими якостями як відповідальність та самостійність.

Додаток II

Опис рівнів згідно з Європейськими кваліфікаційними нормами (ЄКН)

Кожен з 8-ми рівнів визначається через набір описових компонентів, які позначають відповідність результатів навчання до кваліфікацій кожного рівня будь-якої кваліфікаційної системи.

	Знання	Навички	Вміння
	У контексті ЄКН	У контексті ЄКН	У контексті ЄКН
	знання	навички	компетентність
	визначаються як	визначаються як	визначаються
	теоретичні	когнітивні	такими якостями
	і/або фактичні	(використання	як
		логічного,	відповідальність
		інтуїтивного і	та самостійність
		творчого	
		мислення) чи	
		практичні	
		(спритність рук	
		і застосування	

		методів, матеріалів, інструментів і приладів)	
Рівень 1 Результати навчання, що відповідають рівню 1	загальні базові знання	базові навички, необхідні для виконання простих завдань	виконання роботи або проходження навчання під безпосереднім контролем в визначеній сфері діяльності
Рівень 2 Результати навчання, що відповідають рівню 2	базові фактичні знання, отримані за місцем роботи або навчання	базові когнітивні і практичні навички, необхідні для використання відповідної інформації з метою виконання завдань та вирішення щоденних проблем, керуючись простими правилами та методами	виконання роботи або проходження навчання під контролем з наданням певної самостійності у діях
Рівень 3 Результати навчання, що відповідають рівню 3	знання фактів, принципів, норм та загальних понять, отримані за місцем роботи або навчання	ряд когнітивних і практичних навичок, необхідних для виконання завдань та вирішення проблем шляхом виокремлення і використання базових методів, засобів, матеріалів та інформації	відповідальність за виконання завдань на роботі або під час навчання вироблення власної схеми дій у проблемних ситуаціях
Рівень 4 Результати навчання, що відповідають рівню 4	фактичні та теоретичні знання в широкому розумінні, отримані за місцем роботи або навчання	ряд когнітивних і практичних навичок, необхідних для винесення рішень при існуванні конкретних проблем в професійній сфері чи у сфері навчання	використовувати навички самоорганізації в межах робочої схеми чи контексту навчання, які зазвичай легко передбачити, але які можуть змінюватися контролювати щоденну роботу інших, беручи певну

			відповідальність за оцінку та вдосконалення робочої або навчальної діяльності
Рівень 5(*) Результати навчання, що відповідають рівню 5	грунтовні, спеціалізовані, фактичні та теоретичні знання, отримані за місцем роботи або навчання та усвідомлення меж своїх знань	широкий спектр когнітивних і практичних навичок, необхідних для знаходження творчих рішень до абстрактних проблем	використовувати навички управління та контролю під час роботи або навчання, якщо виникають непередбачувані зміни покращувати рівень своєї роботи і роботи інших
Рівень 6(**) Результати навчання, що відповідають рівню 6	високий рівень знань, отриманих за місцем роботи або навчання, а також здатність до аналізу теорій і принципів	високий рівень навичок, які демонструють майстерність та новаторство, необхідні для вирішення складних і непередбачуваних проблем під час роботи або навчання у спеціалізованій сфері	управління складними технічними або професійними видами діяльності чи проектами, беручи на себе відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних ситуаціях під час роботи або навчання відповідальність за управління професійним розвитком окремих осіб і груп
Рівень 7(***) Результати навчання, що відповідають рівню 7	вузько-спеціалізовані знання, деякі з яких є основними для необхідної сфери діяльності в роботі або навчанні, і які лежать в основі оригінального мислення і/або наукового дослідження здатність до аналізу знань у відповідній	спеціалізовані навички, необхідні для вирішення проблем під час наукового дослідження і/або інноваційні ідеї для накопичення нових знань і методів та для об'єднання знань з різних сфер	управління і зміна на краще складних, непередбачуваних принципів роботи або навчання, які вимагають нових стратегічних підходів відповідальність за розширення професійних знань і методів і/або за оцінювання роботи команд

	сфері і на стику різних областей		
Рівень 8(****)	найвищий рівень знань в обраній професійній сфері або сфері навчання та на стику різних областей	найвищий рівень спеціалізованих навичок і прийомів, до яких входить синтез і оцінка, необхідні для вирішення найважливіших проблем у галузі наукових досліджень і/або в інноваційному процесі, а також для розширення і перегляду існуючих знань або професійної практики	демонстрація високого рівня відповідаль- ності, інноваційні ідеї, самостійність, високий науковий та професійний рівень і постійне прагнення до генерації нових ідей чи методик в основі роботи або навчання, а також здійснення наукового дослідження

Відповідність кваліфікаційних норм Європейської системи вищої освіти

Кваліфікаційні норми Європейської системи вищої освіти передбачають ідентифікатори циклів.

Кожен ідентифікатор циклу являє собою набір очікуваних типових досягнень і вмінь, які відповідають кваліфікаціям, які необхідно отримати наприкінці кожного з циклів.

(*) Ідентифікатор короткого циклу вищої освіти (в межах або разом з першим циклом), розроблений Спільною ініціативною групою щодо якості в рамках Болонського процесу, відповідає результатам навчання п'ятого рівня ЄКН.

(**) Ідентифікатор першого циклу кваліфікаційних норм в Європейській системі вищої освіти, узгоджений міністрами з вищої освіти під час засідання в Бергені у травні 2005 року в рамках Болонського процесу, відповідає результатам навчання шостого рівня ЄКН.

(***) Ідентифікатор другого циклу кваліфікаційних норм в Європейській системі вищої освіти, узгоджений міністрами з вищої освіти під час засідання в Бергені у травні 2005 року в рамках Болонського процесу, відповідає результатам навчання сьомого рівня ЄКН.

(****) Ідентифікатор третього циклу кваліфікаційних норм в Європейській системі вищої освіти, узгоджений міністрами з вищої освіти під час засідання в Бергені у травні 2005 року в рамках Болонського процесу, відповідає результатам навчання восьмого рівня ЄКН.

Додаток III

Загальні принципи забезпечення якісної вищої та професійної освіти та підвищення кваліфікації у контексті Європейських кваліфікаційних норм

При імplementації Європейських кваліфікаційних норм якість, яка необхідна для досягнення рівня відповідальності і вдосконалення у сфері вищої та професійної освіти і підвищення кваліфікації, необхідно забезпечувати відповідно до таких принципів:

- план дій і методи забезпечення якості повинні стати основою для всіх рівнів Європейських кваліфікаційних норм,
- забезпечення якості має бути невід'ємною частиною внутрішнього управління навчальних закладів загальної та професійної освіти,
- забезпечення якості повинно включати в себе регулярну оцінку зовнішніми контрольними органами або установами закладів освіти, їх програм або їх систем гарантії якості,
- зовнішні контрольні органи або установи, які сприяють забезпеченню якості, мають регулярно змінюватись,
- до сфери забезпечення якості входить сфера навчання, вихідна інформація, методи її поширення і результати, при цьому акцент робиться на результатах навчання,
- до систем гарантії якості входять такі компоненти:
 - чітко визначені і окреслені цілі і стандарти, керівні принципи для імplementації, в тому числі участь зацікавлених сторін,
 - необхідні матеріали,
 - послідовні методи оцінки разом із самооцінкою та зовнішньою оцінкою,
 - механізми забезпечення зворотного зв'язку і методи вдосконалення,
 - широкодоступні результати оцінювання,
 - ініціатива щодо забезпечення якості на міжнародному, національному та регіональному рівнях має бути спрямована на забезпечення швидкого огляду, узгодженості, взаємодії і всезагального аналізу системи,
 - процес забезпечення якості має бути спільним на всіх рівнях і системах освітнього процесу загальної і професійної освіти за участі зацікавлених сторін на території держав-членів і в усьому Співтоваристві,

- забезпечення якості орієнтується на рівень Співтовариства, що може сприяти взаємному навчанню і оцінюванню.

Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» від 23 квітня 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_988#Text

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА ТА ПЕРЕГОВОРИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ (DG NEAR)

Розділи законодавства

(Витяг)

Розділ 10: Інформаційне суспільство та медіа

Законодавство включає конкретні правила щодо електронних комунікацій, послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної комерції та послуг умовного доступу, а також аудіовізуальних послуг. У сфері електронних комунікацій законодавство має на меті усунути перешкоди для ефективного функціонування внутрішнього ринку телекомунікаційних послуг і мереж, сприяти конкуренції та захищати інтереси споживачів у цьому секторі, включаючи загальну доступність сучасних послуг. Що стосується аудіовізуальної політики, законодавство вимагає узгодження з Директивою «Телебачення без кордонів», яка створює умови для вільного переміщення телевізійних програм в межах ЄС. Метою законодавства є створення прозорої, передбачуваної та ефективної нормативно-правової бази для суспільного та приватного мовлення відповідно до європейських стандартів. Законодавство також вимагає можливості брати участь у програмах співтовариства «Медіа плюс» і «Медіа навчання».

Розділ 25: Наука та дослідження

Законодавство у сфері науки та досліджень не вимагає транспонування правил ЄС у національне законодавство. Спроможність імплементації пов'язана з наявністю необхідних умов для ефективної участі в Рамкових програмах ЄС. Для того, щоб забезпечити повну та успішну асоціацію з Рамковими програмами, державам-членам необхідно забезпечити необхідну імплементаційну спроможність у сфері досліджень та технологічного розвитку, включаючи належне кадрове забезпечення.

Розділ 26: Освіта та культура

Сфери освіти, професійної підготовки, молоді та культури є, насамперед, компетенцією держав-членів. Рамки співробітництва у сфері освіти і навчання спрямовані на зближення національних політик і досягнення спільних цілей за допомогою відкритого методу координації, що призвело до створення програми «Освіта і навчання 2010», яка об'єднує всі дії у сфері освіти і навчання на європейському рівні. Що стосується культурного розмаїття, держави-члени повинні дотримуватися принципів, закріплених у статті 151 Договору про заснування ЄС, і забезпечити, щоб їхні міжнародні зобов'язання дозволяли зберігати і просувати культурне розмаїття. Держави-члени повинні мати правові, адміністративні та фінансові умови, а також необхідний виконавчий потенціал для забезпечення належного фінансового управління програмами Співтовариства в галузі освіти, професійної підготовки та молоді (наразі це програми «Леонардо да Вінчі», «Сократ», «Молодь»).

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR).

URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership/chapters-acquis_en

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про освіту

(Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017)

(Витяг)

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Цей Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і

юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) автономія - право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом;

2) академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом;

3) безоплатна освіта - освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством;

4) викладацька діяльність - діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору;

5) електронний підручник (посібник) - електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію;

6) заклад освіти - юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність;

7) засновник закладу освіти - орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника;

8) здобувачі освіти - вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти;

9) індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням

його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

10) індивідуальна програма розвитку - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання;

11) індивідуальний навчальний план - документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів;

12) інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

13) інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

14) кваліфікація - визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання);

15) компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність;

16) освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей;

17) освітня діяльність - діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті;

18) освітня послуга - комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання;

19) освітня програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо),

спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання;

20) особа з особливими освітніми потребами - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

21) педагогічна діяльність - інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей;

22) результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів;

23) рівень освіти - завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій;

24) розумне пристосування - запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами;

25) система освіти - сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними;

26) спеціальні закони - закони України [«Про дошкільну освіту»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#), [«Про професійно-технічну освіту»](#), [«Про вищу освіту»](#);

27) суб'єкт освітньої діяльності - фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність;

28) універсальний дизайн у сфері освіти - дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну;

29) якість освіти - відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг;

30) якість освітньої діяльності - рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

2. Положення цього та спеціальних законів щодо батьків стосуються також інших законних представників здобувачів освіти. Батьки, інші законні представники реалізують відповідні положення цього Закону та спеціальних законів стосовно осіб, які не досягли повноліття, а також відповідно до законодавства стосовно осіб, дієздатність яких обмежена.

Стаття 2. Законодавство України про освіту

1. Законодавство України про освіту ґрунтується на [Конституції України](#) та складається із цього Закону, спеціальних законів, інших актів законодавства у сфері освіти і науки та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

2. Підзаконні нормативно-правові акти не можуть звужувати зміст і обсяг конституційного права на освіту, а також визначених законом автономії суб'єктів освітньої діяльності та академічних свобод учасників освітнього процесу.

Листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і не можуть встановлювати правові норми.

3. Суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної цим Законом, спеціальними законами та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством.

Стаття 3. Право на освіту

1. Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених [Конституцією](#) та законами України.

2. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

3. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих.

4. Кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством.

5. Держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально вразливих верств населення.
6. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.
7. Іноземці та особи без громадянства здобувають освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України.
8. Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту згідно із Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», має рівне з громадянами України право на освіту.
9. Право на освіту не може бути обмежене законом. Закон може встановлювати особливі умови доступу до певного рівня освіти, спеціальності (професії).

Стаття 4. Забезпечення права на безоплатну освіту

1. Держава забезпечує:

- безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти відповідно до стандартів освіти;
- розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої і післядипломної освіти відповідно до законодавства.

2. Право на безоплатну освіту забезпечується:

- для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти - за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення у порядку, встановленому законодавством, і в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України;
- для здобувачів позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та післядипломної освіти - у закладах освіти чи інших суб'єктів освітньої діяльності за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством;
- для здобувачів вищої освіти - у закладах освіти за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством.

3. Держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти.

Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (у тому числі електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 5. Державна політика у сфері освіти

1. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави.

2. Державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

3. Державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства.

4. Документами державного прогнозування і стратегічного планування розвитку освіти є прогноз розвитку освіти України, стратегія розвитку освіти України, відповідні державні, регіональні та місцеві цільові програми, плани діяльності у сфері освіти органів влади. Органи влади забезпечують відкритий доступ до зазначених документів шляхом їх оприлюднення на своїх офіційних веб-сайтах.

5. Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.

Стаття 6. Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності

1. Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;

- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна добросовісність;
- академічна свобода;
- фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні [Конституції](#) та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;
- невторчання політичних партій в освітній процес;
- невторчання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом);
- різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;
- державно-громадське управління;
- державно-громадське партнерство;
- державно-приватне партнерство;
- сприяння навчанню впродовж життя;
- інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;
- нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;
- доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.

2. Освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх.

Стаття 7. Мова освіти

1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

Особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної і загальної середньої освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідного корінного народу. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу України поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідних корінного народу чи національної меншини в комунальних закладах загальної середньої освіти або через національні культурні товариства.

Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови.

2. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти - в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови.

3. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти.

4. У закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами - державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.

5. За бажанням здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти заклади освіти створюють можливості для вивчення ними мови корінного народу, національної меншини України як окремої дисципліни.

6. Держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів освіти, у яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова.

7. Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами.

Стаття 8. Види освіти

1. Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів.

2. Формальна освіта - це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

3. Неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

4. Інформальна освіта (самоосвіта) - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

5. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Стаття 9. Форми здобуття освіти

1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

- інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);
- дуальна.

2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

3. Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

4. Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому

середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

6. Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

7. Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

8. Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

9. Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

10. Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

11. Особливості застосування форм здобуття освіти для різних рівнів освіти можуть визначатися спеціальними законами.

12. Положення про форми здобуття освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Про освіту Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII

Редакція від 28.05.2023, підстава — [3062-IX](#)

Постійна адреса:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

РЕКОМЕНДАЦІЯ РАДИ
від 22 травня 2018 року
щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя
(Текст має відношення до ЕЕА)
(2018/С 189/01)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Беручи до уваги Договір про функціонування Європейського Союзу, зокрема його статті 165 та 166,

Беручи до уваги пропозицію Європейської Комісії,
беручи до уваги, що

- (1) Європейський стандарт соціальних прав проголошує своїм першим принципом, що кожна людина має право на якісну та інклюзивну освіту, професійну підготовку та навчання впродовж життя з метою підтримки та набуття навичок, які дозволяють їй повноцінно брати участь у житті суспільства та успішно адаптуватися на ринку праці. У ньому також зазначено право кожного «на своєчасну та індивідуальну допомогу з метою поліпшення перспектив працевлаштування або самозайнятості, на професійну підготовку та перекваліфікацію, на безперервну освіту та на підтримку в пошуку роботи». Сприяння розвитку компетенцій є однією з цілей бачення Європейського освітнього простору, який зможе «використати весь потенціал освіти і культури як рушійних сил для створення робочих місць, соціальної справедливості, активної громадянської позиції, а також як засіб пізнання європейської ідентичності в усьому її розмаїтті».
- (2) Люди потребують правильного набору навичок і компетенцій, щоб підтримувати нинішній рівень життя, підтримувати високий рівень зайнятості та сприяти соціальній згуртованості у світлі завтрашнього суспільства і в світі праці. Підтримка людей по всій Європі в отриманні навичок і компетенцій, необхідних для особистої самореалізації, здоров'я, працевлаштування та соціальної інтеграції, допомагає зміцнити стійкість Європи в період швидких і глибоких змін.
- (3) У 2006 році Європейський Парламент і Рада Європейського Союзу прийняли Рекомендацію про ключові компетентності для навчання впродовж життя. У цій Рекомендації державам-членам було запропоновано розробити забезпечення ключових компетентностей для всіх як частину своїх стратегій навчання впродовж життя, включаючи стратегії досягнення загальної грамотності, і використовувати «Ключові компетентності для навчання впродовж життя – Європейську довідкову систему». З моменту прийняття Рекомендація стала ключовим

довідковим документом для розвитку компетентнісно орієнтованої освіти, підготовки та навчання.

- (4) Сьогодні вимоги до компетентностей змінилися: все більше робочих місць підлягають автоматизації, технології відіграють все більшу роль у всіх сферах роботи та життя, а підприємницькі, соціальні та громадянські компетентності стають все більш актуальними для забезпечення стійкості та здатності адаптуватися до змін.
- (5) Водночас міжнародні дослідження, такі як Програма міжнародного оцінювання учнівської молоді (PISA), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) або Програма міжнародного оцінювання компетентностей дорослих (PIAAC) OECD, свідчать про постійну високу частку підлітків і дорослих, які не володіють достатніми базовими навичками. У 2015 році кожен п'ятий учень мав серйозні труднощі з розвитком достатніх навичок читання, математики або природничих наук. У деяких країнах до третини дорослих володіють лише найнижчими рівнями грамотності та рахунку. 44 % населення Європейського Союзу мають низькі цифрові навички або взагалі не мають їх (19 %).
- (6) Отже, інвестиції в базові навички стали більш актуальними, ніж будь-коли. Високоякісна освіта, включаючи позакласні заходи та широкий підхід до розвитку компетентностей, покращує рівень досягнень у базових навичках. Крім того, необхідно шукати нові способи навчання для суспільства, яке стає все більш мобільним і цифровим. Цифрові технології впливають на освіту, професійну підготовку та навчання, розвиваючи більш гнучкі навчальні середовища, адаптовані до потреб високомобільного суспільства.
- (7) В економіці знань запам'ятовування фактів і процедур є ключовим, але недостатнім для прогресу й успіху. Такі навички, як вирішення проблем, критичне мислення, здатність до співпраці, креативність, обчислювальне мислення, саморегуляція є більш важливими, ніж будь-коли раніше, в нашому суспільстві, що швидко змінюється. Вони є інструментами для того, щоб змусити вивчене працювати в реальному часі, щоб генерувати нові ідеї, нові теорії, нові продукти і нові знання.
- (8) Новий порядок денний навичок для Європи оголосив про перегляд Рекомендації 2006 року про ключові компетенції для навчання впродовж життя, визнаючи, що інвестиції в навички та компетенції, а також у спільне та оновлене розуміння ключових компетенцій є першим кроком для сприяння розвитку освіти, професійної підготовки та неформального навчання в Європі.

- (9) У відповідь на зміни в суспільстві та економіці, відображаючи дискусії щодо майбутньої роботи, а також після публічних консультацій щодо перегляду Рекомендації 2006 року про ключові компетентності, як Рекомендація, так і Європейська рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя потребують перегляду та оновлення.
- (10) Розвиток ключових компетентностей, їх валідація та забезпечення компетентнісно орієнтованої освіти, професійної підготовки і навчання повинні підтримуватися шляхом запровадження передового досвіду для кращої підтримки педагогічних працівників у виконанні їхніх завдань і вдосконаленні їхньої освіти, оновлення методів і засобів оцінювання та валідації, а також запровадження нових та інноваційних форм викладання і навчання. Таким чином, ґрунтуючись на досвіді останнього десятиліття, ця Рекомендація має відповісти на виклики у впровадженні компетентнісно орієнтованої освіти, професійної підготовки та навчання.
- (11) Підтримка валідації компетентностей, набутих у різних контекстах, дасть змогу особам визнавати свої компетентності та отримувати повні або, де це доречно, часткові кваліфікації. Вона може ґрунтуватися на існуючих механізмах валідації неформального та інформального навчання, а також на Європейській рамці кваліфікацій, яка забезпечує загальну еталонну основу для порівняння рівнів кваліфікацій із зазначенням компетентностей, необхідних для їх досягнення. Крім того, оцінювання може допомогти у структуруванні процесів навчання та в орієнтуванні, допомагаючи людям покращувати свої компетенції, в тому числі з урахуванням мінливих вимог на ринку праці.
- (12) Визначення набору ключових компетентностей, необхідних для особистої самореалізації, здоров'я, працевлаштування та соціальної інтеграції, формувалося не лише під впливом суспільного та економічного розвитку, а й завдяки різноманітним ініціативам у Європі протягом останнього десятиліття. Особливу увагу було приділено вдосконаленню базових навичок, інвестуванню у вивчення мов, покращенню цифрових та підприємницьких компетенцій, актуальності спільних цінностей у функціонуванні наших суспільств, а також мотивації більшої кількості молодих людей до кар'єри, пов'язаної з наукою. Ці зміни мають бути відображені в Рамковій програмі.
- (13) Завдання 4.7 Цілей сталого розвитку підкреслює необхідність «забезпечити, щоб усі учні набували знань і навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку, в тому числі, серед іншого, за допомогою освіти для сталого розвитку і сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, сприяння культурі миру і ненасильства, глобальному

громадянству та усвідомлення культурного розмаїття і внеску культури в сталий розвиток". Глобальна програма дій ЮНЕСКО з освіти для сталого розвитку стверджує, що освіта для сталого розвитку є невід'ємним елементом якісної освіти і ключовим чинником досягнення всіх інших Цілей сталого розвитку. Ця мета знайшла своє відображення у перегляді Рамкової програми.

- (14) Вивчення мов, яке набуває все більшого значення для сучасного суспільства, міжкультурного взаєморозуміння та співпраці, спирається на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR). Ці рекомендації допомагають визначити основні елементи мовної компетенції та підтримують процес навчання. Вона також закладає основу для визначення мовних компетенцій, зокрема тих, що стосуються іноземних мов, і знаходить своє відображення в оновленні Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.
- (15) Розробка Рамки цифрової компетентності та Рамки підприємницької компетентності підтримує розвиток компетентностей. Аналогічно, Рамка компетентностей для демократичної культури Ради Європи представляє всеосяжний набір цінностей, навичок і ставлень, необхідних для належної участі в демократичному суспільстві. Все це було належним чином враховано при оновленні Рамки.
- (16) Щоб мотивувати більшу кількість молодих людей до кар'єри, пов'язаної з наукою, технологіями, інженерією та математикою (STEM), по всій Європі почали реалізовуватися ініціативи, спрямовані на тісніший зв'язок природничо-наукової освіти з мистецтвом та іншими предметами, використання дослідницької педагогіки та залучення широкого кола суспільних суб'єктів і галузей промисловості. Хоча визначення цих компетентностей не зазнало значних змін протягом багатьох років, підтримка розвитку компетентностей у сфері STEM стає дедалі актуальнішою і має бути відображена в цій Рекомендації.
- (17) Важливість та актуальність неформального та інформального навчання є очевидною з досвіду, набутого в культурі, роботі з молоддю, волонтерській діяльності, а також масовому спорті. Неформальне та інформальне навчання відіграє важливу роль у підтримці розвитку важливих міжособистісних, комунікативних та когнітивних навичок, таких як: критичне мислення, аналітичні навички, творчість, вирішення проблем та життєстійкість, які полегшують перехід молодих людей до дорослого життя, активної громадянської позиції та трудової діяльності. Налагодження кращої співпраці між різними навчальними закладами допомагає просувати різноманітні навчальні підходи та контексти.

- (18) Розвиваючи ключові компетентності в перспективі навчання впродовж життя, необхідно забезпечити підтримку на всіх рівнях освіти, підготовки та шляхів навчання: розвивати якісну дошкільну освіту та догляд за дітьми, продовжувати вдосконалювати шкільну освіту та забезпечувати відмінне викладання, надавати можливості для підвищення кваліфікації низькокваліфікованим дорослим, а також продовжувати розвивати початкову та безперервну професійну освіту та підготовку і модернізувати вищу освіту.
- (19) Ця Рекомендація повинна охоплювати широкий спектр освітніх, навчальних та освітньо-виховних середовищ, як формальних, так і неформальних та інформальних у перспективі навчання впродовж життя. Вона має бути спрямована на встановлення спільного розуміння компетентностей, які можуть сприяти переходу та співпраці між цими різними умовами навчання. У Рекомендації викладено передовий досвід, який може задовольнити потреби педагогічних працівників, зокрема вчителів, тренерів, викладачів педагогічних навчальних закладів, керівників навчальних закладів, працівників, відповідальних за підготовку колег, дослідників і викладачів університетів, молодіжних працівників і викладачів для дорослих, а також роботодавців і учасників ринку праці. Ця Рекомендація також адресована установам і організаціям, у тому числі соціальним партнерам і організаціям громадянського суспільства, які спрямовують і підтримують людей у вдосконаленні їхніх компетентностей з раннього віку і впродовж усього життя.
- (20) Ця Рекомендація повністю відповідає принципам субсидіарності та пропорційності,

СХВАЛЮЮЧИ ЦЮ РЕКОМЕНДАЦІЮ

Держави-члени повинні:

1. Підтримувати право на якісну та інклюзивну освіту, професійну підготовку та навчання впродовж життя і забезпечувати можливості для всіх розвивати ключові компетентності шляхом повного використання «Ключових компетентностей для навчання впродовж життя – Європейська довідкова рамка», викладених у Додатку, та
1.1. підтримувати та посилювати розвиток ключових компетентностей з раннього віку та впродовж життя для всіх людей в рамках національних стратегій навчання впродовж життя;

- 1.2. підтримувати всіх учнів, у тому числі тих, хто опинився в несприятливих умовах або має особливі потреби, у розкритті їхнього потенціалу;
2. Підтримувати розвиток ключових компетентностей, приділяючи особливу увагу:
 - 2.1. підвищенню рівня оволодіння базовими навичками (грамотність, рахування та базові цифрові навички) та підтримці розвитку компетентності «вчитися вчитися» як постійно вдосконалюваної основи для навчання та участі в житті суспільства впродовж усього життя;
 - 2.2. підвищення рівня особистої, соціальної компетентності та компетентності вчитися вчитися для покращення управління життям, орієнтованого на здоров'я та майбутнє;
 - 2.3. сприяння набуттю компетентностей у галузі природничих наук, технологій, інженерії та математики (STEM) з урахуванням їх зв'язку з мистецтвом, творчістю та інноваціями, а також мотивування більшої кількості молодих людей, особливо дівчат і молодих жінок, до кар'єри в галузі STEM;
 - 2.4. Підвищення та вдосконалення рівня цифрової компетентності на всіх етапах освіти та навчання усіх верств населення;
 - 2.5. розвиток підприємницької компетентності, креативності та ініціативності, особливо серед молоді, наприклад, шляхом надання молодим учням можливості отримати принаймні один практичний досвід підприємницької діяльності під час навчання у школі;
 - 2.6. Підвищення рівня мовної компетентності як в офіційних, так і в інших мовах та підтримка учнів у вивченні різних мов, що мають відношення до їхньої роботи та життя і можуть сприяти транскордонному спілкуванню та мобільності;
 - 2.7. сприяння розвитку громадянських компетентностей з метою посилення усвідомлення спільних цінностей, про які йдеться у статті 2 Договору про Європейський Союз та Хартії основних прав Європейського Союзу;
 - 2.8. підвищення обізнаності всіх учнів та педагогічних працівників щодо важливості набуття ключових компетентностей та їхнього зв'язку з суспільством;

3. Сприяти набуттю ключових компетентностей шляхом використання передового досвіду для підтримки розвитку ключових компетентностей, викладених у Додатку, зокрема, шляхом:
 - 3.1. сприяння різноманітним підходам та середовищам навчання, включаючи адекватне використання цифрових технологій, в освітніх, тренінгових та навчальних закладах;
 - 3.2. надання підтримки педагогічним працівникам, а також іншим зацікавленим сторонам, які підтримують навчальні процеси, включаючи сім'ї, з метою розвитку ключових компетентностей учнів в рамках підходу до навчання впродовж життя в закладах освіти, професійної підготовки та навчання;
 - 3.3. підтримка та подальший розвиток оцінювання та валідації ключових компетентностей, набутих у різних умовах, відповідно до правил і процедур держав-членів;
 - 3.4. посилення співпраці між закладами освіти, професійної підготовки та навчання на всіх рівнях і в різних галузях з метою покращення безперервності розвитку компетентностей учнів та розвитку інноваційних підходів до навчання;
 - 3.5. посилення інструментів, ресурсів і рекомендацій в освіті, професійній підготовці, працевлаштуванні та інших навчальних закладах для підтримки людей в управлінні їхніми шляхами навчання впродовж життя;
4. інтегрувати амбіції Цілей сталого розвитку ООН (SDG), зокрема в рамках SDG 4.7, в освіту, професійну підготовку та навчання, в тому числі шляхом сприяння отриманню знань про захист від багатогранних наслідків зміни клімату та використання природних ресурсів у сталий спосіб;
5. Звітувати за допомогою існуючих рамок та інструментів Стратегічної рамки європейського співробітництва в галузі освіти і навчання (ET2020) та будь-якої наступної рамки про досвід та прогрес у просуванні ключових компетентностей у всіх секторах освіти і навчання, включаючи неформальне і, наскільки це можливо, інформальне навчання;

**ЦИМ СХВАЛЮЄ, ЩО КОМІСІЯ З НАЛЕЖНОЮ УВАГОЮ
СТАВИТЬСЯ ДО КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ:**

6. підтримує впровадження Рекомендації та використання Європейської довідкової системи шляхом сприяння взаємному навчанню між державами-членами та розробки у співпраці з державами-членами довідкових матеріалів та інструментів, таких як
 - 6.1. де це доречно, рамки для конкретних компетентностей, які сприяють розвитку та оцінюванню компетентностей;
 - 6.2. науково обґрунтовані керівні матеріали щодо нових форм навчання та допоміжних підходів;
 - 6.3. інструменти підтримки для педагогічних працівників та інших зацікавлених сторін, такі як он-лайн навчальні курси, інструменти самооцінки, мережі, включаючи eTwinning та Електронну платформу для навчання дорослих в Європі (EPALE);
 - 6.4. підходи до оцінки та підтримки валідації ключових компетенцій, набутих в результаті попередньої роботи в контексті ЄП2020 та будь-якої наступної рамки;
7. підтримує ініціативи щодо подальшого розвитку та просування освіти для сталого розвитку з урахуванням Цілі сталого розвитку ООН 4 щодо інклюзивної та справедливої якісної освіти та можливостей навчання впродовж життя для всіх;
8. звітує про досвід і передову практику з розвитку ключових компетентностей учнів як частину підходу до навчання впродовж життя в освітніх, тренінгових та навчальних закладах Союзу за допомогою існуючих рамок та інструментів.

Ця Рекомендація замінює Рекомендацію Європейського Парламенту та Ради від 18 грудня 2006 року про ключові компетентності для навчання впродовж життя.

Ухвалено в Брюсселі, 22 травня 2018 року.

Від Ради
Президент
К. ВАЛЧЕВ

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Див.: Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC)

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЛЯ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ (Витяг)

Ключові компетентності

Ключові компетентності – це поєднання знань, навичок і вмінь.

- **Знання**

Знання складаються з понять, фактів і цифр, ідей і теорій, які вже є усталеними і підтримують розуміння певної сфери чи предмета.

- **Навички**

Навички визначаються як здатність здійснювати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів.

- **Уміння**

Уміння описує схильність і спосіб мислення діяти або реагувати на ідеї, людей або ситуації.

Ключові компетентності розвиваються впродовж життя через формальне, неформальне та інформальне навчання в різних середовищах, включаючи сім'ю, школу, робоче місце, сусідство та інші спільноти.

Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими, і аспекти, важливі для однієї сфери сприятимуть розвитку компетентності в іншій. Наприклад, такі навички, як критичне мислення, вирішення проблем, робота в команді, комунікація, творчість, ведення переговорів, аналітичні та міжкультурні навички, є складовими ключових компетентностей.

Ось вісім ключових компетентностей:

- > Грамотність
- > Багатомовна компетентність
- > Математична компетентність та компетентність у природничих науках, технології та інженерії
- > Цифрова компетентність
- > Особистісна, соціальна компетентність та компетентність уміння вчитися
- > Громадянська компетентність
- > Підприємницька компетентність
- > Культурна обізнаність та компетентність у сфері самовираження.

Підтримка розвитку ключових компетентностей

Високоякісна та інклюзивна освіта, професійна підготовка та навчання впродовж життя дають можливість кожному розвивати ключові компетентності.

Компетентнісно орієнтована освіта, професійна підготовка та навчання впродовж життя – це підхід до викладання та навчання, спрямований на розвиток ключових компетентностей, включаючи відповідні знання, навички та вміння. Найкраще це пояснюється у порівнянні з викладанням і навчанням, заснованим на знаннях, яке фокусується лише на знаньовому аспекті.

Приклади передового досвіду, що сприяють розвитку ключових компетентностей ввключають приклади в наступних сферах:

- > підходи до викладання і навчання та навчальне середовище;
- > підтримка педагогічного персоналу;
- > оцінювання та валідація компетентностей.

Викладацькі та навчальні підходи та середовища

Компетентнісно орієнтовані підходи, такі як проєкт на основі мистецтва, на основі дослідження, експерименту або навчання на основі досвіду чи роботи, покращують результати навчання та залучення учнів. У той же час, вони пропонують можливості для інновацій, співпраці та міждисциплінарного навчання; вони ставлять учнів у центр уваги і вимагають їхньої активної участі. Цифрові технології, що використовуються в проєктному навчанні, наприклад, покращують навчальний процес і підтримують розвиток цифрових компетенцій. У поєднанні з соціальним та емоційним навчанням і фізичними вправами, що сприяють зміцненню здоров'я, компетентнісні підходи підвищують загальну мотивацію учнів, їхню успішність та активну участь.

Розвиток компетентностей найкраще підтримується, коли відбувається в різноманітних навчальних середовищах. Співпраця між зацікавленими сторонами у сфері освіти, професійної підготовки та неформального навчання, а також співпраця з неосвітніми партнерами в місцевих громадах та роботодавцями підтримують його. Міжсекторальна співпраця полегшує перехід від освіти до роботи та від роботи до освіти, а також встановлює міцний зв'язок між тим, чого навчають, і суспільними змінами та відповідністю.

Наприклад, багатомовна компетентність може бути розвинута шляхом тісної співпраці з різними зацікавленими сторонами за кордоном у поєднанні з мобільністю педагогічних працівників та учнів. Співпраця із зацікавленими сторонами в галузі мистецтва, навчання в музеї може виявитися корисною для культурної обізнаності та розвитку самовираження.

Можливості для підприємницького досвіду, стажування в компаніях або спілкування з підприємцями, відвідування освітніх та навчальних закладів корисні як для молоді, так і для дорослих.

Компетентісно орієнтоване викладання та навчальні підходи, співпраця з різними зацікавленими сторонами та навчання, що відбувається в різних навчальних середовищах сприяють розвитку ключових компетентностей.

Підтримка педагогічних працівників

Педагогічні працівники мають вирішальний вплив на досягнення та мотивацію учнів, а отже розвиток компетентностей учнів. У той же час, підходи до викладання та навчання, які зазвичай пов'язані з розвитком компетентностей, ще більше акцентують увагу на якостях і компетенціях, що вимагаються від ефективних викладачів.

Таким чином, компетентісні підходи мають бути інтегровані в початкову підготовку педагогічних працівників та їхній безперервний професійний розвиток. Педагогічним працівникам необхідно надавати підтримку в розробці інноваційних компетентісно орієнтованих підходів та заохочувати до співпраці в межах і поза межами їхніх навчальних закладів. Це може бути зроблено за допомогою спільного взаємного навчання, обмінів персоналом та мобільності, участі в мережах і спільнотах практиків. Доступ до експертних центрів та останніх досліджень, відповідні методичні інструменти та матеріали у поєднанні з гнучкістю та автономією в організації навчання підвищують якість викладання. Всі ці підходи сприяють розвитку компетентностей учнів.

За умови належної підтримки педагогічні працівники зможуть забезпечити найкращий можливий навчальний досвід і гарантувати, що всі учні досягнуть результатів навчання.

Оцінювання та валідація компетенцій

Оцінювання впливає на людей та їхній прогрес у навчанні. Воно може допомогти в отриманні та обробці нових знань та навичок. Воно також може допомогти учням зрозуміти, яким стилям навчання вони надають перевагу, і стати самостійними та впевненими у навчанні. Валідація компетентностей або оцінювання, що веде до кваліфікацій допомагають учням продемонструвати свої компетентності під час пошуку подальших можливостей навчання чи працевлаштування.

З огляду на це, дуже важливо розробити підходи та інструменти оцінювання, які фіксують, наскільки учень досяг успіху в розвитку певних

компетентностей. Переклад описів ключових компетентностей у детальні рамки результатів навчання, такі як Рамка підприємницької компетентності та Рамка цифрової компетентності, у поєднанні з діагностичним, формувальним та підсумковим оцінюванням підтримують цей процес. Цифрові технології можуть сприяти відстеженню численних вимірів прогресу учнів, так само як і інструменти для валідації неформального та інформального навчання, такі як Europass та Youthpass.

Навчання, викладання та оцінювання тісно пов'язані між собою, і будь-яка політика чи стратегія, яка впливає на один з цих елементів, також вплине на інші. Це означає, що рішення, прийняті щодо оцінювання, мають великий вплив на те, як викладаються ключові компетентності, а отже, на те, чого навчаються учні.

Неофіційний переклад О. Стрілюк

Key competences for lifelong learning. EU, 2019. PP. 5; 15–16.

Див. повний текст за посиланням: URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ У РОЗВИТКУ ШКІЛ (Витяг)

Керівні принципи для розробки політики щодо забезпечення якості шкільної освіти

1. Про робочу групу

Робоча група ET2020 зі шкільної освіти

У рамках свого мандату на 2016–2018 роки Робоча група зі шкільної освіти ET2020⁷⁴ вивчала успішні та нові, або потенційно нові, політичні зміни в державах-членах. Вони стосуються управління системами шкільної освіти, які можуть підтримувати та покращувати якість, інклюзивність та інновації. Вони зосередилися на спроможності до системних змін у чотирьох ключових взаємопов'язаних сферах:

- 1) забезпечення якості для розвитку шкіл;
- 2) безперервність і перехідний період для розвитку учнів;
- 3) вчителі та керівники шкіл;
- 4) мережі.

⁷⁴ Представники всіх країн-членів ЄС, ЄАВТ (EFTA) та країн-кандидатів, а також соціальні партнери та зацікавлені організації

Забезпечення якості для розвитку шкіл

Нещодавні рекомендації, що ґрунтуються на результатах досліджень, вказують на необхідність більшої узгодженості та синергії в підходах до забезпечення якості освіти, зокрема, ефективної взаємодії між внутрішніми та зовнішніми механізмами – для того, щоб вони якнайкраще слугували розвитку та інноваціям шкіл.

Сюди входять Висновки Ради Європи від 2014 року щодо забезпечення якості освіти і навчання, які закликають підтримувати культуру якості та зміцнення довіри. Умови ефективного забезпечення якості для розвитку шкіл включають забезпечення причетності до процесу через змістовний діалог і дії, а також можливість для нестандартного мислення і творчості. Виклик для систем шкільної освіти полягає в тому, щоб розвивати і підтримувати професійні системи шкільної освіти, з акцентом на вдосконаленні, а не на «контролі» якості. У той час як основна увага тут приділяється управлінню системами шкільної освіти, кінцевою метою забезпечення якості є забезпечити учням найкращі можливості для навчання.

Цей звіт

У цьому звіті викладено вісім принципів, розроблених Робочою групою зі шкільної освіти Рамкової ініціативи ЕТ2020, щоб спрямовувати формування політики, пов'язаної із забезпеченням якості, і, зокрема, забезпечити продуктивну синергію зовнішніх і внутрішніх механізмів забезпечення якості. Ці принципи додатково проілюстровані успішними та новими або потенційно новими прикладами розробки політики країн та інших європейських зацікавлених організацій. Документ завершується загальним обговоренням деяких ключових викликів і заходів для підтримки майбутніх політичних дій.

Зміст звіту ґрунтується на результатах низки зустрічей, проведених у Брюсселі, дослідницької роботи (самозвітування членів організації), а також навчання за принципом «рівний-рівному». Звіт був складений і відредагований Джанет Луні (Європейський інститут освіти і соціальної політики – EIESP) і Ханною Грейнджер Клемсон (Європейська Комісія) у січні-березні 2017 року, після чого він був переглянутий і затверджений членами у 2017 та 2018 роках.

2. Керівні принципи

2.1 Вступ до принципів

Забезпечення якості передбачає систематичний перегляд освітніх програм і процесів з метою підтримання та покращення їхньої якості, справедливості та ефективності. У той час як розробка механізмів забезпечення якості (інструментів, процесів і суб'єктів) варіюється в різних національних

контекстах, їхня спільна мета полягає в тому, щоб покращити викладання і навчання – з кінцевою метою підтримки найкращих результатів для учнів.

Підходи до забезпечення якості можуть включати зовнішні та внутрішні механізми. Зовнішні механізми можуть включати національне або регіональне оцінювання шкіл та/або широкомасштабне оцінювання учнів. Внутрішні механізми можуть включати самооцінювання школи, оцінювання персоналу та оцінювання учнів у класі. Ці механізми мають різні, але взаємодоповнюючі цілі. В ідеалі, вони є частиною цілісної, інтегрованої системи, в якій різні механізми підтримують і підсилюють один одного. Така продуктивна синергія може забезпечити чіткий фокус на розвитку школи, надаючи дані про такі аспекти, як шкільний клімат у школі та благополуччя всіх членів шкільної спільноти, ефективне викладання та навчання, вплив інновацій.

Забезпечення якості важливе для підзвітності, а також для підтримки постійного розвитку шкіл, викладання та навчання. Добре функціонуючі системи мають механізми для підтримки та збалансування вертикальної та горизонтальної, внутрішньої та зовнішньої підзвітності. Забезпечення якості, орієнтоване на розвиток, допомагає школам адаптуватися до мінливих потреб. Основна увага приділяється не лише вдосконаленню, але й інноваціям – тобто розробці або експериментальній перевірці підходів у різних контекстах – для підтримки якості, справедливості та ефективності. Підходи до забезпечення якості з часом можуть потребувати адаптації, щоб краще задовольнити потреби у зворотному зв'язку та прийнятті рішень у різних системах.

2.2 Вісім керівних принципів

1. **УЗГОДЖЕНІСТЬ:** Системи повинні прагнути з часом досягти збалансованості та узгодженості між різними механізмами, які були розроблені для задоволення потреб та очікувань зацікавлених сторін, які працюють у школах і в ширшій системі шкільної освіти.

2. **ПРОФЕСІЙНІ НАВЧАЛЬНІ СПІЛЬНОТИ:** Політика забезпечення якості повинна підтримувати професійні навчальні спільноти у найкращому використанні даних про забезпечення якості для розвитку шкіл і системи освіти з кінцевою метою забезпечення найкращих можливостей для навчання для всіх учнів.

3. **ДОВІРА ТА СПІЛЬНА ПІДЗВІТНІСТЬ:** Довіра та повага між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами мають фундаментальне значення для ефективного оцінювання та розвитку школи.

4. **ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙ:** Керівники шкіл та вчителі потребують можливостей брати на себе зважені ризики, щоб впроваджувати інновації та розвиватися. Ретельна увага до даних про вплив інновацій, у тому числі про

потенційні впливи інновацій, включаючи потенційні непередбачувані результати, є дуже важливою.

5. СПІЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ТА ДІАЛОГ: Підходи до забезпечення якості повинні підтримувати розвиток спільної мови та спільного розуміння між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами, що основна мета оцінювання полягає у підтримці розвитку школи.

6. МЕРЕЖІ: Мережі між школами, а також з місцевими та ширшими громадами можуть підтримувати колективну участь, розбудовувати соціальний та інтелектуальний капітал і створювати нові синергетичні зв'язки між шкільними системами.

7. РОЗБУДОВА ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ДАНИХ: Інвестиції в розбудову спроможності ключових суб'єктів генерувати, інтерпретувати та використовувати дані мають вирішальне значення

8. РІЗНІ ДАНІ ДЛЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО БАЧЕННЯ: Різні типи даних – як кількісні, так і якісні, зібрані впродовж певного часу, необхідні для збалансованого розуміння розвитку школи та прогресу учнів. Ці дані повинні надавати достовірну інформацію, необхідну для підтримки прийняття рішень як у межах школи, так і між шкільними системами.

5. Рекомендації

Рекомендується, щоб країни взяли до уваги **вісім керівних принципів** при перегляді своїх механізмів забезпечення якості шкільної освіти. Крім того, рекомендується:

На європейському рівні:

- Країни продовжують використовувати можливості для **взаємного навчання** та консультування з боку колег для того, щоб обміркувати та вдосконалити власні підходи до забезпечення якості;
- Продовжувати дискусії між країнами з метою **просування досягнень шкіл Робочої групи ЕТ2020** щодо конкретних викликів і можливостей, пов'язаних із забезпеченням якості, особливо щодо генерування, інтерпретації та використання даних на різних рівнях і пов'язаної з цим розбудови потенціалу;
- Вплив цієї роботи **відстежується** з метою оцінки її корисності для розробки політики розвитку та спрямування майбутньої спільної роботи;
- Рекомендації щодо забезпечення якості узгоджуються з іншими рекомендаціями щодо **управління** шкільною освітою;

На національному рівні:

- Нові підходи до забезпечення якості повинні починатися з **сильних** сторін шкіл і систем шкільної освіти, а потім розвиватися і контролюватися на цій основі;
- Розглядаючи нові підходи, корисно здійснити певне тактичне планування, зокрема бути готовим до реакції **стейкхолдерів** тощо:
 - Слід передбачити сильніший двосторонній **діалог** між зацікавленими сторонами, зокрема щодо даних;
 - Слід розглянути **стимули** для вчителів та керівників шкіл, щоб вони були «агентами змін», розглянути разом зі стратегією формування культури довіри;
 - **Школи поза межами основної системи** мають бути залучені до цього діалогу, а специфічні потреби альтернативних педагогічних підходів мають бути враховані.
- Слід посилити **шкільну самооцінку**, включаючи розбудову потенціалу шкільних керівників та вчителів; вивчення досвіду інших секторів, які регулярно займаються внутрішнім моніторингом; і розробку інструментів, де це необхідно;
- Роль шкільних **інспекцій** має полягати у сприянні вдосконаленню, наприклад, через подальшу роботи зі школами, над виявленими потребами та через поширення передового досвіду.
- Необхідно забезпечити **узгодженість** механізмів забезпечення якості з іншими відповідними політиками.
- Країни повинні дивитися в майбутнє: не зациклюватися на минулих потребах, а діяти в напрямку **бачення майбутнього**.

Переклад О. Стрілюк

Quality assurance for school development. Guiding principles for policy development on quality assurance in school education. European Commission. PP.1–3;33–34.

Див. повний текст за посиланням: URL: <https://education.ec.europa.eu/document/quality-assurance-for-school-development>

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про повну загальну середню освіту
(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226)

(Витяг)

Розділ VI

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 42. Система забезпечення якості повної загальної середньої освіти

1. Система забезпечення якості у сфері загальної середньої освіти формується відповідно до [Закону України «Про освіту»](#) з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, та включає такі складові:

систему забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти);

систему зовнішнього забезпечення якості освіти;

систему забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

2. Внутрішня система забезпечення якості освіти формується закладом освіти та має, зокрема, включати механізми забезпечення академічної доброчесності, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, види академічної відповідальності педагогічних працівників та учнів за конкретні порушення академічної доброчесності.

Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти розробляються центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти, затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки та оприлюднюються на їхніх офіційних вебсайтах.

3. Система зовнішнього забезпечення якості загальної середньої освіти та система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти у сфері загальної середньої освіти, визначаються [Законем України "Про освіту"](#) та цим Законом.

До органів управління та установ, що здійснюють у межах повноважень, визначених цим Законом та іншими законами України, зовнішнє забезпечення якості освіти у сфері загальної середньої освіти, належать центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи, спеціально уповноважені державою установи, що проводять зовнішнє незалежне оцінювання, їх регіональні відділення, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, акредитовані фахові об'єднання, інші акредитовані юридичні особи, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти.

Стаття 43. Забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти

1. Кожен учасник освітнього процесу зобов'язаний дотримуватися академічної доброчесності.

2. Система та механізми забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти формуються відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

3. Керівник та інші педагогічні працівники закладу освіти забезпечують дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до своєї компетенції.

4. Порушеннями академічної доброчесності у системі загальної середньої освіти є академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, що визначені [Законом України "Про освіту"](#), а також такі форми обману, як:

надання педагогічними працівниками та іншими особами допомоги учням під час проходження ними підсумкового оцінювання (семестрового та річного), державної підсумкової атестації, зовнішнього незалежного оцінювання, не передбаченої умовами та/або процедурами їх проходження;

використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів;

проходження процедури оцінювання результатів навчання замість інших осіб;

необ'єктивне оцінювання компетентностей педагогічних працівників під час атестації чи сертифікації.

5. Педагогічні працівники, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності:

1) не можуть бути залучені до проведення процедур та заходів забезпечення і підвищення якості освіти, учнівських олімпіад та інших змагань;

2) не можуть бути допущені до позачергової атестації, що має на меті підвищення кваліфікаційної категорії або присвоєння педагогічного звання;

3) не можуть отримувати будь-які види заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо) протягом одного року;

4) можуть бути позбавлені педагогічного звання.

6. Факт порушення академічної доброчесності враховується під час:

1) вирішення питання про притягнення педагогічного працівника до дисциплінарної відповідальності;

2) конкурсного відбору на посаду керівника закладу освіти.

7. За порушення академічної доброчесності до учня може бути застосовано такі види академічної відповідальності:

1) зауваження;

2) повторне проходження підсумкового оцінювання;

3) повторне проходження державної підсумкової атестації;

4) повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

5) позбавлення отриманих із порушеннями академічної доброчесності академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах.

8. Рішення про встановлення факту порушення педагогічним працівником академічної доброчесності та визначення виду академічної

відповідальності приймає педагогічна рада за участю працівника та/або його законного представника.

9. Рішення про академічну відповідальність учнів приймає педагогічний працівник, який виявив порушення академічної доброчесності, або педагогічна рада закладу освіти відповідно до положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти.

Рішення про позбавлення учня академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах, отриманих із порушеннями академічної доброчесності, приймає орган (посадова особа), який їх надав (присвоїв) у порядку, визначеному законодавством.

10. Види академічної відповідальності, що можуть бути застосовані до учнів та педагогічних працівників, повинні бути співмірними із вчиненими порушеннями. За одне порушення може бути застосовано лише один із видів академічної відповідальності.

Рішення про притягнення до академічної відповідальності може бути оскаржене у порядку, визначеному положенням про внутрішню систему забезпечення якості освіти закладу освіти.

Стаття 44. Державні стандарти

1. Державні стандарти розробляються і затверджуються за відповідними рівнями освіти: для початкової, базової середньої і профільної середньої освіти.

Державні стандарти містять опис вимог до результатів навчання учнів за освітніми галузями та загальний обсяг навчального навантаження учнів на відповідному рівні повної загальної середньої освіти.

Опис вимог до результатів навчання учнів має ґрунтуватися на принципі цілісності і наступності освітнього процесу між рівнями повної загальної середньої освіти та на ключових компетентностях і спільних для них умінь, визначених [статтею 12](#) Закону України "Про освіту".

Загальний обсяг навчального навантаження учнів розподіляється між роками навчання, освітніми галузями, обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами.

Державні стандарти повинні передбачати вільне володіння державною мовою всіма учнями закладів освіти, які завершують здобуття повної загальної середньої освіти. У державних стандартах можуть бути окремо визначені обов'язкові результати навчання з української мови як державної для осіб, які належать до національних меншин чи корінних народів України, рідна мова яких не належить до однієї з українською мовою мовної групи.

2. Виконання державних стандартів початкової, базової і профільної загальної середньої освіти є обов'язковим для закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти на відповідному рівні освіти.

3. [Державні стандарти](#) розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки та затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 12 років.

4. Навчально-методичне забезпечення реалізації державних стандартів здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Навчально-методичне забезпечення реалізації стандартів спеціалізованої освіти здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

5. До розроблення державних стандартів можуть залучатися Національна академія наук України, національні галузеві академії наук України, органи із забезпечення якості освіти, центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади загальної середньої освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), об'єднання роботодавців, незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти, інші інститути громадянського суспільства, експерти.

6. Заклад освіти зобов'язаний створити умови для виконання учнями вимог відповідних державних стандартів.

7. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити в межах повноважень створення умов для здобуття учнями повної загальної середньої освіти на рівні державних стандартів.

8. Для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом, до штату закладу освіти вводяться посади асистента вчителя та інші посади, необхідні для роботи з такими особами.

Стаття 45. Ліцензування освітньої діяльності

1. Заклади освіти можуть провадити освітню діяльність на певному рівні повної загальної середньої освіти виключно на підставі відповідної ліцензії, що видається органом ліцензування відповідно до вимог [Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності"](#), ліцензійних умов та з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Органами ліцензування у сфері загальної середньої освіти є органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України.

3. Рішення про видачу закладу освіти ліцензії приймаються органами ліцензування за місцем провадження освітньої діяльності окремо за кожним рівнем повної загальної середньої освіти із зазначенням місця (місць) провадження освітньої діяльності.

Ліцензія підтверджує спроможність закладу освіти провадити освітню діяльність на певному рівні повної загальної середньої освіти та в певному місці (місцях) провадження такої діяльності відповідно до ліцензійних умов.

4. Ліцензійні умови повинні містити вичерпний перелік вимог до кадрового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення, обов'язкових до виконання для започаткування та під час провадження освітньої діяльності на кожному рівні повної загальної середньої освіти, вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання

ліцензії. Ліцензійні умови можуть містити особливі вимоги до провадження освітньої діяльності закладами спеціалізованої освіти.

До ліцензійних умов не можуть бути включені вимоги щодо:

визначення ліцензованого обсягу;

спеціалізованої освіти, що здобувається в рамках повної загальної середньої освіти;

якості освіти та освітньої діяльності.

5. Ліцензію може бути анульовано з підстав і в порядку, визначених [Законом України "Про ліцензування видів господарської діяльності"](#).

6. Ліцензії підлягають переоформленню у разі зміни найменувань закладів освіти та/або їх реорганізації шляхом злиття чи приєднання.

Переоформлення ліцензії здійснюється без проведення процедури ліцензування шляхом внесення відповідних змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. У разі реорганізації закладів освіти шляхом злиття чи приєднання переоформлення ліцензії здійснюється на основі їхніх ліцензій.

Стаття 46. Інституційний аудит

1. Інституційний аудит - це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти, які повинні забезпечувати його ефективну роботу та сталий розвиток.

Інституційний аудит проводиться з метою оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та визначення рекомендацій засновнику та закладу загальної середньої освіти щодо:

підвищення якості освітньої діяльності та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства, зокрема ліцензійними умовами.

2. Інституційний аудит у плановому порядку проводиться центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальними органами не більше одного разу на 10 років.

3. Інституційний аудит проводиться працівниками центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальних органів відповідно до вимог цього Закону та в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. До інституційного аудиту залучаються інші фахівці (експерти) у сфері загальної середньої освіти на підставі цивільно-правових договорів.

Критерії для визначення якості освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти визначаються порядком проведення інституційного аудиту, який затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за поданням центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Інституційний аудит проводиться у позаплановому порядку в закладі загальної середньої освіти, який має низьку якість освітньої діяльності. Інституційний аудит може бути проведений у позаплановому порядку також

за ініціативою засновника, керівника, педагогічної ради, загальних зборів (конференції) колективу або піклувальної ради закладу загальної середньої освіти.

4. За результатами проведення інституційного аудиту засновнику та закладу освіти надаються:

висновок про якість освітньої та управлінської діяльності закладу освіти, внутрішню систему забезпечення якості освіти;

рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти, а також приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства, зокрема ліцензійних умов.

У випадках, визначених законодавством, за результатами проведення інституційного аудиту може бути наданий висновок щодо можливості визначення закладу освіти як закладу спеціалізованої освіти наукового профілю.

5. Керівник закладу освіти має право подати до центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти обґрунтовані заперечення щодо висновку та рекомендацій протягом п'яти робочих днів з дня їх отримання. Заперечення повинні бути розглянуті протягом 20 робочих днів із дня їх надходження.

6. Висновок про якість освітньої та управлінської діяльності закладу освіти та рекомендації щодо вдосконалення його діяльності, уточнені за результатами розгляду заперечень, оприлюднюються на вебсайтах закладу освіти (за наявності), засновника (крім засновника приватного закладу освіти) та органу, що проводив інституційний аудит, протягом трьох робочих днів з дня завершення розгляду заперечень.

7. У разі виявлення невідповідності освітньої діяльності закладу освіти вимогам законодавства, зокрема ліцензійних умов, орган, який провів інституційний аудит, визначає строк усунення порушень у роботі закладу освіти, який не може перевищувати одного року. До усунення порушень у роботі закладу освіти до керівника закладу освіти не застосовуються заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо).

Після закінчення визначеного строку проводиться перевірка результатів усунення відповідних порушень. У разі негативних результатів такої перевірки засновнику закладу освіти можуть бути надані рекомендації щодо зміни керівника закладу освіти, реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації закладу освіти.

Стаття 47. Зовнішнє незалежне оцінювання

1. Зовнішнє незалежне оцінювання є однією з форм оцінювання результатів навчання, здобутих учнями на рівнях базової чи профільної середньої освіти, що здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) з урахуванням цього Закону.

Учні, які завершують здобуття базової чи профільної середньої освіти, проходять державну підсумкову атестацію у формі зовнішнього незалежного оцінювання, крім випадків, визначених законодавством.

Результати зовнішнього незалежного оцінювання осіб, які здобули базову середню освіту, можуть використовуватися для зарахування до ліцеїв та інших закладів освіти, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти.

2. Зовнішнє незалежне оцінювання проводиться спеціально уповноваженою державою установою, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.

У підготовці та проведенні зовнішнього незалежного оцінювання беруть участь регіональні структурні підрозділи спеціально уповноваженої державою установи (регіональні центри оцінювання якості освіти), органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також інші установи та організації відповідно до законодавства.

3. Доступність до будівель, споруд та приміщень закладів освіти, в яких проводиться зовнішнє незалежне оцінювання, для учасників зовнішнього незалежного оцінювання, які є особами з особливими освітніми потребами, забезпечується засновниками цих закладів освіти.

Для осіб з особливими освітніми потребами забезпечуються спеціальні умови для проходження зовнішнього незалежного оцінювання з урахуванням розумного пристосування та/або універсального дизайну, в тому числі можливості для використання спеціального особистого обладнання та адаптація змісту тестування відповідно до їхніх освітніх потреб.

4. Відкритість зовнішнього незалежного оцінювання забезпечується шляхом:

здійснення державного контролю та громадського спостереження за його проведенням;

повного і своєчасного інформування осіб, які мають його проходити, про програми, форми завдань робіт, строки, час, місце та порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання.

5. Завдання роботи зовнішнього незалежного оцінювання укладаються державною мовою. За бажанням особи, яка здобуває чи здобувала повну загальну середню освіту іншою мовою, завдання надаються у перекладі відповідною мовою (крім завдань із навчальних предметів мовного компонента).

6. Для забезпечення організованого проведення зовнішнього незалежного оцінювання центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

1) затверджує:

перелік програм зовнішнього незалежного оцінювання;

перелік навчальних предметів, з яких проводиться зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, здобутих на певному освітньому рівні;

положення про колегіальні робочі органи з підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання;

порядок використання технічних пристроїв, необхідних для здійснення контролю за проведенням зовнішнього незалежного оцінювання, - разом із центральним органом виконавчої влади у сфері внутрішніх справ;

перелік захворювань та/або патологічних станів, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання, перелік особливих (спеціальних) умов, що створюються для осіб з особливими освітніми потребами в пунктах проведення зовнішнього незалежного оцінювання, форму медичних висновків органів або закладів охорони здоров'я про створення особливих (спеціальних) умов для проходження зовнішнього незалежного оцінювання, порядок їх видачі та обліку - разом із центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я;

форми документів, що засвідчують факт проходження зовнішнього незалежного оцінювання;

2) встановлює:

максимальну кількість навчальних предметів, з яких особа може в певному році пройти зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти (на основі профільної середньої освіти) за кошти державного бюджету;

строки організації та проведення зовнішнього незалежного оцінювання;

рівні складності завдань робіт зовнішнього незалежного оцінювання.

7. Фінансування заходів з підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в установленому законодавством порядку та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

Проходження зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти (на основі профільної середньої освіти), із встановленої центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки кількості навчальних предметів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Особа має право пройти зовнішнє незалежне оцінювання понад встановлену центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки кількість навчальних предметів за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Стаття 48. Атестація педагогічних працівників

1. Атестація педагогічних працівників здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) з урахуванням цього Закону та в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Атестація педагогічних працівників закладів спеціалізованої освіти, які забезпечують здобуття фахових компетентностей спеціалізованої освіти, здійснюється відповідно до положень, затверджених центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

2. За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюється або підтверджується кваліфікаційна категорія та може бути присвоєне педагогічне звання. [Перелік](#)

кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1709-IX від 07.09.2021}

Стаття 49. Сертифікація педагогічних працівників

1. Сертифікація здійснюється з метою виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню.

2. Засади сертифікації педагогічних працівників визначаються [Законом України "Про освіту"](#).

3. Сертифікація передбачає:
експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи;
самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності;
оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування.

4. Право на проходження сертифікації мають педагогічні працівники, які працюють не менше двох років у закладах освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, та мають педагогічне навантаження.

5. Педагогічний працівник має право на проходження сертифікації безоплатно один раз на три роки. Педагогічний працівник, який не отримав сертифіката, має право на повторне проходження сертифікації не раніше ніж через рік.

6. Педагогічні працівники, які отримали сертифікат:
отримують щомісячну доплату в розмірі 20 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати) пропорційно до обсягу педагогічного навантаження протягом строку дії сертифіката (крім педагогічних працівників, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності);

впроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології, надають професійну підтримку та допомогу педагогічним працівникам (здійснюють супервізію);

можуть бути залучені до процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти.

7. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником, а також є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання.

Стаття 50. Громадська акредитація закладу загальної середньої освіти

1. Громадська акредитація закладу загальної середньої освіти проводиться за ініціативою його керівника відповідно до вимог [Закону України "Про освіту"](#) за рахунок коштів засновника, інших джерел, не

заборонених законодавством, та з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Громадська акредитація здійснюється юридичними особами, акредитованими у порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, з урахуванням вимог до проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти.

3. Успішні результати громадської акредитації закладу загальної середньої освіти засвідчуються сертифікатом, що є чинним протягом п'яти років.

4. Заклади загальної середньої освіти, що мають чинний сертифікат про громадську акредитацію закладу освіти, вважаються такими, що пройшли інституційний аудит у плановому порядку.

5. Інформація про проведення та результати громадської акредитації закладу загальної середньої освіти оприлюднюється на вебсайті закладу освіти та/або його засновника протягом 10 днів з дня видачі сертифіката і надсилається до центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Стаття 51. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників

1. Кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію відповідно до [Закону України "Про освіту"](#) з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Кожному педагогічному працівникові гарантується право підвищувати кваліфікацію в комунальному закладі післядипломної освіти, розташованому на території відповідної (за місцем проживання такого педагогічного працівника) області, Автономної Республіки Крим, міста Києва чи Севастополя, що не обмежує його право обрати іншого суб'єкта освітньої діяльності для підвищення своєї кваліфікації.

2. Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не може бути меншою за 150 годин, з яких не менше 10 відсотків загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами та не менше 10 відсотків загальної кількості годин - на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

{Абзац перший частини другої статті 51 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3051-IX від 11.04.2023}

Педагогічним працівникам відшкодовуються відповідно до законодавства витрати, пов'язані з відрядженням на підвищення кваліфікації.

3. На основі пропозицій педагогічних працівників педагогічна рада закладу освіти формує та затверджує річний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників на наступний календарний рік, що визначає вид, форму, суб'єктів підвищення кваліфікації, кількість годин і строки

проходження підвищення кваліфікації педагогічними працівниками закладу освіти.

4. За результатами успішного підвищення кваліфікації кожен суб'єкт підвищення кваліфікації зобов'язаний видати педагогічному працівникові документ про підвищення кваліфікації, що має містити, зокрема, опис досягнутих ним результатів навчання.

Стаття 52. Ресурсне (інформаційне, науково-методичне, матеріально-технічне) забезпечення

1. Інформаційне забезпечення учасників освітнього процесу здійснюється шляхом надання доступу до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі до Інтернету, надання електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством.

Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки забезпечує створення та функціонування спеціального інформаційного ресурсу в Інтернеті, на якому у вільному доступі в повному обсязі розміщуються безоплатні електронні версії підручників або електронні підручники для здобуття повної загальної середньої освіти, а також інші навчальні матеріали, повністю чи частково виготовлені за кошти державного бюджету.

2. Відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про діяльність закладу загальної середньої освіти формуються та оприлюднюються ним відповідно до [статті 30](#) Закону України "Про освіту".

3. Наукове і методичне забезпечення системи загальної середньої освіти здійснюється відповідно до [статті 75](#) Закону України "Про освіту" з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

З метою забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників, здійснення їх науково-методичної підтримки у системі загальної середньої освіти функціонують центри професійного розвитку педагогічних працівників. [Положення](#) про центр професійного розвитку педагогічних працівників затверджує Кабінет Міністрів України.

4. З метою забезпечення належного рівня організації освітнього процесу заклади загальної середньої освіти можуть використовувати матеріально-технічну базу міжшкільних ресурсних центрів.

Президент України

м. Київ

16 січня 2020 року

№ 463-IX

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

Про повну загальну середню освіту
Закон України від 16.01.2020 № 463-IX
Редакція від **05.06.2023**, підстава — [3051-IX](#)
Постійна адреса:
<https://zakon.rada.gov.ua/go/463-20>

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

КРАЇНИ ЄС – Україна

- <http://europa.eu.int> – Веб-портал Європейської комісії.
- <http://www.europarl.eu.int/> – Сайт Європейського Парламенту.
- <http://www.euabc.com> – Інтернет-гловарій термінів ЄС.
 - <http://www.publicinfo.net/pic.php> – Сайт: Public Information Europe.
 - <http://www.ecsanet.org> – Світова асоціація європейських досліджень / European Community Studies Association (ECSA).
- <http://www.iue.it/RSCAS/About> – Центр передових досліджень ім. Роберта Шумана / The Robert Schuman Centre for Advanced Studies.
- <http://www.friendsofeurope.org> – Друзі Європи / Friends of Europe.

ОСВІТА В КРАЇНАХ ЄС

- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/58> – Цифрова програма для Європи (Digital agenda for Europe).
- <http://www.etwinning.net/en/pub/index.htm> – Портал «eTwinning».
- <http://www.eu-edu.org/ua/euedu1.html> – Освітні програми Європейської Комісії.
- <http://www.eun.org/about> – European Schoolnet.
- <http://www.oecd.org/edu/learningenvironments> – Centre for Educational Research and Innovation (CERI), Organisation for Economic Co operation and Development (OECD).
- [https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/about-education and-training-in-the-eu_en](https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/about-education-and-training-in-the-eu_en) – Education and Training.
- https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_en – Education, Training and Youth
- <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/innovation.htm> – School Education Gateway (SEG)⁷⁵ – відкрита платформа.
- <https://www.weareteachers.com/> – We are teachers.

⁷⁵ The School Education Gateway (SEG) – відкрита платформа. SEG пропонує широкий спектр вмісту, наприклад, найкращі практики європейських проєктів; щомісячні дописи в блозі та відео-інтерв'ю європейських експертів з шкільної освіти; онлайн-курси для вчителів, які допоможуть вирішити актуальні виклики в класі; такі ресурси, як навчальні матеріали, навчальні посібники та Європейський інструментарій для шкіл; інформація про політику шкільної освіти; актуальні новини та події; тощо. Він пропонує спеціальні інструменти для підтримки вчителів та шкільного персоналу у пошуку можливостей професійної підготовки та мобільності (виїзні курси, стажування на робочому місці, викладацькі завдання, прийом школою іноземних студентів на практику/стажування чи молодих людей з метою волонтерства тощо), які можуть фінансуватися в рамках Еразмус+ КА 1

ОСВІТА В УКРАЇНІ

Офіційні веб-сторінки

- <http://www.mon.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства освіти та науки України.
- <https://naps.gov.ua/> – Національна академія педагогічних наук України
- <http://www.imzo.gov.ua> – Інститут модернізації змісту освіти
- testportal.gov.ua – Український центр оцінювання якості освіти
- rada.gov.ua – Законодавство України
- <http://pedpresa.ua/> – Педагогічна преса
- <http://ukurier.gov.ua/> – Урядовий кур'єр
- <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/index> – Комітет з питань освіти і науки Верховної Ради України

Освітні веб-сайти:

- <http://www.iteach.com.ua> – український сайт програми Intel «Навчання для майбутнього».
- <http://www.intel.com/education/teach> – Intel® Teach to the Future.

Українські освітні портали:

- <http://metodportal.net/> – Методичний портал
- <http://www.man.gov.ua/> – Мала Академія Наук України
- <http://fij.com.ua/> – Освіта України
- <http://osvita.ua/> – Освіта.UA
- <http://www.ednu.kiev.ua/> – Освіта в Україні
- <http://www.osvita.org.ua> – Освіта в Україні, освіта за кордоном
- <http://teacherjournal.com.ua/> – Учительський журнал
- <http://teacher.at.ua> – Вчитель вчителю, учням та батькам
- <http://www.microsoft.com/ukraine/education/partnersinlearning> – Microsoft Партнерство в навчанні
- <https://www.ed-era.com/> – Educational Era

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- МОН пропонує для громадського обговорення нову редакцію положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-novu-redakciyu-polozhennya-pro-poryadok-zdijsnennya-innovacijnoi-diyalnosti-u-sferi-osviti>
- Звіт про громадське обговорення проекту наказу «Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності в сфері освіти
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/02/08/Zvit-NO-nov.red.Polozh.pro.poryadok.zdiysn.innovats.diyal.u.sferi.osvity.08.02.2023.pdf>

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Міжнародні акти та документи, що стосуються освіти для сталого розвитку

- Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, 2002 р.
- «Порядок денний на XXI століття», 1992 р.
- Доповідь регіональної наради міністрів ЄЕК ООН з підготовки до Всесвітнього саміту зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі, 2001 р.
 - Шоста програма дій у галузі навколишнього середовища Європейського союзу, 2001 – 2010 роки, 2001 р.
 - «Порядок денний на XXI століття в галузі освіти з метою сталого розвитку в регіоні Балтійського моря» (Прийнята на нараді міністрів освіти країн регіону Балтійського моря, Стокгольм, Швеція, 2002 р.)
 - Дакарські рамки дій «Освіта для всіх: виконання наших загальних зобов'язань» (Текст, прийнятий Всесвітнім форумом з освіти, Дакар, Сенегал, 2000 р.)
 - Заява міністрів охорони навколишнього природного середовища країн ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку (Київ, Україна, 2003 р.)
 - Базові елементи Стратегії ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку (Київ, Україна, 2003 р.)
 - Софійська конференція з освіти дорослих (Софія, Болгарія, 2002 р.)
 - Проєкт Стратегії ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку (ЄЕК, Женева, Швейцарія, жовтень 2004 р.)

Національні законодавчі акти та документи зі сталого розвитку, які містять окремі положення про освіту для сталого розвитку:

- Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20.12.2001р. «Про концепцію екологічної освіти в Україні».
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.05.2003 р. № 284 «Про затвердження Положення про Всеукраїнську науково-методичну раду з екологічної освіти та виховання».
- Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 634 «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003 – 2015 роки».
- Проєкт Постанови Верховної Ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» (№ 5749).
- Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2003 р. № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004 – 2006 роки».

ЯКІСТЬ ОСВІТИ

Сертифікація педагогічних працівників:

- Закон України «Про освіту»
- Закон України «Про повну загальну середню освіту»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 113 «Про встановлення доплати педагогічним працівникам за успішне проходження сертифікації»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників»
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.07.2019 № 1029 «Про затвердження Порядку використання приміщень закладів освіти для проведення незалежного тестування фахових знань та умінь учасників сертифікації педагогічних працівників»
- Наказ Українського центру оцінювання якості освіти від 27.01.2023 № 8 «Про затвердження Правил проходження у 2023 році незалежного тестування фахових знань та умінь учасників сертифікації»
- Наказ Українського центру оцінювання якості освіти від 20.01.2023 № 5 «Про затвердження Схеми нарахування балів за виконання завдань тесту незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкових класів, які виявили бажання взяти участь у сертифікації педагогічних працівників у 2023 році»
- Наказ Українського центру оцінювання якості освіти від 23.01.2023 № 6 «Про затвердження Загальної характеристики тесту незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкових класів, які виявили бажання взяти участь у сертифікації педагогічних працівників у 2023 році»
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.04.2022 № 294 «Про затвердження програми незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти»

Міжнародні дослідження якості освіти:

- Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с. URL: <http://pisa.testportal.gov.ua/pisa-2018-ukrayina-v-czentri-uvagy/>
- PISA. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pisa>
- PISA-2018: Україна в центрі уваги. URL: <http://pisa.testportal.gov.ua/pisa-2018-ukrayina-v-czentri-uvagy/>

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ

- <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>

- Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protydiy-bulliny.pdf>
- Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/porozuminnyala-stradametodposibniksayt.pdf>
- Кодекс безпечного освітнього середовища. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ II

Джерела:

1. Centre for Educational Research and Innovation (CERI), «Education at a glance», OECD indicators, OECD, Paris, 1996, 1997 and 1998.
2. Centre for Educational Research and Innovation (CERI), Education Policy Analysis, OECD, Paris, 1997 and 1999.
3. Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010. The work programme on the future objectives of education and training systems. European Communities, 2002. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED477388.pdf>
4. Eurydice, Measures to combat failure at school. A challenge for the construction of Europe, Brussels, 1994.
5. Eurydice, The role of parents in the education systems of Europe, Brussels, 1997.
6. European Commission, Accomplishing Europe through education and training, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1997.
7. European Commission, Education across Europe – Statistics and Indicators 1999, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2000.
8. European Commission (Education, Training, Youth DG), Initial teaching of reading in the European Union. Studies, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1999.

9. European Commission, Evaluating quality in school education – A European pilot project, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1999.

10. European Commission/Eurydice/Eurostat, Key data on education in Europe 1999–2000, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2000.

11. European Commission (April 2018). Quality assurance for school development. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/Governance/2018-wgs2-quality-assuranceschool_en.pdf

12. PISA-2021: рамковий документ щодо оцінювання креативного мислення (чорновий варіант, третя редакція) / перекл. з англ. К. Шумової; наукове редагування Т. Вакуленко, В. Терещенко; переднє слово та додатки А й Б Т. Вакуленко, В. Терещенко. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2022. 131 с.

13. SICI, Inspectorates of education in Europe – A descriptive study, Brussels, 1999.

14. Державна служба якості освіти України (2021). Що думають про якість роботи школи і якість освіти директори шкіл, учні, їхні батьки та освітні експерти. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/SHHo_dumayut_yakist_osvity_brief_education_quality_2020.pdf

15. Державна служба якості освіти України. «Якісна школа – це середовище, у якому дитина щаслива». URL: https://qualityeducation.org.ua/?fbclid=IwAR2s0iwC4n3Y4Horn0NNtR56H_LQ_BfNHSjRDL8dkx-uG583MUHQURd1hUc#myths

16. Доступність і якість середньої освіти в Україні / Виступ голови Комітету з питань науки і освіти Л. Гриневич на парламентських слуханнях «Доступність і якість загальної середньої освіти: стан і шляхи поліпшення» 23 жовтня 2013 року. URL: <http://profspilka.kiev.ua/soc-zahust/other/3159-iz-zabezpechennya-yakosti-osvity-dlya-Ukrainy-301-Rozdil-4-rekomendaciyi-parlamentskih-sluhan-na-temu-dostupnst-ta-yakst-zagalnoyiserednoyi-osvti-stan-shlyahi-polpshennya.html>

17. Міністерство освіти і науки України (30.11.2020 № 1480). Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/11/30/nakaz%201480.pdf>

18. Міністерство освіти і науки України (2019). Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. URL: https://testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/07/190523_Strategiya-osvitnih-otsinyuvan_UTSOYAO.pdf [10]

19. Національна Доктрина розвитку освіти. II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2001. С. 137–155.

20. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», за заг. ред. В. Г. Кременя, Київ: Педагогічна думка, 2016.

21. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. III Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2011. 37 с.

22. Освіта України. Збірник Законів. Довідкове видання / за ред. С. О. Борисенка. Харків: Вид-во «Бурун – Книга». 2007. 304 с.

Література:

1. Black, P., Atkin, M., Changing the subject: Innovations in science, mathematics, and technology education, London and Paris, 1996.

2. Blondin, C. (coord. and ed.), European Commission (Education, Training, Youth DG), Learning modern languages at school in the European Union. Studies. No 6, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1997.

3. Keitel, C., Kilpatrick, J., The Rationality and irrationality of international comparative studies, in: Kaiser, G., Luna, E., Huntley, I., International comparisons in mathematics education, London, 1998, pp. 241–257.

4. Improving School Leadership VOLUME 1: POLICY AND PRACTICE. URL: <https://www.oecd.org/education/school/Improving-school-leadership.pdf>

5. Measuring Innovation in Education. a journey to the future. URL: https://www.oecd.org/education/cei/Measuring_Innovation_16x23_ebook.pdf

6. Pont, B., Nusche, D., & Moorman, H. (Eds.) Improving School Leadership Volume 1: Policy and Practice. Paris: OECD, 2008. URL:

7. Багрий В.І. Автономія загальноосвітнього навчального закладу як шлях до реформування загальної середньої освіти (дослідження механізмів впровадження). К., 2011. 260 с. URL: <file:///C:/Users/R2D2/Downloads/37419599.pdf>

8. Біла книга національної освіти України / [Т. Ф. Алексеєнко, В.М.Аніщенко, Г.О. Балл та ін].; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. Київ: Інформсистеми, 2010. 341 с.

9. Волинець Л. та ін. Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США. Монографія: Київ, Україна: Інститут педагогіки НАПН України, 2014. 374 с.

10. Глушко О. З., «Європейський вектор освітніх реформ в Україні», *Український педагогічний журнал*. № 4. С. 5–11, 2017.

11. Гріффітс Кріс, Кості Меліна. Посібник з креативного мислення / перекл. Уляна Курганова. Київ: Фабула, 2020. 288 с.

12. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Байдик В. В., Войцях Т. В., Калашник О. А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.

13. Єгоров Г. С. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заход. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка. 2003. 186 с.

14. Корсак К. Лицеї у середній освіті Європи та України ХХІ століття *Директор школи, лицею, гімназії*. 2002. 3. С. 96–102.
15. Лавриченко Н. М. Менеджмент якості шкільної освіти: зарубіжний досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 3(13). С. 59–65.
16. Модернізація системи управління освітою в Україні: дорожня карта реформ / за заг. ред. Горуненко О. В. К., 2014. 84 с.
17. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / [за заг. ред. О. І. Локшиної]. Київ: К.І.С., 2004. 128 с.
18. Освіта для сталого розвитку [Текст]: науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2011. 200 с.
19. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталій розвиток суспільства: роль освіти. Путівник / За ред. В. Підліснюк К.: Видавництво СПД «Ковальчук», 2005.
20. Сазоненко Г., Паращенко Л., Шукевич Ю. Навчально-методичний посібник для керівників освіти: Законодавче та нормативно-правове забезпечення автономії загальноосвітнього навчального закладу. Київ. 2011. 107 с.
21. Ярошенко А. О. Якість освіти в Україні потрібно наближати до європейських стандартів. URL: <http://gronu.org.ua/> алла-ярошенко-якість-освіти-в-україні.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

**Проаналізувавши
«Європейський звіт про якість шкільної освіти»,
дайте відповіді на питання:**

1. Вкажіть, які фактори, виділяються як такі, що ускладнюють покращення якості освіти?
2. Чому моніторинг шкільної освіти визнається Європейською комісією дієвим засобом покращення її якості? Що він передбачає?
3. Чому показник рівня володіння ІКТ обрано як один із індикаторів якості освіти?
4. Чи є економічні переваги альтернативних форм надання освіти?
5. Шістнадцять індикаторів, представлених у звіті, дозволили визначити п'ять ключових викликів майбутнього. Яких саме? Чи є вони актуальними для української шкільної освіти?
6. Для чого було започатковано програму «Сократ»? Скільки європейських країн брало в ній участь? Якими були головні її цілі та завдання?
7. Серед найголовніших впливів на результативність середньої освіти вказується такий фактор як висока кваліфікація вчителя та його соціальний статус. Чи погоджуєтесь Ви з цим? Що можна сказати про українські реалії?

Проаналізувавши документ:
«Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС)
«Про основні компетенції для навчання протягом усього життя»
від 18 грудня 2006 року»
дайте відповіді на питання:

8. Чому цей документ можна вважати таким, що запропонував кардинальну перебудову національних систем шкільної освіти? В чому вона полягала?

9. Що означає вміння вчитися? Чому воно було визнано ЄС одним із основних?

10. Поясніть, чому Європейська Рада визнала вузькість понять «вміння» та «навички» у порівнянні з поняттям «компетентність»?

11. Які характеристики включає поняття «компетентність»?

12. Навіщо ЄС ухвалив Рамку ключових компетентностей? Що до них відноситься?

13. Що таке «традиційні» та «наскрізні» компетентності? Чи поява останніх спонукатиме до перегляду шкільних програм. Чому?

«Школи для XXI століття»

14. Як Ви розумієте єврейське прислів'я, яким відкривається документ: *«Не обмежуйте дітей ваших власним навчанням, бо вони народилися в інший час»*?

15. Чим обумовлена поява даного документу?

16. Чому питання, пов'язані зі школами, займають центральне місце в національних політичних дебатах про освіту країн-членів ЄС?

17. Чи вдається школам зацікавити молодь ключовими предметами природничо-математичного циклу, які мають вирішальне значення для конкурентоспроможності Європи? Чому?

18. Що таке булінг? Чому школи ЄС змушені звертати увагу на це явище?

19. Дайте визначення поняттю «освіта для сталого розвитку».

20. Які напрямки спільних дій держав-членів у сфері шкільної освіти віднесено до найбільш важливих?

Рекомендація
Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01
«Про встановлення Європейської кваліфікаційної
структури для можливості отримати освіти
протягом усього життя»
від 23 квітня 2008 року

21. В чому полягає мета даної Рекомендації?
22. Чи має Рекомендація обов'язковий характер?
23. Як Рекомендація тлумачить такі визначення: «результати навчання», «знання», «навички», «компетентність»?
24. Що таке Європейська Рамка кваліфікацій для навчання протягом усього життя?
22. Чи є Рамка інструментом для поліпшення розуміння, порівняння, ідентифікації та визнання існуючих і запровадження нових кваліфікацій в різних країнах Європи?
23. Яким чином Рамка сприяє мобільності громадян між країнами та навчанню протягом усього життя?
24. Назвіть дескриптори кваліфікаційних рівнів Рамки?
25. Дайте визначення такому дескриптору як «автономність»?

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про освіту

(Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017)

26. Яку мету проголошує Закон України про освіту?
27. Які основні пріоритети реформування освіти визначено Законом?
28. Чи є компетентісно базованою освіта в Україні?
29. Чи були враховані [«Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя»](#) (від 18.12.2006 р.)?
30. Чи можна говорити про синхронізацію бачення компетентісної освіти в Законі України з європейською?

РЕКОМЕНДАЦІЯ РАДИ

від 22 травня 2018 року

щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя

26. Скільки ключових компетентностей визнано Рамкою такими, що необхідні громадянам для успішного функціонування в Європейській Спільноті? Назвіть їх.
27. Чи підтверджено в оновленій Рамці позицію ЄС щодо розуміння компетентності як комбінації знань, умінь і ставлень?
28. Що розуміється під «цифровою компетентністю»?
29. Як слід розуміти «особистісну, соціальну компетентність та вміння вчитися»?

30. Яке пояснення дається трансформації компетентності «Спілкування рідною мовою» (2006) у «Грамотність» (2018)?

31. Чому «спілкування іноземними мовами» (2006) трансформовано у «багатомовну компетентність» (2018)?

32. Яке значення у Рамці 2018 р. надається STEM освіті?

33. Чи правильно особистісні та міжособистісні навички, називати «життєвими навичками», «соціально-емоційними», «м'якими навичками», або «трансверсальними / наскрізними навичками»?

Документ

«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ У РОЗВИТКУ ШКІЛ

Керівні принципи для розробки політики щодо забезпечення якості шкільної освіти»

34. Чи можна вважати якість освіти такою характеристикою, що визначає конкурентоспроможність навчальних закладів та національних освітніх систем?

35. Розробка механізмів забезпечення якості (інструментів, процесів) освіти є спільною для країн ЄС чи варіюється в різних національних контекстах?

36. Чи можна говорити про спільну мету політики забезпечення якості освіти в країнах ЄС?

37. Що розуміється під внутрішніми та зовнішніми механізмами для забезпечення якості освіти? Чому важлива їх синергія?

38. У чому полягають вісім керівних принципів забезпечення якості освіти? Назвіть їх.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про повну загальну середню освіту

39. Якими є основні новації Закону для **учнів**?

40. Чи можна стверджувати, що вперше на законодавчому рівні встановлюється право учнів на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів навчання, незалежно від виду та форми здобуття ними освіти?

41. Які види відповідальності встановлені Законом за порушення академічної добросовісності?

42. Які періоди (класи) визнано законом найбільш вразливими впродовж шкільного життя? Чи має це враховуватись при плануванні навчання у школах?

43. Скільки моделей вивчення української мови у школах пропонує Закон?
44. Які права передбачені законом для учнівського самоврядування.
- 45. Якими є новації закону для учителів?**
46. У чому проявляється реальна педагогічна автономія учителя?
47. Чи встановлює Закон державні гарантії на підвищення кваліфікації вчителя та чи передбачає його співфінансування з державного та місцевих бюджетів?
- 48. Якими є основні новації Закону для батьків?**
49. Що означає поняття «безпечне середовище для дітей»?
- 50. Якими є основні новації Закону для освітніх управлінців?**
51. Стати вчителем згідно з Законом може людина лише з педагогічною вищою освітою?
52. Скільки термінів, років, згідно з Законом «Про освіту», директор може займати свою посаду в одному закладі?
53. Що розуміється під фінансовою автономією шкіл?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Ознайомившись з *«Європейським звітом про якість шкільної освіти»* (повною версією, за вказаним вище посиланням), складіть перелік найбільш успішних освітніх практик, що стосувались одного з 16 індикаторів. Наприклад, ініціативи Естонії та Швеції у сфері ІКТ тощо. Які приклади Вам здаються найбільш вартими уваги?

2. Доведіть або спростуйте тезу: *«Швидке збільшення інформації потребує постійної модернізації змісту освіти»*? Для підтвердження своєї думки, скористуйтеся текстами джерел, вміщеними в посібнику.

3. Прочитайте фрагмент матеріалу, розміщеного на сайті *«Освітня політика. Портал громадських експертів»*⁷⁶:

До європейських стандартів шкільної політики

«Елементами «європейськості» як складової професійної компетентності вчителя є:

а) європейська ідентичність, яка полягає як в усвідомленні свого національного коріння, так і в усвідомленні приналежності до загальноєвропейської спільноти народів;

⁷⁶ Сазоненко Г. До європейських стандартів шкільної політики. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/380-do-evropejskikh-standartiv-shkilnoji-osviti>

б) європейське знання, яке передбачає учіння-навчання з позицій європейської перспективи та обізнаність учителя з особливостями освітніх систем інших країн, із освітньою політикою своєї держави та Європи;

в) європейський мультикультуралізм, який означає повагу до національної культури та відкритість до інших культур, вміння цінувати та поважати різноманітність;

г) європейська професійна компетентність, яка передбачає трактування навчання і виховання задля життя на основі єдності мовної, громадянської, здоров'язберігаючої (здоров'яформуючої), загальнокультурної, громадянської та інформаційно-комунікаційної компетенції;

г) європейська громадянськість, яка полягає у зорієнтованості на такі цінності, як повага до прав людини, демократія, свобода, у домінуванні критичного стилю викладання, спрямованого на формування автономних, відповідальних та активних громадян Європи завтрашнього дня.

Звісно, «нова роль» учителя не може реалізуватися автоматично, вона потребує сукупності як політичних, так і соціальних змін у підготовці вчителя та розвитку його професійної компетенції».

Подумайте, чи згодні Ви з зазначеними критеріями. Проаналізуйте, які зрушення відбулись у зовнішній оцінці кваліфікації вчителів в Україні? Яких змін має зазнати професійна підготовка вчителя?

4. Яке місце посідає Україна в рейтингу якості освітніх послуг? Чим обумовлені подібні результати?

5. Дізнайтеся більше про програму Сократес (Socrates)? Якими були основні результати її діяльності?

6. Дізнайтеся більше про порівняльні дослідження знань учнів
TIMSS, PISA, PIRLS:

TIMSS: Trends In International Mathematics And Science Study

PIRLS: Progress in International Reading Literacy Study

PISA: Programme for International Student Assessment

Знайдіть інформацію про те, чи бере Україна участь у подібних дослідженнях? Що в цілому дає участь у них? Чи дозволяє інформація, отримана в результаті таких досліджень, проаналізувати ситуацію та приймати рішення про розвиток освіти та зміни в освітній політиці?

7. Чи вірно, що однією з найбільш гострих проблем української освіти є неефективність системи управління нею? Використовуючи тексти джерел, проаналізуйте, які кроки здійснює ЄС в напрямку збільшення ефективності системи управління освітою? Що вже стало і має стати ключовими напрямками реформування системи управління освітою в Україні?⁷⁷

8. Документи ЄС, вміщені в посібнику, роблять значний акцент на провадженні інновацій у шкільній освіті. Очевидно, що багато шкіл по всій

⁷⁷ Див.: Модернізація системи управління освітою в Україні: дорожня карта реформ /за заг. ред. Горуненко О. В. К., 2014. 84 с.

Європі звільняються від традиційних поглядів на навчання. Проте, важливо зрозуміти, що саме може забезпечити позитивні зміни в школах.

Пропонуємо ознайомитись з підготовленим для Європейської Комісії та опублікованим у 2018 р. звіті «Дослідження щодо підтримки шкільних інновацій у Європі»⁷⁸⁷⁹.

На веб-сайті *School Education Gateway*⁸⁰ розміщено інформацію про дослідження національних підходів та інновацій в школах Хорватії, Естонії, Німеччини, Греції, Угорщини, Італії, Литви, Нідерландів, Румунії, Іспанії, Швеції. Слід проаналізувати цю інформацію та індивідуальні профілі окремих шкіл (на платформі *School Education Gateway* їх представлено 24), та бути готовими розповісти про них. Для цього можна працювати в групах, обравши для розгляду по одній країні та відповідно декілька шкіл.

Пророблена робота у підсумку дозволить дати відповіді на питання:

- що розуміється під поняттям «інновація»?;
- Завдяки чому школи країн Європейського Союзу змогли досягти серйозних результатів у інноваційному розвитку?
- Що сприяє розвитку культури інновацій в школах Європи?

Порівняйте, в чому полягає сутність інновацій в шкільній системі нашої країни⁸¹? Який європейський досвід може бути для нас корисним і чому?

9. *Класифікація інновацій* сприяє впорядкуванню знань про їх властивості, характеристики. Використовуючи посилання, розміщені в посібнику щодо інновацій в шкільній освіті, зазначені джерела та літературу, спробуйте проаналізувати вітчизняні класифікації інновацій. Який підхід до їх системної класифікації є з Вашої точки зору найбільш виправданим і чому?

10. На сайті МОН України знаходимо таку інформацію:

«СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Відповідно до дослідження ЮНІСЕФ⁸²:

- 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу;
- 24% дітей стали жертвами булінгу;

⁷⁸ Підтримка шкільних інновацій по всій Європі. Заключний звіт для Генерального директорату з питань освіти та культури Європейської Комісії.

URL: <https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/innovation/Innovation%20Study.pdf>

⁷⁹ <https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/innovation/Innovation%20Annex%202.pdf>

⁸⁰ <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/innovation.htm>

⁸¹ Для більш успішного опрацювання завдання радимо ознайомитись з Законом України про інноваційну діяльність: URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2437/>

⁸² <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbullying-teens-Ukraine>

- 48% дітей нікому не розповідали про випадки булінгу;
- 44% школярів були спостерігачами булінгу, але ігнорували його, бо їм було страшно за себе;
- більшість дітей булять за те, що вони виглядають, говорять, думають не так, як інші діти⁸³.

Виходячи з налізу текстів розміщених у посібнику джерел, проаналізуйте, чи є проблема булінгу актуальною для країн-членів ЄС. Порівняйте заходи закладів освіти в країнах ЄС та в Україні щодо запобігання та протидії проявам насильства»⁸⁴.

11. Ознайомившись з документом «Школи ХХІ ст.», спробуйте дати відповіді на 8 запитань, поставлених у ньому, але стосовно національної шкільної системи:

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ

1. Як можна організувати роботу школи таким чином, щоб надати всім учням повний спектр ключових компетентностей?

2. Як школа може забезпечити молодих людей компетентностями та мотивацією для того, щоб навчання стало справою всього життя?

3. Як шкільна система може сприяти підтримці довгострокового сталого економічного зростання в країні?

4. Як шкільна система може найкращим чином реагувати на необхідність сприяти рівності, враховувати культурне розмаїття та зменшити передчасний відсів учнів?

5. Якщо школи повинні відповідати індивідуальним навчальним потребам кожного учня, що можна зробити щодо навчальних програм, шкільної організації та ролі вчителів?

6. Як шкільні громади можуть допомогти підготувати молодих людей до того, щоб вони стали відповідальними громадянами відповідно до таких фундаментальних цінностей, як терпимість і толерантність до різноманіття?

7. Як можна навчати та підтримувати шкільний персонал для вирішення проблем, з якими вони стикаються?

8. Як найкраще забезпечити шкільним громадам лідерство та мотивацію, необхідні для досягнення успіху? Як надати їм можливість розвиватися у відповідь на мінливі потреби та запити?

⁸³ <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>

⁸⁴ Див.: Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андреевкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.

Подумайте, наскільки співпраця з ЄС щодо питання модернізації шкільної системи освіти та залучення досвіду країн членів є ефективним і необхідним засобом для України.

12. Користуючись посиланнями посібника, проведіть дослідження щодо основних етапів становлення стратегії сталого розвитку. Якими є його мета, принципи та завдання?

13. У чому полягає сутність громадянської освіти як форми реалізації соціального аспекту сталого розвитку? Які існують форми і методи її впровадження у зміст шкільної освіти?

14. Проаналізуйте та порівняйте два документи: *«Рекомендацію 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року»* та *«РЕКОМЕНДАЦІЮ РАДИ від 22 травня 2018 року щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя»*.

Поміркуйте:

- Чому більше ніж через десять років після прийняття Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2006) ЄС ухвалив рішення про її модернізацію?
- Що стало підставою для модернізації?

Доповніть таблицю:

Порівняння переліку ключових компетентностей в Європейській довідковій рамці ключових компетентностей для навчання впродовж життя 2006 р. та 2018 р.

Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2006 р.)	Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2018 р.)
1) Спілкування рідною мовою;	
2) Спілкування іноземними мовами;	
3) Знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;	

4) Навички роботи з цифровими носіями;	
5) Навчання заради здобуття знань;	
6) Соціальні та громадянські навички;	
7) Ініціативність та практичність;	
8) Обізнаність та самовираження у сфері культури	

15. Список **компетентностей**, які мають набуватимуть учні, закріплено законом «Про освіту». Він створювався з урахуванням [«Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя»](#) (від 18.12.2006 р.):

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність⁸⁵.

Державні стандарти можуть розширювати цей список.

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями,

⁸⁵НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати цих компетентностей, школярі навчатимуться за **діяльнісним підходом**. Поясніть, що він означає? І чому концепція НУШ пропонує також запроваджувати **інтегроване та проектне навчання**?

16. Проаналізуйте таблицю:

**Порівняння трактування ключових компетентностей в
Європейській довідковій рамці ключових компетентностей для
навчання впродовж життя 2006 р. та 2018 р⁸⁶.**

Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2006)	Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2018)
Ключові компетентності – це такі компетентності, які потрібні всім індивідуумам для особистісної реалізації та розвитку, активної громадянської позиції, соціального включення та зайнятості	Ключові компетентності – це такі компетентності, які потрібні всім індивідуумам для особистісної реалізації та розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції, сталого способу життя, успішного життя в мирних суспільствах, управління здоровим способом життя та активного громадянства. Вони набуваються в перспективі освіти впродовж життя, від раннього дитинства впродовж дорослого життя, а також засобами формальної, неформальної та інформальної освіти в усіх контекстах, охоплюючи сім'ю, школу, робоче місце, соціальне оточення та інші громади

- Які нові акценти з'явилися у баченні компетентностей?

⁸⁶ Локшина О.І. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 року. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 21–30.

- В оновленій Рамці залишилася незмінною кількість ключових компетентностей – вісім. Чи можна теж саме сказати про їх назви та розуміння сутності?

- Чи можна погодитись з таким висновком: *«Європейська довідкова рамка спричинила трансформацію самих концептуальних засад європейської освіти. Йдеться про зміну розуміння місії навчання у напрямі переходу від трансляції знань (енциклопедичний підхід) до формування персональних характеристик особистості для життя у сучасному світі (компетентнісний підхід)»*. Відповідь аргументуйте.

- Чи є актуальним для української освіти осмислення інновацій, запропонованих у документі, та їх поширення серед педагогічної громадськості? Чому саме?

17. Прищеплювати цінності гуманізму найкраще через конкретні дії. Подумайте та наведіть аргументи, чи притаманно це НУШ?

18. Угода про асоціацію лише проголошує, що Україна та ЄС «вивчають можливості розвитку та співробітництва» щодо шкільної освіти. Вимоги до гармонізації законодавства країн, що мають намір вступити в ЄС також не передбачають реформу системи шкільної освіти і наголошують, що сфера освіти є перш за все компетенцією урядів держав-членів. Тоді чому реформа середньої освіти, яка розпочалась в Україні 2016 року із прийняттям нового закону про освіту та концепції НУШ орієнтувалася на базові принципи сучасної освіти у країнах ЄС?

19. Експерти називають Нову Українську Школу спробою «європеїзації» української освіти. Чи згодні Ви з такою оцінкою? Чим, на Вашу думку, вона викликана?

20. Доведіть або спростуйте твердження: *«Реформа системи шкільної освіти – одна із найбільш успішних реформ, які впроваджуються в Україні протягом останніх років»*.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ⁸⁷

Автономія – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом. (*Закон України «Про освіту», 2017 р.*)

Андрогогіка (*гр., чоловік і виховання*) – розділ педагогіки, що вивчає питання стимулювання та спрямовування процесів виховання дорослих людей.

Аудіовізуальні засоби навчання – це технічні засоби і медіа тексти, призначені для зорового, слухового впливу й сприйняття в навчальному процесі.

Аудіовізуальне навчання – це процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних можливостей, критичного мислення, вміння повноцінного сприйняття, інтерпретації.

Аудіовізуальні технології – це сукупність методів, аудіовізуальних засобів, що забезпечують здійснення збирання, збереження, переробки й передачі аудіовізуальної інформації.

Аудіовізуальні технології навчання – це способи побудови діяльності із застосуванням аудіовізуальних засобів для досягнення педагогічних цілей

База даних (англ. database) – впорядкований набір даних.

Безперервна освіта – процес набуття людиною необхідних компетенцій (знань, умінь, навичок) та якостей (установок, цінностей) відповідно до суспільних потреб протягом всього життя як можливість постійно вдосконалюватися та пристосовуватися до змін соціального середовища.

Білінгвальна освіта (bilingual education) – освіта, в процесі якої використовуються дві мови – рідна (перша) та друга (іноземна). Форми використання двох мов (вербальна, письмова, візуальна, аудіо та інші), а також види дидактичних матеріалів та їх мова не регламентуються, але їх рівень має відповідати середній мовній компетенції референтної групи.

⁸⁷ Укладено за: Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.; Куліков В.О. Пошук історичної інформації в Інтернеті: Посібник для студентів історичних факультетів. Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. 91 с.; Національний освітньо-науковий глосарій. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 524 с. Освіта для сталого розвитку [Текст]: науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька. Дніпропетровськ: Роял Принт, 2011. 200 с.

Перевага – крок в напрямку до освіти на кількох мовах (мультикультурна освіта).

Булінг (цькування) – дії учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному чи сексуальному насильстві. Такі дії вчиняються стосовно дитини чи дитиною стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого може бути заподіяна шкода психічному чи фізичному здоров'ю потерпілого. Булінг може здійснюватись також із застосуванням засобів електронних комунікацій.

ЮНІСЕФ визначає булінг (від англ. to bull – переслідувати) як небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною чи групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили.

BYOD – це абревіатура англійського висловлювання Bring Your Own Device (принеси свій власний гаджет).

Взаємне визнання (Mutual recognition) – взаємна згода двох або більше інституційних органів щодо визнання кожним академічних ступенів, освітніх програм чи вищих навчальних закладів / закладів вищої освіти і підтвердження двома або більше агенціями забезпечення якості чи акредитації того, що методологія агенцій дотримана і відповідні процедури реалізовані належним чином.

Випереджальне (розвивальне) навчання – вид навчання, що спрямоване на активізацію, розвиток розумових здібностей особистості, її здатності до самонавчання. Матеріал до відповідної теми при цьому надається у вигляді коротких тез, прикладів, асоціацій, схем до того, як розпочинається її вивчення. Випереджальне або розвивальне навчання розглядається як активно-діяльнісний спосіб навчання на протигагу до традиційного пояснювально-ілюстративного.

Випереджаюча освіта для сталого розвитку – концепція переходу сучасної освіти на засади сталого розвитку з врахуванням основних тенденцій соціальних змін. Ідея випереджаючої освіти вперше була сформульована у докладі Римському клубу «Нема меж навчання», підготовленому у 1979 р. Дж. Боткіним, Е. Ельманжером та М. Маліцем. Доклад діагностував невідповідність національних систем освіти пріоритетам та майбутнім потребам суспільства, втрату освітнього потенціалу як здатності навчати людину у нових культурних та міжкультурних умовах. Освітня функція суспільства повинна мати інноваційний, прогностичний характер, тобто випереджати ті зміни, які відбуваються у світі. Поняття сталого розвитку є доповненням до ідеї випереджаючої освіти, оскільки воно є метою або ідеалом суспільного розвитку в умовах глобалізації та поширення ситуацій несталості та соціальних ризиків.

Відеоконференція – методологія проведення нарад і дискусій між групами видалених користувачів з виконанням трансляції зображення в середовищі Інтернет.

Відкрита освіта – спосіб організації навчально-виховної діяльності, що передбачає суттєву свободу вибору особистістю основних параметрів процесу її навчання (часу, місця, тривалості, форм, методів, змісту, організації, цілей, джерел, засобів, оцінки, програми навчання, викладачів, навчальних закладів тощо).

Відкрите навчання – одна із складових відкритої освіти і передбачає відмову від класно-урочної системи та оцінювання успішності на основі заданих норм, гнучку, відкрити організацію навчального простору, змінний склад навчальних груп, вільний вибір учнем видів і способів навчальної роботи. Сприяє формуванню позитивної мотивації дітей, емоційно насиченої атмосфери взаємин учителів і учнів.

Візуальні засоби навчання – це технічні засоби і медіатексти, призначені для зорового впливу й сприйняття в навчальному процесі.

Віртуальна реальність –

1) – нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, яка реалізовує за допомогою комплексних мультимедіаопераційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі». Більш абстрактно – це уявний світ, який створений уявою користувача.

2) – це штучно побудований світ, який певним чином відображає і перетворює реальний світ, утворюючи певне віртуальне середовище (простір) відповідно до уявлень і цілей тих, хто його будує. Це світ статичних і динамічних імітаційних моделей уявлень людини про реальний світ і його перетворення, а також засобів формування цих моделей, їх накопичення, опрацювання, маніпулювання і формування впливів – зворотного зв'язку від штучно побудованого світу до людини.

Віртуальна школа – передача на будь-яку відстань в режимах on-lain і off lain програмного пакету інформаційно-освітніх послуг і коригування їх засвоєння за допомогою віртуальних технологій, які принципово відрізняються від форм дистанційного навчання тим, що для учнів створюється ефект присутності в «класі» або аудиторії.

Віртуальне навчальне середовище (ВНС) – це штучно і цілеспрямовано побудований імітаційно-формувальний, навчально-пізнавальний, організаційно-технологічний та інформаційно-комунікаційний простір, в якому розгортається ВПН і створені необхідні та доступні умови щодо ефективного досягнення цілей навчання і виховання.

Гендерний підхід (від англ.- gender, від грец.- genos–рід) – сукупність уявлень, які передбачають визначення відмінностей у поведінці та сприйнятті жінок і чоловіків не за їх фізичними особливостями, а в результаті розповсюдження відповідних культурних стереотипів про суть жіночого та чоловічого, що спричиняє різні підходи до їхнього виховання та навчання.

Глобалізація (від. франц. – global–взятий у цілому) – процес прискорення та поглиблення економічних, політичних, соціальних, правових і культурних взаємозалежностей держав та цивілізацій з посиленням їхньої відкритості та універсальності.

Глобалізація освіти – одна з основних тенденцій розвитку сучасної освіти. Відображає формування єдиного соціального, інформаційного й освітнього простору в масштабах усієї планети, зокрема через діяльність засобів масової інформації, Інтернет-комунікацію.

Глобальна освіта – змістовні форми та технології освіти, що орієнтовані на поширення аспектів глобалізації у всіх галузях суспільного життя. Її компонентами є екологічна освіта і виховання, розвиток толерантності й полікультурності у сфері суспільствознавчої освіти, підвищення інформатизації освіти.

Глобальні проблеми (від франц.– global – «всезагальний» або латинського слова globus – «земна куля») – життєво важливі для всього людства проблеми, гострота яких відчувається на всій земній кулі.

Глобальний інформаційний простір – мережа глобальних інформаційних зв'язків, що забезпечують ефективну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів, задоволення їхніх потреб в інформаційних продуктах та послугах.

Гуманізм (від лат. – humanus – людський) – ідейна течія, що визнає цінність людської особистості, її право на самовираження, щастя і розвиток, вважає благо людини основним критерієм будь-яких соціальних перетворень, а принципи рівності, справедливості, людськості – найбільш бажаною формою людського спілкування.

Гуманізація освіти – процес переорієнтації освітньої галузі на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях.

Гуманізація педагогічного процесу передбачає побудову педагогічної системи на принципах гуманізму з метою створення найсприятливіших умов для повноцінного розвитку дитини. Здійснюється шляхом диференціації та

індивідуалізації навчання й виховання на основі активізації творчого саморозвитку особистості.

Гуманність – особистісна якість, що виражає людяність, людинолюбство, повагу до кожної окремої людини, незалежно від її віку, статі, нації, кольору шкіри, соціального статусу.

Гуманістична освіта – освітні системи і концепції, які базуються на цінностях гуманізації і гуманітаризації освіти.

Гуманістична педагогіка – напрям у сучасній теорії та практиці виховання, що виник наприкінці 50-х–на початку 60-х років ХХ ст. у США як педагогічне втілення ідей гуманістичної психології. Головною метою виховання гуманістичної педагогіки є самоактуалізація особистості.

Гуманоцентричні цінності – ціннісні уявлення про центральне місце людської особистості у будь-яких сферах суспільного життя, у тому числі – в освітній діяльності.

Громадське самоврядування в закладі освіти — право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти. У закладі освіти можуть діяти: органи самоврядування працівників закладу освіти; органи самоврядування здобувачів освіти; органи батьківського самоврядування; інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти. (Закон України «Про освіту», 2017 р.).

Громадський нагляд (контроль) у системі освіти – здійснюється суб'єктами громадського нагляду (контролю) — громадськими об'єднаннями та іншими інститутами громадянського суспільства, установчими документами яких передбачено діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з інвалідністю, професійними об'єднаннями педагогічних і науково-педагогічних працівників, об'єднаннями здобувачів освіти, об'єднаннями батьківських комітетів та органами, до яких вони делегують своїх представників. (Закон України «Про освіту», 2017 р.)

Демократизація педагогічного процесу (від грец. Demokratia – народовладдя) – впровадження в педагогічну систему принципів демократії, надання свободи творчості педагогу і більших можливостей вихованцям.

Диференціація освіти (від лат. Differentia – відмінність) – процес у сучасній освіті, що забезпечує різноманітність форм навчання, які дають змогу максимально враховувати індивідуальні можливості, інтереси, нахили, ціннісні та професійні орієнтації тих, хто навчається. Базується на прийнятті психологічних відмінностей між індивідами і групами людей (за статтю, віком, соціальною належністю тощо).

Дескриптори кваліфікацій (Descriptors of qualifications) – загальний опис кваліфікацій за рівнями (підрівнями, етапами, циклами) у термінах компетентностей.

Дистанційна освіта – сучасний комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення на основі використання способів дистанційного навчання.

Дистанційні навчальні технології – це система засобів, методів і форм навчання, що постійно відтворюють формальне представлення, передачу і контроль знань.

Електронне навчання (e-Learning) – це перспективна модель навчання, заснована на використанні нових мультимедійних технологій й Інтернет для підвищення якості навчання шляхом полегшення доступу до ресурсів і послуг, а також обміну ними спільною роботою на відстані.

«Європейський вимір в освіті» – система освітніх орієнтирів, принципів, підходів та методів для формування «ідеальних» рис сучасного «європейця» згідно Маастрихтського договору ЄС (1993 р.)

Європейський освітній простір – мережа освітніх зв'язків у межах території Євросоюзу, що передбачає встановлення єдиних стандартів освіти та створення умов для активного обміну знаннями, методикою, учасниками освітнього процесу.

Економіка знань – складова концепції «суспільства знань», згідно якої у сучасних розвинутих країнах знання грають провідну роль у забезпеченні економічного зростання та процвітання її громадян. При цьому освіта розглядається як ключовий чинник економічного зростання та формування людського капіталу.

Етика відповідальності – нормативні та морально-ціннісні уявлення про відповідальність держави, суспільства, окремої людини перед суспільством, нинішніми та майбутніми поколіннями за їхнє право на безпечне та якісне життя. Вперше була сформульована М.Вебером. У ХХ столітті отримала розповсюдження завдяки працям Г. Йонаса «Етика відповідальності» та Ю. Габермаса.

Етика толерантності – морально-етичні принципи міжкультурних відносин, що передбачають взаємоповагу та визнання безумовної цінності

іншої людини (її самоцінності), її права на відмінність; пріоритетність саморозвитку, самореалізації кожної особистості відповідно від її власних переконань; орієнтацію на співробітництво, пошуки згоди й співдружності у взаємовідносинах з представниками інших культур.

Життєва компетентність – ставлення особистості до життя як сутнісної потреби у самопізнанні та саморозумінні, осмисленому розв'язанні внутрішніх та міжособистісних суперечностей, відповідальному та критичному ставленні до своїх дій, налаштованості на конструктивне спілкування з іншими особистостями.

Здібності – індивідуальні якості особистості, завдяки яким вона здатна до певної творчої діяльності. Індекс людського розвитку – показник, що відображає якість розвитку людини, соціальні умови її життя в окремо взятій країні.

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти. (Закон України «Про освіту», 2017 р.).

ІКТ-компетентність – це загальна здатність до обробки інформації й комунікації в сучасному світі. Включає в себе ефективне використання засобів інформаційних телекомунікаційних технологій.

Індекс людського розвитку (ІЛР) визначається за сукупністю трьох показників: тривалості життя; рівня освіти (ступеня грамотності й можливості доступу людини до початкової, середньої та вищої освіти); реального внутрішнього валового продукту на одну особу. Ці три чинники й становлять «середній показник» по країні; за найкращих соціальних умов, створених для розвитку людини, він дорівнює одиниці, за найгірших – нулю.

Індивідуалізація (франц. individualisation, від лат. individuum – неподільне) **навчання** – організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, яка дає змогу створити оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного. Індикатори сталого розвитку – це показники, які використовуються для оцінки якості життя людей, стану їх здоров'я, стану довкілля, оцінки впливу людської діяльності на стан довкілля і здоров'я людей. Індикатори встановлюються в залежності від пріоритетів та завдань сталого розвитку для окремо взятої території, їх поділяють на економічні, соціальні, екологічні та інституціональні.

Інноваційна компетентність (лат. competens (competentis) – належний, відповідний) педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми.

Інноваційна освіта – освіта, спрямована на поширення інноваційних форм діяльності у змісті навчання та виховання особистості. Інноваційна педагогічна діяльність – заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення кращих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Інноваційна педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, яка ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інноваційне середовище – педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу. Інновація – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

Інтерактивне навчання – це навчання на основі здійснення прямого та зворотнього зв'язку між студентами та викладачами; забезпечення технологічного доступу до навчальної інформації з використанням гіпертекстової технології; адаптації системи навчання до індивідуальних особливостей студентів; реалізація спілкування; можливості керування навчальною діяльністю студентів.

Інтернет-співтовариство – відносно стійка система зв'язків і відносин між користувачами мережевого інформаційного простору.

Інформальна освіта являє собою набуття знань, навичок, норм і умінь в ході повсякденного життя і контактів з оточенням.

Інформаційне суспільство – сучасний етап розвитку цивілізації з домінуванням ролі знань та інформації; суспільство, яке існує завдяки комп'ютеризації та інформатизації виробничої діяльності та економічних взаємовідносин і характеризується підвищеним впливом інформаційно-комунікативних технологій на всі сфери людської діяльності та суспільство у цілому.

Кваліфікація (Qualification) – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом (ступінь, диплом, сертифікат або інше свідоцтво) про вищу освіту. За концепцією Міжнародної

стандартної класифікації професій кваліфікація - здатність особи виконувати завдання і обов'язки певного виду діяльності, визначається рівнем і спеціалізацією освіти (формальної, неформальної, інформальної). Сучасне розуміння кваліфікації як «втілення певної якості» (лат.) виходить за межі придатності для професійної діяльності та не обмежується її професійними ознаками. Рамки (як певне шкалювання) кваліфікацій передбачають принципову їх вимірюваність (визначеність) і градацію. Для забезпечення цього кваліфікації описуються в термінах результатів навчання, останні, у свою чергу, формулюються в термінах компетентностей (реалізаційні здатності особи). Термін «кваліфікація» охоплює широке різноманіття результатів формального, неформального, інформального навчання як в освітній системі, так і поза нею. З огляду на провайдера кваліфікацій вони поділяються на академічні / освітні (надаються освітньою системою на основі освітніх стандартів) та професійні (надаються переважно роботодавцями або спільно з ними на основі професійних стандартів, вироблених у сфері праці).

Компетентнісний підхід (Competence-based approach) – підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей. Компетентнісний підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим.

Компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Компетентнісно-орієнтована освіта – освіта, орієнтована на розвиток ключових компетентностей особистості з метою її життєтворчої самореалізації та активної адаптації до суспільних змін.

Креативність (лат. *creatio (creationis)* – *створення*) – стійка властивість індивіда, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості.

Медіаосвіта – напрям освітньої діяльності, спрямований на підготовку тих, хто навчається, до життя в інформаційному суспільстві, формування в них уміння користуватися інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікацію, усвідомлювати наслідки впливу на людину засобів інформації, особливо засобів масової комунікації.

Метод проєктів 1) – організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів. Метод проєктів виник у другій половині ХІХ ст. в школах США. Поширився на початку ХХ ст. Базується на теоретичних концепціях прагматичної педагогіки. У 20-х роках ХХ ст. М. п. привернув увагу українських педагогів, які вважали, що критично перероблений М. п. зможе забезпечити розвиток творчої ініціативи й самостійності учнів і сприятиме здійсненню безпосереднього зв'язку між набуттям учнями знань і вмінь та застосуванням їх у розв'язанні практичних завдань. Однак універсалізація М. п. і розвиток комплексної системи навчання привели до різкого зниження загальноосвітньої підготовки учнів. В 60–70-х роках у США розгорнулася критика М. п., застосування якого привело до зниження рівня теоретичних знань учнів загальноосвітніх шкіл з основ наук. Проте засоби, аналогічні М. п., продовжують застосовувати в американських школах.

2) – педагогічна технологія, яка включає до себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за власною сутністю.

3) – (з грецького – «дослідження») – система навчання, за якої учні набувають знань в процесі планування та виконання завдань проєктів, які поступово ускладнюються.

4) – це сукупність, синтез різних методів навчання (В.Кілпатрик).

5) – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), що повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином (Є. Полат).

Мобільність (Mobility) – один із ключових принципів формування європейських просторів вищої освіти і досліджень, що передбачає різноманітні можливості для вільного переміщення студентів, викладачів, дослідників, адміністраторів у цих просторах з метою академічного і загальнокультурного взаємозбагачення, слугує забезпеченню цілісності зазначених європейських просторів.

Модель школи випереджаючої освіти – модель функціонування освітнього середовища на засадах ідей та принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку

Мультимедійні технології – способи підготовки електронних документів, що вміщують візуальні й аудіоефекти, мультипрограмні різноманітні ситуації під єдиним управлінням інтерактивного програмного забезпечення.

Навчання впродовж життя (Lifelong learning, LLL): Процес навчання за будь-якими формами (формальне, неформальне, інформальне, випадкове / спонтанне, побічне), рівнями (підрівнями, циклами) та періодами (тривалістю) впродовж усього життя.

Навченість навчатися (Learning to learn) – здатність до організації і постійного продовження власного індивідуального та / або групового навчання.

Національна рамка кваліфікацій, НРК (National Qualifications Framework, NQF): цілісний міжнародно зрозумілий опис національної шкали кваліфікацій (у вигляді кваліфікаційних рівнів) у термінах компетентностей, через який всі кваліфікації та інші навчальні досягнення, зокрема у вищій освіті, можуть бути виражені й співвіднесені між собою в узгоджений спосіб.

Неформальна освіта – будь-яка організована, систематична освітня діяльність поза рамками формальної системи освіти, що забезпечує певні види навчання.

Нові інформаційні технології – сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Освіта – процес і результат засвоєння людиною системи знань про світ, суспільство, саму себе, способи мислення і діяльності, формування власної особистості; феномен культури, що забезпечує її трансляцію, відтворюваність і зміну.

Освіта для сталого розвитку – форма освітньої діяльності, спрямованої на впровадження ідей, принципів та цінностей сталого розвитку у навчання та виховання з метою формування культури ощадливого та відповідального відношення до природного та соціального оточення.

«Освіта дорослих» – будь-яка освітня діяльність дорослої людини незалежно від змісту, професійної спрямованості, термінів і форм навчання, ступеня інституціоналізації. Єдиним критерієм є вік людини.

Освітні кваліфікації (Educational qualifications) – кваліфікації, що присуджуються в освітній системі на основі освітніх стандартів.

Освітній простір – це сфера освітньої галузі, що найбільшою мірою визначає рівень розвитку людини, суспільства, галузі, нації та держави, відтворює та нарощує її інтелектуальний, духовний та екологічний потенціал.

Освітня програма – основний документ освітнього закладу будь-якого рівня, що визначає зміст основної і додаткової освіти, педагогічні технології, які використовуються, систему атестації і управління якістю освіти, а також кадрові та матеріально-технічні основи освітнього процесу.

Освітня технологія – технологія, що відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначена для

прогнозування розвитку освіти, її конкретного проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів.

Особистісний підхід у педагогіці – гуманістичний підхід педагога до вихованців, що допомагає кожному з них усвідомити себе як Освіта для сталого розвитку 195 особистість, виявити можливості, які стимулюють самостановлення, самоствердження, самореалізацію.

Партнерство – узгоджена співпраця кількох сторін і пошук рішень з визначеними спільними цілями, завданнями та обсягом роботи кожного з партнерів. В партнерстві важливо об'єднати різні інтереси та завдання в єдине рішення, прийнятне для всіх.

Педагогічна інновація (нововведення) – сукупність нових професійно-педагогічних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; цілісна теоретична, технологічна і методична концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового (засобу, методики, технології, програми тощо).

Педагогічна майстерність – високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю; комплекс спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дають змогу педагогу ефективно організовувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію.

Полікультурна освіта – освіта, спрямована на збереження і розвиток культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності певного суспільства, на передавання їх та інноваційних новоутворень молодому поколінню.

Проблемні методи навчання – методи засвоєння нових знань, у яких кожний учасник навчального процесу бере участь у виробленні певного нового змісту (розв'язанні проблеми).

Рамка кваліфікацій (Qualifications framework) – цілісний структурований опис кваліфікаційних рівнів, через який можуть бути виражені та співвіднесені між собою в узгоджений спосіб усі кваліфікації у певній системі кваліфікацій. Рамки кваліфікацій визначають результати навчання, виражені в термінах компетентностей, для кваліфікацій певних рівнів. Розрізняють загальноєвропейські, національні та галузеві рамки кваліфікацій. До загальноєвропейських рамок кваліфікацій відносяться Європейська рамка кваліфікацій для навчання впродовж життя, Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти.

Результати навчання (*Learning outcomes*): Сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

Самореалізація – розкриття та розвиток власних задатків та здібностей людини, втілення їх у предметах її діяльності, реалізація її життєвої мети.

Соціалізація (*лат. socialis – громадський*) – процес входження індивіда до соціуму. Передбачає засвоєння ним певної системи цінностей (норм, зразків, знань, уявлень) для функціонування в суспільстві, здобуття власного соціального досвіду та активного формування особистості.

Співпраця в навчанні – прагнення і вміння педагога працювати спільно з учнем, допомагаючи і підтримуючи один одного.

Сталість – здатність системи зберігати довгострокову рівновагу при наявності зовнішніх впливів. Система знаходиться у стані довгострокової рівноваги, коли всі впливи на неї компенсуються іншими.

Стале суспільство – це суспільство, яке зберігається протягом життя багатьох поколінь і характеризується далекоглядністю, гнучкістю і мудрістю, за якої не руйнуються його фізичні чи соціальні системи життєзабезпечення.

Стратегія сталого розвитку – стратегія переходу до екозбалансованих форм природокористування та соціального розвитку. Сформульована у 1980 році у Всесвітній стратегії збереження природи, отримала розповсюдження після публікації доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку «Наше спільне майбутнє» (1987 р.) та була оприлюднена на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку, Ріо-де-Жанейро, 1992 р., на якій було прийнято рішення про зміну курсу розвитку світового співтовариства у напрямку його сталого розвитку.

Суспільство знань – концепція, згідно якої освіта є основою соціальної та економічної політики, випереджаючим чинником суспільних змін. Іноді поняття «суспільство знань» використовують як синонім поняття «інформаційне суспільство». При цьому процес розвитку суспільства знань означає спрямованість економіки на формування людського капіталу, підвищення якості життя, виробництво інновацій, високих технологій та високоякісних послуг.

Технологія «Віртуальна реальність» (Virtual Reality) – технологія неконтактної інформаційної взаємодії, яка реалізує за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ ілюзію безпосереднього входження і присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі» («віртуальному світі») при забезпеченні тактильних

відчуттів, при взаємодії користувача з об'єктами віртуального світу. Системи «Віртуальна реальність», які реалізують цю технологію, дають можливість користувачеві стати учасником дій в абстрактних просторах, в яких можна задати як віртуальні умови інформаційної взаємодії, так і віртуальні об'єкти, що підкоряються цим умовам. При цьому може бути створена скільки завгодно різноманітна інформаційноємка інфраструктура «віртуального світу» і цілком реальна відчутна тактильна взаємодія, обмежена рівнем периферійних пристроїв самої системи «Віртуальна реальність». Крім того, технологія віртуального світу вирішує проблему видалення інтерфейсу між людиною і комп'ютером.

Толерантність – комплекс ціннісних орієнтацій, які передбачають повагу та прийняття різноманіття культур, форм самовиразу і вияву людської індивідуальності.

Формальна освіта – це інституціоналізована, побудована за віковою ознакою та ієрархічно структурована освітня система, що охоплює всі ступені від початкової школи аж до випускного курсу університету.

Хмарні технології – це набір засобів, що виконує обчислення за допомогою віддалених серверів і програм без безпосереднього залучення ресурсів комп'ютера користувача.

Якість освіти – рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку тих, хто навчається, на певному етапі відповідно до поставлених цілей; рівень забезпечення навчальної діяльності і надання освітніх послуг учасникам освітнього процесу навчально-виховним закладом.

ПРО УПОРЯДНИКА

Стрільюк Олена Борисівна

Звання, ступінь: заступниця директора з наукової роботи, кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

E-mail: olenastriliuk@ukr.net

Коди відповідно до міжнародних реєстрів вчених:

ORCID ID 0000-0002-5278-5263

Google Scholar

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=9gZStugAAAAJ&hl=uk>

Науковці України [ID: 0090132](#)

ОСВІТА

1994–1999 рр. – Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, Спеціальність «Педагогіка і методика середньої освіти», Кваліфікація вчителя історії та народознавства (диплом спеціаліста з відзнакою ЕН № 11054047 від 23 червня 1999 року).

1999–2000 рр. – Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, Спеціальність «Історія», Кваліфікація магістра педагогічної освіти, викладача історії (диплом магістра з відзнакою ЕН № 13609471 від 29 червня 2000 року).

2002–2005 рр. – аспірантура Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

2008 р. – захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Спеціальність 07.00.02 – всесвітня історія. Тема дисертації: «Національна політика П. А. Столипіна» (диплом кандидата історичних наук ДК № 049960 від 3 грудня 2008 р., Спеціалізована вчена рада К 79.053.01 Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від 3 грудня 2008 р., протокол № 11-06/9).

2014 р. – присвоєно вчене звання доцента (кафедра всесвітньої історії). Рішення Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки (протокол № 7/02-Д від 31 жовтня 2014 р.), атестат доцента 12ДЦ № 040401.

ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2000 – 2002 рр. – асистентка кафедри всесвітньої історії Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка;
2005 – 2010 рр. – старша викладачка кафедри всесвітньої історії Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка;
2010 – 2016 рр. – доцентка кафедри всесвітньої історії Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка;
2017 – 2019 рр. – доцентка кафедри всесвітньої історії Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;
з 2019 рр. – доцентка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

НАУКОВИЙ СТУПІНЬ, ВЧЕНЕ ЗВАННЯ

Кандидатка історичних наук, доцентка.

ДИСЦИПЛІНИ, ЩО ВИКЛАДАЄ

«Феномен європейської цивілізації», «Об'єднана Європа: соціокультурні кордони», «Історія країн Азії та Африки. Перша половина ХХ ст.», «Історія країн Азії та Африки. Друга половина ХХ – ХХІ століття», «Основи медіаграмотності», «Інноваційні освітні технології в школах Європи: досвід і найкращі практики» (освітній ступінь «бакалавр»); «Особистісний вимір історії», «Суспільно-політичні доктрини сучасності», «Медіаосвіта» (освітній ступінь «магістр»).

СФЕРА НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ

Національне питання (єврейське, польське, фінляндське) в к. ХІХ – на початку ХХ ст. Взаємодія влади та суспільства на всіх рівнях відносин. Політичні доктрини націоналізму. ЄС та країни Азії та Африки: основи співпраці, пріоритети розвитку. Інноваційні освітні технології: світовий та вітчизняний досвід. Медіаграмотність в освіті.

ПРОФЕСІЙНА І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

2023 р. – запрошена викладачка/дослідниця Università degli Studi di Bari Aldo Moro (Італія).

З 2017 р. – заступниця директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Керівництво роботою Ради молодих вчених Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського.

2016–2021 рр. – членкиня спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій К 79.053.01 у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Рецензентка дисертацій на

здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Керівниця дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Заступниця голови оргкомітету «Наукового семінару» для магістрантів та аспірантів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського», членкиня оргкомітету наукової конференції молодих учених та студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського, обласної історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді; Першого Всеукраїнського відкритого науково-практичного форуму «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії»; Другого Міжнародного науково-практичного Web-форуму «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя», Третього Міжнародного науково-практичного WEB-форуму «FORUM SOIS, 2021: Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя», та ін. Спікерка міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових, науково-практичних семінарів, круглих столів, конференцій, форумів.

Гарант освітньо-професійної програми «Історія та археологія». Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки», спеціальність: 032 «Історія та археологія» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти).

Головний редактор (2017–2023 рр.), заступник головного редактора (з 2023 р.) збірника студентських наукових праць «Juvenia Studia».

Голова предметної комісії для проведення конкурсного фахового випробування для вступу на навчання в магістратуру за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Голова Ради студентського клубу «Геродот» (2017–2019 рр.) і членкиня Ради міського історичного клубу «Старий Чернігів», що функціонував на базі Інституту історії (2017–2020 рр.).

Кураторство в академічних групах. Участь у виховних та культурно-просвітницьких, профорієнтаційних університетських заходах («День відкритих дверей», «Універсіада» тощо). Організація та проведення «Наукових пікніків».

Керівництво студентською науковою роботою; проблемною групою «Актуальні проблеми історії країн Азії та Африки» (спільно з Кондратьєвим І. В.), студентським науковим гуртком «Всесвітня історія: актуальні питання вивчення та викладання), гуртком «Історія України» ОКПНЗ «Чернігівська МАН учнівської молоді»; науково-дослідними розвідками учнів МАН; секцією «Новітня історія Чернігівщини» у рамках щорічної Чернігівської обласної історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді.

Членкиня журі Всеукраїнського турніру юних істориків (Чернігів, квітень 2016 р.), XXIII Всеукраїнської олімпіади з історії (Чернігів, березень 2018 р.), II етапу всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України відділення «Історія», секцій: «Історія України», «Археологія», «Історичне краєзнавство» (2017–2023 рр.), всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з методики

викладання історії, археології (2022 р.).

Тренерка з медіаграмотності Центру розвитку професійної майстерності й лідерства НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Популяризація наукових знань: інтерв'ю на Чернігівському інформаційно-просвітницькому телеканалі «Дитинець», на радіо «Суспільне. Чернігів» тощо.

Членство у профспілці Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

УЧАСТЬ У РОЗРОБЦІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ, МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ, ГРАНТІВ

Участь у виконанні держбюджетної теми №4-2012 Міністерства освіти і науки України «Російська імперія у ХІХ – на початку ХХ ст.: механізми взаємодії влади та суспільства (регіональний аспект)».

Участь у розробці конкурсного наукового проєкту «Органи місцевого самоврядування у державотворчому процесі за доби Української революції 1917–1921 рр.: відродження історичної пам'яті та формування національної свідомості (на матеріалах Північного Лівобережжя України)».

2020–2021 рр. – координаторка грантової програми «300 фейкоборців» у рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX (Рада наукових досліджень та обмінів) за підтримки посольств Великої Британії та США у партнерстві з МОН України і Академією Української преси. Співрозробниця (разом з Гринь О. В., Коваленко О. О., Павленко Л. А., Острянка А. М.) історичної гри-квесту «300 фейкоборців» у офлайн та онлайн форматах.

Участь у розробці проєкту «Спочатку було слово» міжнародного конкурсу PITCH UA (Медіаконсалтингова компанія Media Resources Management (MRM) за підтримки Проєктів Transformation Communications Activity (ТСА) та «Зміцнення Громадської Довіри» (UCBI), що фінансуються Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), а також за сприяння Міністерства культури та інформаційної політики України.) (2022 р.).

2022 р. – вчителька з тьюторськими компетенціями в проєкті «Освітній суп» (друга, третя хвилі проєкту).

2019–2023 рр. – виконавиця проєкту ЄС програми Еразмус+ напряму Жан Моне «Європейська освітня сфера: можливість та виклики для України» № 611363-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO- MODULE.

СТАЖУВАННЯ

Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, кафедра суспільних дисциплін та методики їх викладання (01.11.2017 – 30.11.2017 рр.). Довідка № 28 від 01.12.2017 р.

Навчальний курс «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії». Жовтень, 2019 р. Сертифікат СФД № 275/273-19.

Міжнародний освітній симпозіум «Роль освіти в епоху дезінформації та технологічного прогресу» та тренінгова програма з інфо-медійної грамотності, в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX (Рада наукових досліджень та обмінів) за підтримки посольств Великої Британії та США у партнерстві з МОН України і Академією Української преси (7.10.2019 р. – 9.10.2019 р., м. Київ). Зимова школа в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX (Рада наукових досліджень та обмінів) за підтримки посольств Великої Британії та США у партнерстві з МОН України і Академією Української преси (27.01.2020 р. – 31 січня 2020 р.).

Курс у онлайн-школі «Digital teacher: онлайн інструменти у навчанні медіаграмотності» від Академії Української преси за підтримки проєкту USAID «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews (28.09.2020 р. – 30.09.2020 р.). № AUP-83-SEP-20.

Курс «Викладачі 4:0 Ефективні підходи для дистанційної освіти». Сертифікат від 24.12.2020 р. (Servier Ukraine, UGEN, Центр «Розвиток КСВ».

Навчання за програмою професійного розвитку «Якість вищої освіти у контексті вимог до акредитації освітніх програм: роль викладачів». Свідоцтво про підвищення кваліфікації № КР 04635922/000868-21.

Навчання за програмою професійного розвитку «Якість вищої освіти у контексті вимог до акредитації освітніх програм: роль гарантів». Свідоцтво про підвищення кваліфікації № КР 04635922/000868-21.

Програма для тренерів з медіаграмотності. Здобуття кваліфікації «Тренер з медіаграмотності». Сертифікат № AUP- 1071-JUN-21. 22–25 червня 2021 р.

Отримання Міжнародного освітнього гранту № УП/Г/2021/03/12 від International Historical Biographical institute (Dubai-New York- Rome-Jerusalem-Beijing) та участь у Міжнародній програмі підвищення кваліфікації керівників закладів освіти, педагогічних, та науково-педагогічних працівників: «Разом із Визначними Лідерами Сучасності: Цінності, Досвід, Знання, Компетентності і Технології для формування успішної особистості та трансформації оточуючого світу». Міжнародний сертифікат № 996. 15 липня 2021 р.

Клуб тренерів з інфомедійної грамотності «Майстерня медіаграмотності» з 29.01. до 11.06. 2021 р. Сертифікат № L2D-ММ-171 від 01.12.2021 р.

Участь у програмі професійного розвитку «Управлінський інтелект для освітян». Свідоцтво про підвищення кваліфікації № КР04635922/000521-22.

У рамках проєкту «Освітній Суп» успішно закінчила навчання у тренінгу «Вчитель з тьюторськими компетенціями». Сертифікат 00561 від 20.06.2022; сертифікат 00622 від 31.08.2022.

Курс «Цифрові інструменти Google для освіти. Базовий рівень», реалізований в рамках партнерства Google Україна з Міністерством освіти і науки України (31.10.2022 р. – 13.11. 2020 р.). Сертифікат № GDTfE-04-Б-

04468. Курс «Цифрові інструменти Google для освіти. Середній рівень», реалізований під егідою Міністерства освіти та науки України (14.11.2021 р. – 20.11.2022 р.). Сертифікат № GDTfE-04-C-01720.

Зимова школа для співробітників НУЧК імені Т. Г. Шевченка «Європейські програми для галузі освіти: можливості для України» (30.01.2023 – 11.02.2023). Сертифікат на 90 годин.

Підвищення кваліфікації в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за програмою: «Актуальні проблеми методики викладання історичних і соціогуманітарних дисциплін в умовах сучасного освітнього середовища» (10.01.2023 – 20.02.2023). Свідоцтво про підвищення кваліфікації ПК № 02125510/002608-22. (180 годин).

ВІДЗНАКИ ТА НАГОРОДИ

Грамоти Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (2010 р., 2011 р.), Почесна грамота управління освіти Чернігівської міської ради (2012 р., 2013 р.), Подяка ОКПНЗ «Чернігівська МАН учнівської молоді» (2018 р.), Грамота НЦ «МАНУ» за перемогу в номінації «Найкращі історико-краєзнавчі описи з історії Чернігівщини дореволюційної доби» (2018 р.), Почесна грамота Національної академії наук України, Національного центру «Мала академія наук України» (2018 р., 2020 р.), Почесна грамота Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (2021 р.), Подяка Міністерства освіти і науки України (2022 р.).